

Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm

2013

IEVADS

Izpildot *Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Valda Dombrovskā vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai* 58.3.pasākumu, kā arī Ministru kabineta 2009. gada 14. jūlija protokollēmumu Nr.48 24.§, Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi ***Informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*** (turpmāk – Ziņojums).

Ziņojumā ir raksturota esošā situācija darba tirgū, kā arī iekļautas Ekonomikas ministrijas sagatavotās vidēja termiņa darba tirgus prognozes laika periodam līdz 2020.gadam un ilgtermiņa darba tirgus prognozes līdz 2030.gadam. Darba tirgus prognozes balstās uz Ekonomikas ministrijas izstrādātajiem tautsaimniecības attīstības un demogrāfijas scenārijiem. Veiktie aprēķini balstīti uz 2011.gada tautas skaitīšanas rezultātiem.

Ekonomikas ministrijai darba tirgus prognozes ir viens no instrumentiem, kas ļauj priekšlaicīgi paredzēt darba tirgus neatbilstību veidošanos nākotnē. Tās parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un iespējamos riskus, saglabājoties esošai izglītības sistēmai un izglītības piedāvājuma struktūrai. Prognozes ir tikai viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības un struktūrpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem un citām iesaistītām pusēm, lai savlaicīgi sagatavotos un pielāgotos sagaidāmajām strukturālajām izmaiņām tautsaimniecībā.

Darba tirgus prognozes ir izskatītas Tautsaimniecības Padomes sēdē, kā arī ekonomikas ministra vadītajā *Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvajā padomē*, kuras sastāvā ir gan valsts pārvaldes institūciju, gan nevalstisko organizāciju pārstāvji.

Informācija izklāstīta 5 nodaļās un pielikumā. Ziņojums sastāv no tautsaimniecības un darba tirgus tendenču raksturojuma, tautsaimniecības attīstības scenāriju apraksta, darba tirgus vidēja termiņa un ilgtermiņa prognozēm, ES prognozētajām prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņām līdz 2020.gadam, kopsavilkuma ar priekšlikumiem un pielikuma ar detalizētu informāciju.

Visa statistiskā informācija, izņemot īpaši norādītos gadījumus, ir ņemta no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzes. Ziņojumā ir izmantoti arī Eiropas Statistikas biroja (Eurostat), Nodarbinātības valsts aģentūras un Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra (CEDEFOP) dati.

SATURS

Ievads	2
Saturs	3
Saīsinājumi	4
1. Tautsaimniecības un darba tirgus attīstība	5
1.1. Makroekonomiskā situācija	5
1.2. Nodarbinātības un bezdarba vispārīgs raksturojums	7
1.3. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte	8
1.4. Situācija ES darba tirgū	11
2. Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums	15
2.1. Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas un struktūra	15
2.2. Demogrāfiskā situācija un darbaspēka piedāvājums	16
2.3. Darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība	25
3. Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes	32
3.1. Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognožu izstrādes metodoloģija	32
3.2. Vidēja un ilgtermiņa attīstības scenārijs	33
3.3. Darbaspēka pieprasījuma prognozes	40
3.4. Darbaspēka piedāvājuma prognozes un pietiekamība	45
3.5. Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība	48
3.6. Prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas ES	53
3.6.1 Vispārējās darba tirgus attīstības tendences ES	53
3.6.2. Prasmju pieprasījuma tendences ES	54
3.6.3. Prasmju piedāvājuma tendences ES	57
4. Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma	60
5. Kopsavilkums un priekšlikumi	64

Pielikums. Detalizētas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes

SAĪSINĀJUMI

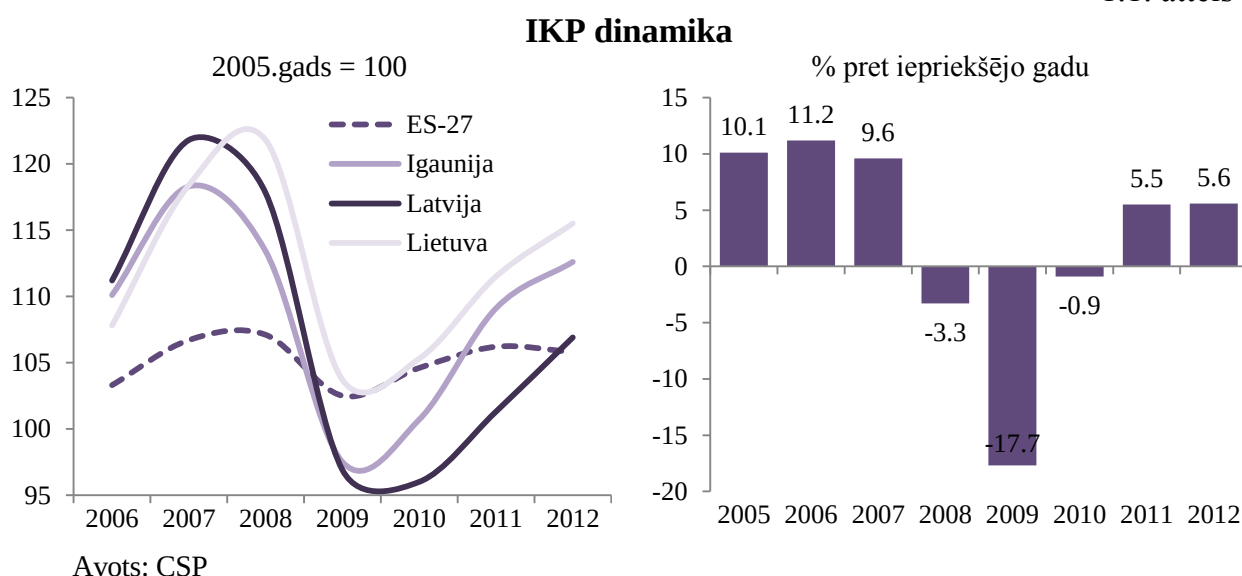
CEDEFOP	Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DOM	dinamiskais optimizācijas modelis
DSA	Darbaspēka izlasveida apsekojums
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
ISCED	Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija
ISCO	Standartizētais profesiju klasifikators
IT	informācijas tehnoloģijas
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
LM	Labklājības ministrija
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
ULC	produkcijas vienības darbaspēka izmaksas

1. TAUTSAIMNIECĪBAS UN DARBA TIRGUS ATTĪSTĪBA

1.1. Makroekonomiskā situācija

Vēl 2012.gada sākumā Latvijas tautsaimniecības perspektīvas tika vērtētas ļoti piesardzīgi, jo bija bažas par lielo nenoteiktību ārējos tirgos, īpaši eirozonā. Tomēr Latvijas ekonomika bija noturīga pret ārējās vides satricinājumiem un izaugsme visa 2012.gada garumā bija stabila – IKP pieauga caurmērā par 1,3% ik ceturksni un kopumā 2012.gadā IKP par 5,6% pārsniedza 2011.gada līmeni. Lai arī pēdējos divus gadus Latvijas ekonomikā ir vērojama straujākā izaugsme ES, tomēr IKP vēl ir par 12% mazāks nekā bija pirms krīzes – 2007.gadā.

1.1. attēls

Galvenais ekonomikas dzinējspēks joprojām ir eksports. Pat saglabājoties vājam pieprasījumam ārējos tirgos, kopumā Latvijas preču un pakalpojumu eksports 2012.gadā pieauga par 7,1%. Eksporta apjomi ievērojami pārsniedz pirmskrīzes līmeni un 2012.gadā tie bija par 18% lielāki nekā 2007.gadā.

Turpina palielināties iekšzemes pieprasījums. Investīciju apjomi 2012.gadā par 12,3% pārsniedza 2011.gada līmeni. Vienlaikus straujāku investīciju kāpumu ierobežo vājā kreditēšana un uzņēmēju nogaidošā pozīcija, ņemot vērā neskaidrību par turpmāko situācijas attīstību ārējā vidē. Uzlabojoties situācijai darba tirgū, pieaug privātais patēriņš – 2012.gadā tas bija par 5,4% lielāks nekā 2011.gadā.

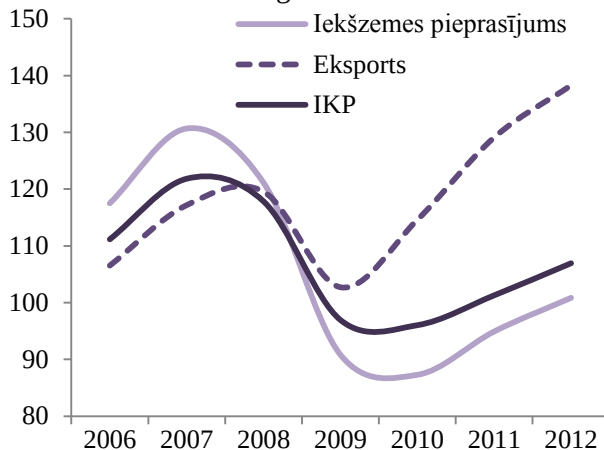
Krīzes laikā, samazinoties kopējam algu līmenim un cenām iekšējā tirgū, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurētspēja, kas bija pamats eksporta pieaugumam un līdz ar to arī tirgojamo nozaru attīstībai. Par tirgojamo nozaru lomas palielināšanos tautsaimniecībā liecina nozaru struktūra. 2008. gadā tirgojamās nozares (lauksaimniecības, mežsaimniecības, rūpniecības, kā arī transporta pakalpojumu nozares) veidoja vien 26% no kopējās pievienotās vērtības, pašlaik šo nozaru īpatsvars ir sasniedzis 37 procentus.

2012.gadā apstrādes rūpniecībā ražošanas apjomi pieauga par 9,3%. Ņemot vērā nozares pieaugošo īpatsvaru tautsaimniecībā, ražošanas apjomu palielinājums 2012.gadā veidoja vairāk nekā ¼ daļu no visas ekonomikas izaugsmes. No apstrādes nozarēm 2012.gadā straujākais izlaides apjomu pieaugums bija elektrisko un optisko iekārtu ražošanā, metālapstrādē, transportlīdzekļu ražošanā, kā arī papīra ražošanā un poligrāfijā.

1.2. attēls

IKP un tā izlietojuma posteņu izmaiņas

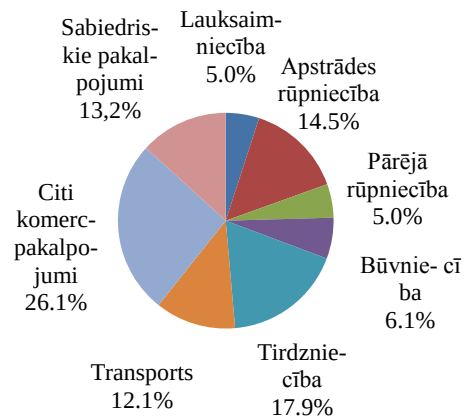
2005.gads = 100

Avots: CSP

Tautsaimniecības struktūra

2012.gadā %

2012.gadā transporta un uzglabāšanas nozares sniegto pakalpojumu apjomi bija par 4% lielāki nekā 2011.gadā, bet lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares apjomi pieauga par 6,9%. Tirgojamās nozarēs apjomi jau pārsniedz 2007.gada līmeni.

Pakāpeniski situācija uzlabojas būvniecībā – kopumā 2012.gadā būvniecības apjomi pieauga par 14,6%. Lai arī būvniecības apjomi gada laikā ir salīdzinoši strauji auguši, tomēr tie ir tikai 57% apmērā no pirmskrīzes līmeņa. Nozares atkopšanās no krīzes lielā mērā ir saistīta ar publiskajiem pasūtījumiem un ES fondu projektiem.

1.1. tabula

IKP dinamika pa nozarēm

(procentos)

	2005-2007 vidēji gadā	2008-2010 vidēji gadā	2011	2012	2012/2007
Lauksaimniecība	3,9	-1,0	-0,5	6,9	3,3
Apstrādes rūpniecība	4,1	-3,6	11,7	9,3	9,4
Pārējā rūpniecība	3,4	1,5	-0,9	-2,0	1,6
Būvniecība	20,3	-23,3	11,9	14,6	-42,1
Tirdzniecība	15,7	-11,3	9,5	7,3	-18,1
Transports un uzglabāšana	10,1	-0,3	8,1	4,0	11,3
Citi komercpakalpojumi	9,8	-2,7	1,2	3,4	-3,6
Sabiedriskie pakalpojumi	3,5	-5,9	0,6	-0,6	-16,8
IKP	10,3	-7,6	5,5	5,6	-12,2

Avots: CSP

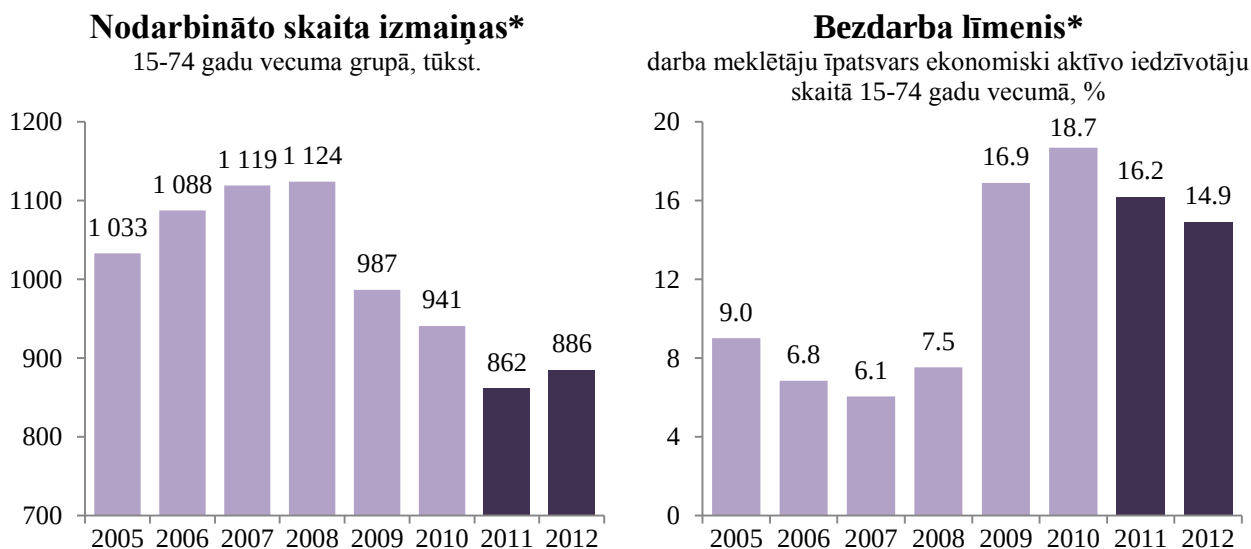
Kopējo ienākumu pieaugums no eksporta pakāpeniski ir veicinājis arī iekšzemes pieprasījuma pieaugumu un līdz ar to arī vairāk ar iekšējo tirgu saistīto

tautsaimniecības nozaru attīstību. 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, tirdzniecības nozarē sniegto pakalpojumu apjomi pieauga par 7%. Ņemot vērā nozares lielo īpatsvaru tautsaimniecībā, apjumu pieaugums tirdzniecībā 2012.gadā nodrošināja vairāk nekā ¼ daļu no visas tautsaimniecības izaugsmes. 2012. gadā mērena izaugsme bija vērojama komercpakalpojumu nozarēs, kur sniegto pakalpojumu apjomi bija par 3,4% lielāki nekā iepriekšējā gadā. Savukārt sabiedrisko pakalpojumu nozarē sniegto pakalpojumu apjomi 2012.gadā saruka par 0,6%, ko ietekmēja budžeta izdevumu ierobežošana.

1.2. Nodarbinātības un bezdarba vispārīgs raksturojums

Pakāpeniska ekonomisko aktivitāšu palielināšanās pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieaug nodarbinātība un samazinās krīzes izraisītais augstais bezdarbs. Tajā pašā laikā atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši, situācijas uzlabošanās izjūt vājāk.

1.3. attēls

* no 2011.gada dati pārrēķināti pēc Tautas skaitīšanas datiem. Sākot ar 2011. gadu, dati nav salīdzināmi ar iepriekšējiem periodiem.

Avots: CSP

2012.gadā situācija darba tirgū turpināja uzlaboties – palielinājās nodarbinātība un iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte, pakāpeniski samazinājās bezdarbs. Saskaņā ar darbaspēka apsekojuma datiem vidēji 2012.gadā nodarbināto skaits sasniedza 885,6 tūkst., kas ir par 2,8% jeb aptuveni 24 tūkst. vairāk nekā 2011.gadā. Nodarbinātības līmenis 2012.gadā sasniedza 56,3%, kas bija par gandrīz 3 procentpunktiem lielāks nekā pirms gada.

Vienlaikus ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ir pieaudzis mērenāk (par 1,3%). Straujāku ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita pieaugumu ierobežoja negatīvās demogrāfijas tendences – iedzīvotāju skaita samazināšanās darbspējas vecumā. Bezdarba līmenis vidēji 2012.gadā bija 14,9%, kas ir par 1,3 procentpunktiem mazāks nekā gadu iepriekš.

Pašreizējais bezdarba līmenis galvenokārt ir saistīts ar ciklisko bezdarbu, t.i., ar būtisko ražošanas apjomu un sniegto pakalpojumu samazinājumu krīzes laikā. Tāpēc visi tie pasākumi, kas saistīti ar ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības veicināšanu, stimulē pieprasījuma pieaugumu pēc darbaspēka un palielina nodarbinātību. Tajā pašā laikā pastāv risks, ka daļa no esošiem bezdarbniekiem ilgstoši nevarēs atrast darbu un nākotnē bezdarbs var kļūt par izteikti strukturālu parādību, jo nozares, kas ātrāk atgūstas no krīzes nav tās pašas, kurās bija vakances pirms krīzes un kurās cilvēki zaudēja darbu krīzes laikā. Notiek tautsaimniecības struktūras maiņa un var veidoties neatbilstība starp darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu – darba meklētāju prasmes neatbilst tam ko pieprasa uzņēmēji.

Krīzes laikā, līdz ar kopējā bezdarba līmeņa pieaugumu, palielinājās arī ilgstošo bezdarbnieku skaits. Pakāpeniski augot ekonomiskajām aktivitātēm, sarūk arī ilgstošo bezdarbnieku skaits. 2012.gada beigās Nodarbinātības valsts aģentūrā bija reģistrēti 44,6 tūkst. ilgstošie bezdarbnieki, kas bija par 11 tūkst. jeb 20% mazāk nekā pirms gada.

Lai arī situācija pakāpeniski uzlabojas, tomēr ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars aizvien ir ļoti liels – 2012.gada beigās 46% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita bija ilgstošie bezdarbnieki. Jāņem vērā, ka liels ilgstošais bezdarbs var radīt strukturālā bezdarba pieaugumu, proti, jo ilgāk šie cilvēki ir bez darba, jo lielāks risks zaudēt darba iemaņas un prasmes.

Vienlaikus jāņem vērā, ka darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību ietekmē ne tikai darbaspēka izglītība un prasmes, bet arī atalgojums, tādēļ saglabājas brīvas darbvietas pat pie augsta bezdarba līmeņa.

1.2. tabula

Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji

	2011 (bez korekcijas)	2011 (pārrēķins pēc 2011.g. tautas skaitīšanas rezultātiem)	2012
Iedzīvotāju skaits tūkst.	2229,6	2074,6	2041,8
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 15-74 gadu vecuma grupā, tūkst.	1147,0	1028,2	1041,1
Nodarbināto skaits 15-74 gadu vecuma grupā, tūkst.	970,5	861,6	885,6
Nodarbinātības līmenis nodarbināto iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu 15-74 gadu vecumā, %	55,3	53,4	56,3
Ekonomiskās aktivitātes līmenis ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu 15-74 gadu vecumā, %	65,4	63,7	66,1
Darba meklētāju skaits 15-74 gadu vecuma grupā, tūkst.	176,4	166,6	155,5
Bezdarba līmenis darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā 15-74 gadu vecumā, %	15,4	16,2	14,9

Avots: CSP

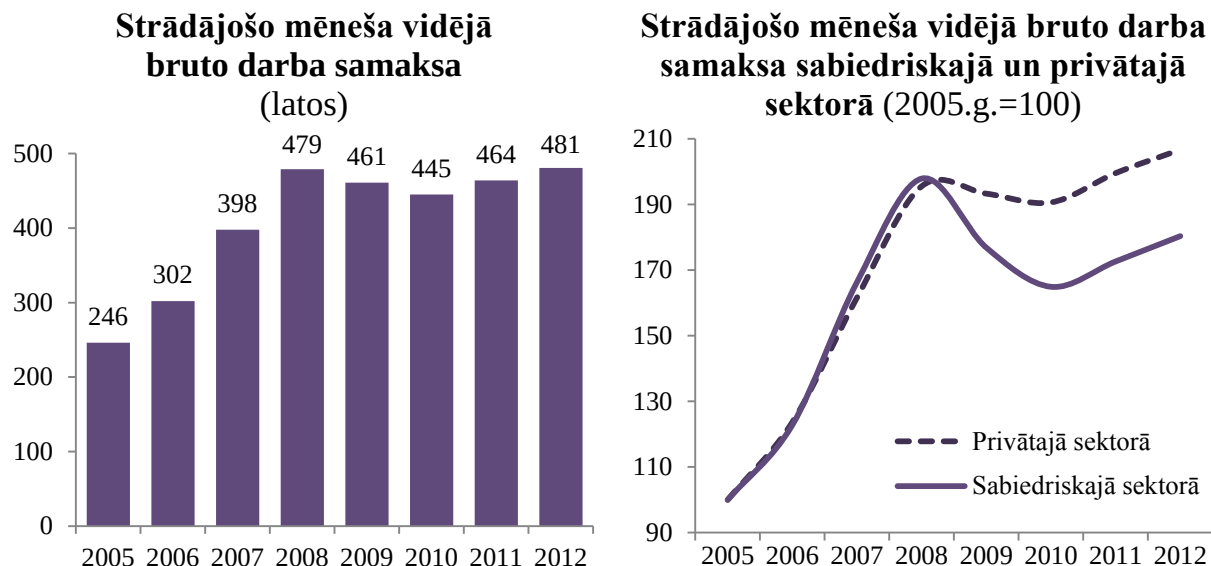
1.3. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte

Ekonomikas lejupslīdes laikā notika būtiskas korekcijas darba tirgū, kā rezultātā samazinājās gan nodarbināto skaits, gan strādājošo darba samaksa. Ekonomisko aktivitāšu mazināšanās 2008.gadā vispirms ietekmēja nodarbināto skaita samazi-

nāšanos, savukārt darba samaksa saglabājās samērā augstā līmenī. 2009.gadā, līdztekus nodarbinātības samazinājumam, bija vērojama arī darba samaksas korekcija. Kopš 2010.gada, stabilizējoties ekonomiskai situācijai, darba samaksas un nodarbinātības pieaugums ir mērens.

Vidējā bruto darba samaksa 2012.gadā bija 481 lats, kas par 3,7% pārsniedza 2011.gada līmeni un bija tikai par 0,4% augstākā līmenī nekā 2008.gadā.

1.4. attēls

Avots: CSP

2012.gadā vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā bija 515 lati, kas bija par 4,5% augstākā līmenī nekā 2011.gadā, taču par 8,5% zemākā līmenī nekā 2008.gadā. Jāatzīmē, ka sabiedriskajā sektorā strādājošo darba samaksas samazinājums krīzes laikā bija daudz lielāks nekā privātajā sektorā, ko noteica nepieciešamība ierobežot valsts budžeta tēriņus. Privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa 2012.gadā bija 463 lati, kas bija par 3,5% augstākā līmenī nekā 2011.gadā, un par 5,7% pārsniedza 2008.gada līmeni.

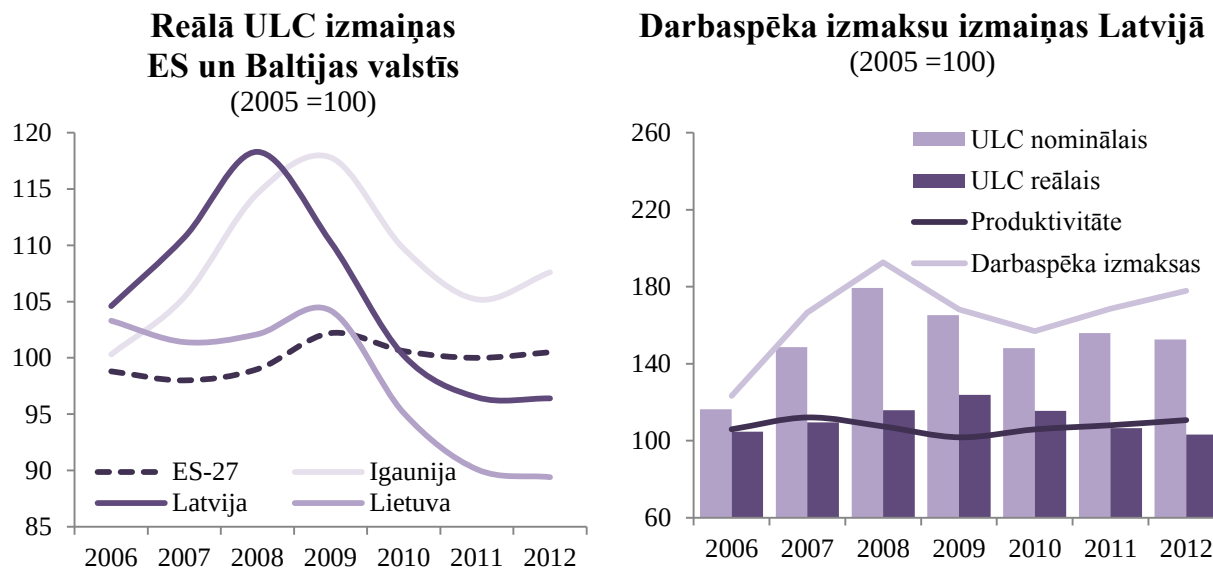
2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, sabiedriskajā sektorā vidējā bruto samaksa pieauga nelieli, straujāk nekā privātajā sektorā, līdz ar to pakāpeniski sabiedriskajā un privātajā sektorā darba samaksas līmenis izlīdzinās. 2012.gadā privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa bija par 11% zemākā līmenī nekā sabiedriskajā sektorā, pretēji 2008.gadam, kad privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa bija par 28,8% zemākā līmenī.

Darba samaksas dinamika tautsaimniecības nozarēs 2012.gadā bija atšķirīga. 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, straujākais darba samaksas pieaugums bija vērojams transporta nozarē, elektroenerģijas un gāzes apgādē, tirdzniecībā un finanšu un apdrošināšanas jomā. Mērenāk darba samaksa pieauga IKT, būvniecības un veselības aprūpes nozarēs. Savukārt atsevišķās nozarēs darba samaksa pat nelieli samazinājusies, kā piemēram, ieguves rūpniecībā.

Latvijas galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā 2012.gadā vidējā bruto darba samaksa, salīdzinot ar 2011.gadu, pieauga par 4,6%, un bija par 8% lielāka nekā 2008.gadā. Kopumā pieaugums apstrādes rūpniecībā 2012.gadā bija straujāks nekā vidēji tautsaimniecībā.

Krīzes radītās korekcijas preču un darba tirgos mazināja plaisu starp produktivitāti un darbaspēka izmaksām, kā rezultātā Latvijas konkurētspēja ārējos tirgos pakāpeniski uzlabojās. Par to liecina produkcijas vienības darbaspēka izmaksu (ULC)¹ dinamika.

1.5. attēls

Avots: CSP

Atšķirībā no straujās izaugsmes gadiem, ULC dinamika kopš 2008.gada lielā mērā ir saistīta ar cikliskā rakstura faktoriem jeb krīzes sekām. Jāatzīmē, ka preču tirgi ir daudz jūtīgāki pret konjunktūras cikliskām svārstībām nekā darba tirgi. 2008.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, IKP samazinājās par 3,3%, kamēr nodarbināto skaits saglabājās iepriekšējā gada līmenī, bet algas pieauga. Darbaspēka izmaksas 2008.gadā vēl turpināja pieaugt (par 15,7%), kamēr produktivitāte samazinājās par 4,2%, kā rezultātā nominālais ULC palielinājās par 20,7 procentiem.

Nozīmīgās korekcijas darba tirgū 2009.gadā ietekmēja gan produktivitātes, gan arī darbaspēka izmaksu dinamiku. Salīdzinot ar 2008.gadu, produktivitāte samazinājās par 5,3%, jo IKP samazinājās straujāk nekā nodarbināto skaits. Savukārt darbaspēka izmaksas 2009.gadā, salīdzinot ar 2008.gadu, samazinājās par 12,7%, kas arī noteica nominālā ULC samazināšanos par 7,9 procentiem.

Nominālā ULC dinamiku 2010.gadā galvenokārt noteica darba samaksas un nodarbināto skaita relatīvās izmaiņas. Liels bezdarba līmenis un budžeta konsolidācijas pasākumi joprojām radīja spiedienu uz darba samaksu. Tomēr, ņemot vērā Latvijas zemo konkurenci kopējā ES darba tirgū, izmaiņas jau bija visai mērenas. Tāpēc darbaspēka vienības izmaksu samazinājumu, kā arī produktivitātes pieaugumu lielā mērā noteica nodarbināto skaita izmaiņas. Nominālais ULC 2010.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, bija par 10,4% mazāks.

2011.gadā, atjaunojoties ekonomikas izaugsmei, darbaspēka tirgū bija vērojams kā nodarbināto skaita, tā arī algu fonda pieaugums. Algu fondam pieaugot straujāk nekā nodarbināto skaitam, darbaspēka izmaksas pieauga par 7,5%. Savukārt produktivitāte 2011. gadā pieauga par 2%, t.i., lēnāk nekā darbaspēka izmaksas, līdz ar to nominālais ULC 2011.gadā pieauga par 5%. Kā liecina provizorisks dati,

¹ ULC ir attiecība starp darbaspēka izmaksām un darbaspēka produktivitāti. Ja produktivitāte aug straujāk par algām, tad ULC samazinās, kas liecina par to, ka valsts izmaksu konkurētspēja palielinās, un otrādi.

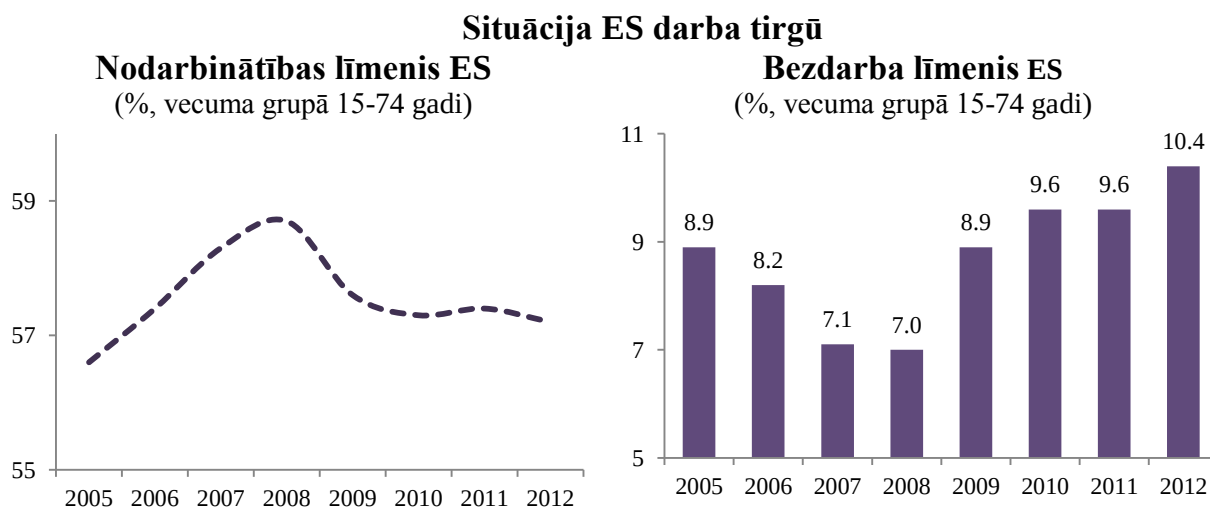
2012.gadā darbaspēka izmaksas aug nedaudz straujāk nekā produktivitāte un nominālais ULC, salīdzinājumā ar 2011.gadu, pieauga par 3%. Tomēr darbaspēka vienības izmaksu un produktivitātes dinamika pēdējos divos gados rāda, ka, pieaugot ekonomiskām aktivitātēm, produkcijas vienības darbaspēka izmaksas turpinās pieaugt.

Nominālā ULC dinamiku vidējā termiņā lielā mērā ietekmēs strukturālā rakstura faktori, kamēr ciklisko faktoru ietekme (kā, piemēram, konjunktūras svārstības ārējās tirdzniecības partnervalstīs) būs mazāka. 2011.gadā darbaspēka izmaksas uz vienu nodarbināto Latvijā bija 33% no ES vidējā līmeņa. Tāpēc algu izlīdzināšanās (konverģence) ir objektīvs process ar ko nākotnē ir jārēķinās un tuvākajos gados plaša starp produktivitātes un algu dinamiku visdrīzāk saglabāsies. Algas straujāks pieaugums var būt saistīts arī ar minimālās algas palielināšanu, uzņēmēju vēlēšanos saglabāt augsti kvalificētus darbiniekus, bezdarba līmeņa samazināšanos u.tml. No otras puses, algu pieaugums, radot negatīvu ietekmi uz konkurētspēju, var kļūt par nopietnu stimulu inovācijām un investīcijām jaunajās tehnoloģijās, lai samazinātu izmaksas un palielinātu ražošanas resursu produktivitāti.

1.4. Situācija ES darba tirgū

2011.gada otrajā pusē ES dalībvalstu ekonomiskā situācija pasliktinājās un 2012.gadā nodarbināto līmenis saruka līdz 57,2% un bezdarba līmenis pieauga līdz 10,4% (15-74 gadu vecuma grupā). Vairākās valstīs bezdarba līmenis ir sasniedzis vēsturiski augstākos rādītājus, tādējādi vēl vairāk palielinot plaisu starp ES valstīm. Paredzams, ka bezdarba līmenis turpinās pieaugt arī 2013.gadā un situācija darba tirgū varētu uzlaboties tikai 2014.gadā. Joprojām aktuāla problēma ir jauniešu bezdarbs, kas ir augstākais starp visām vecuma grupām. Turpina pieaugt arī ilgstošo bezdarbnieku skaits, kas vairākās valstīs ir sasniedzis rekordaugstus rādītājus. Sabiedrībai novecojoties, arvien biežāk tiek diskutēts par „sudraba ekonomikas” iespējām un nākotnes izaicinājumiem. ES darbu tirgu lielā mērā ietekmē arī iedzīvotāju skaita izmaiņas, ko galvenokārt nosaka imigrantu pieaugums uz ES valstīm.

1.6. attēls

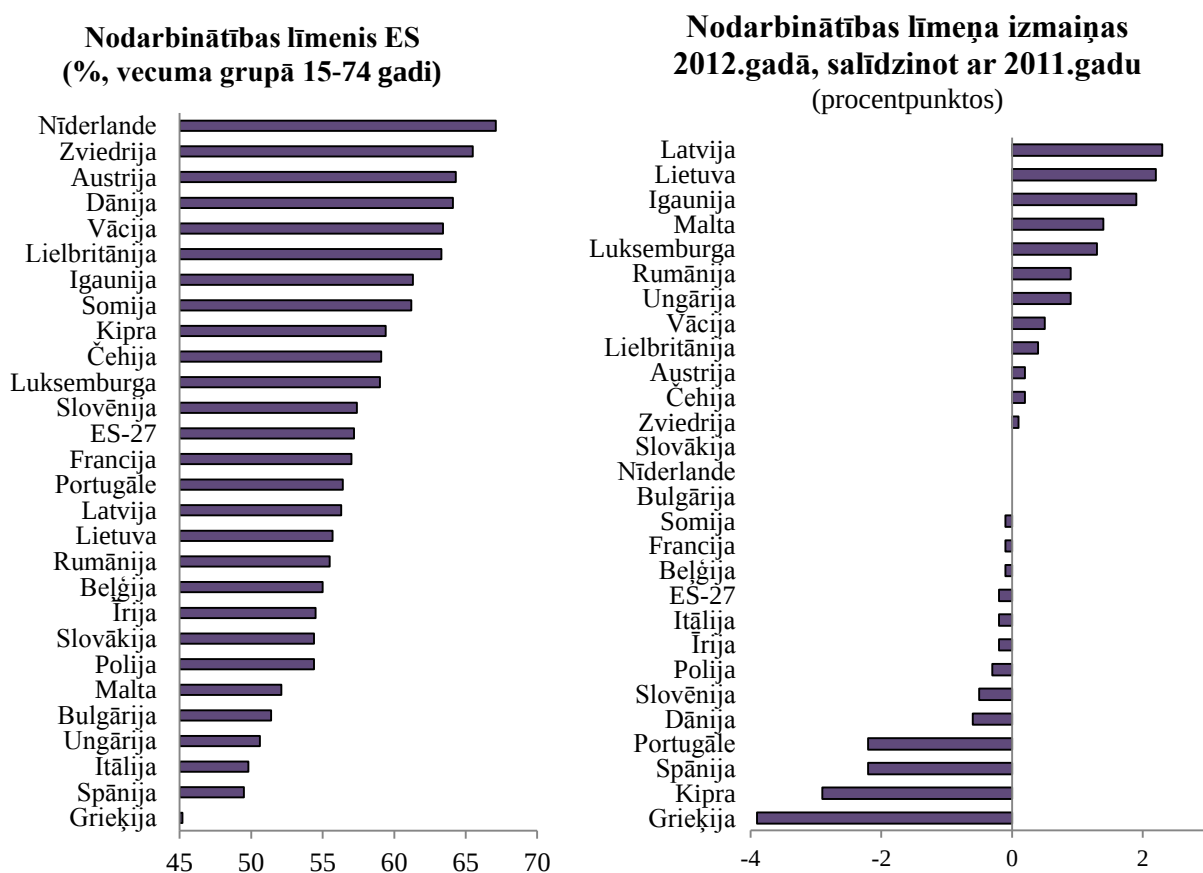

Avots: Eurostat

2010.gadā un 2011.gada sākumā ekonomikas izaugsme pozitīvi ietekmēja nodarbinātību (+1,6 miljonu darbavietu), tomēr izaugsmes pozitīvā ietekme tika zaudēta 2012.gada beigās. Nodarbinātības līmenis ES valstīs joprojām turpina samazināties². ES valstīs kopumā 2012.gadā **nodarbinātības līmenis** 15-74 gadus vecuma grupā bija 57,2%, kas salīdzinājumā ar 2011.gadu, ir nedaudz samazinājies (par 0,2 procentpunktiem). Visaugstākais nodarbinātības līmenis bija Nīderlandē (67,1%), Zviedrijā (65,5%), Austrijā (64,3%) un Vācijā (64,1%), savukārt Grieķijā, Spānijā un Itālijā nodarbinātības līmenis ir zemāks par 50%. No Baltijas valstīm augstākais nodarbinātības līmenis ir Igaunijā (61,3%), savukārt Latvijā un Lietuvā, tas ir attiecīgi 56,3% un 55,7%. Tieši Baltijas valstīs 2012.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bija vērojams visstraujākais nodarbinātības līmeņa pieaugums ES.

1.7. attēls

Nodarbinātība ES 2012.gadā

Avots: Eurostat

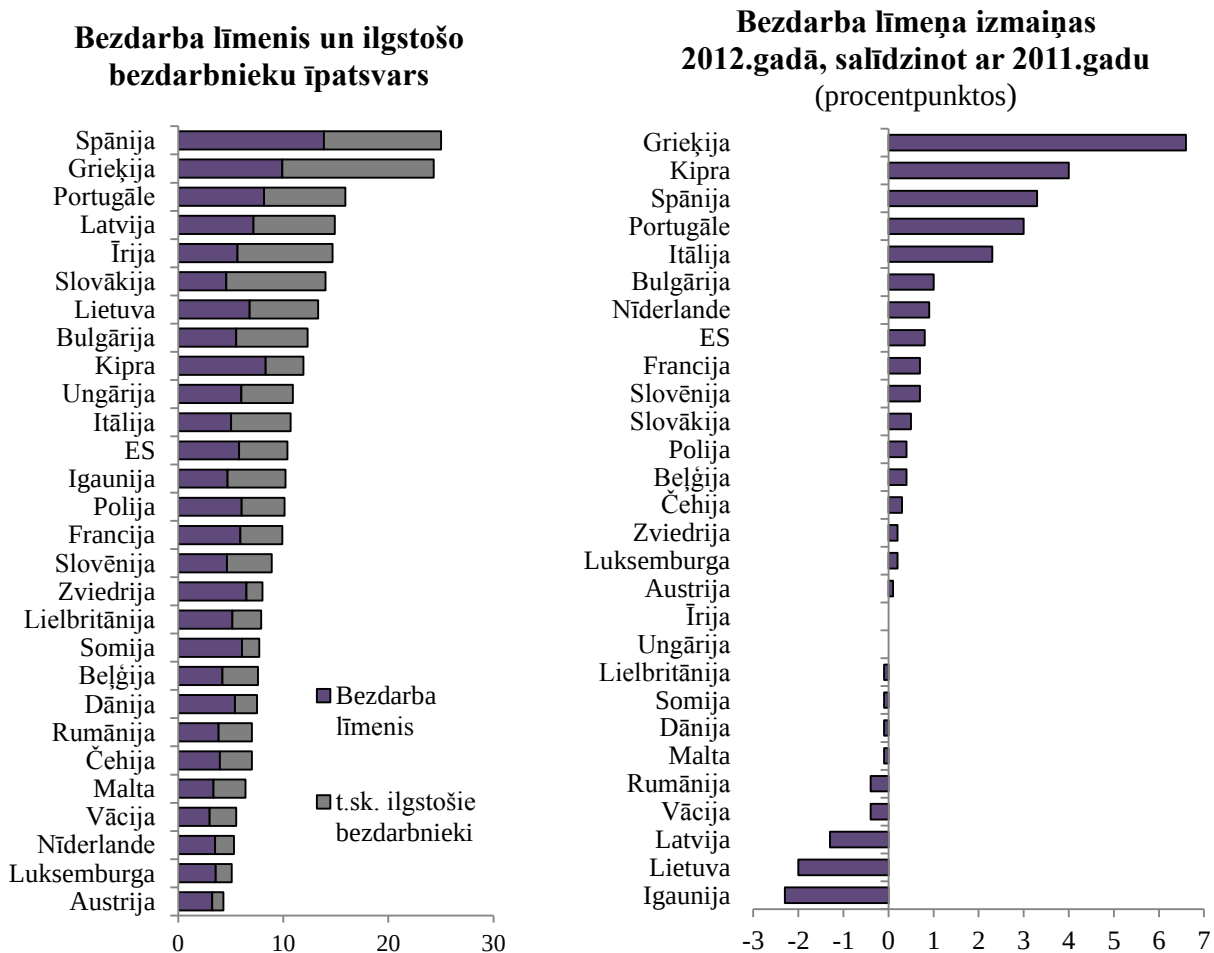
Kopš 2011.gada 2.ceturkšņa **bezdarba līmenis** turpina pieaugt. 2012.gadā tika sasniegts jauns ES bezdarba rekords – bez darba bija 10,4% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Līdzīgi kā iepriekšējā gadā, arī 2012.gadā visaugstākais bezdarba līmenis bija Spānijā (25%), un Grieķijā (24,3%), savukārt viszemākais bezdarba līmenis bija Austrijā (4,3%), Luksemburgā (5,1%), Nīderlandē (5,3%) un Vācijā (5,5%). 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, visstraujākais bezdarba līmeņa sarukums bija Baltijas valstīs, Vācijā un Rumānijā, savukārt visstraujākais pieaugums bija Grieķijā un Kiprā.

² European Commission, EU Employment and social situation. Quarterly Review, March 2013.

Turpina pieaugt arī **ilgstošā bezdarba** līmenis, kas 2012.gadā bija 44,4% no kopējā bezdarba. Ilgstošā bezdarba līmenis ES valstīs ir atšķirīgs un šai atšķirībai ir tendence pieaugt. Viszemākais ilgstošā bezdarba līmenis ir Zviedrijā (18,9%), Somijā (21,4%) un Austrijā (24,8%), savukārt Slovēnijā un Īrijā vairāk nekā 60% no visiem bezdarbniekiem bez darba bija ilgāk par gadu. 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu, visstraujākais ilgstošā bezdarba līmeņa pieaugums bija vērojams Grieķijā un Kiprā. Baltijas valstīs ilgstošā bezdarba līmenis nedaudz sarūk. Ņemot vērā, ka ES valstīs pieprasījums pēc darbaspēka pieaugs lēni, tad paredzams, ka arī ilgstošais bezdarba līmenis turpinās pieaugt.

1.8. attēls

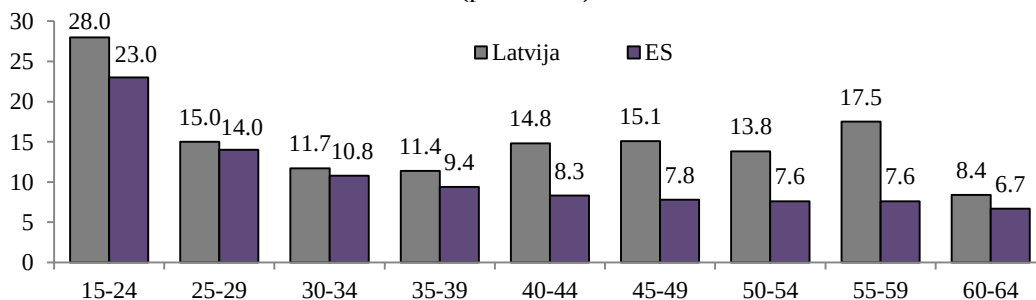
Bezdarbs ES 2012.gadā

Avots: Eurostat

Jauniešu bezdarba līmenis ir augstākais no visām vecuma grupām un ekonomikas krīze visnozīmīgāk ir ietekmējusi tieši jauniešu bezdarbu. Kopš 2009.gada sākuma, plaša starp jauniešu bezdarba līmeni un kopējo bezdarba līmeni ir pieaugusi un arvien vairāk jauniešu saskaras ar problēmu atrast darbu. ES valstīs jauniešu bezdarba līmenis ir ļoti atšķirīgs – no 8,1% Vācijā līdz pat 53,3% Grieķijā. No Baltijas valstīm augstākais jauniešu bezdarba līmenis bija Latvijā (28,4%). Ja ES kopumā bezdarba līmenis ir visaugstākais tieši jauniešu vecuma grupā un pārējās vecuma grupās tas ir ievērojami zemāks, tad Latvijā, bezdarba līmenis ir augsts ne tikai jauniešu vecumā grupā, bet arī pirmspensijas vecuma grupā. Latvijā 55-59 gadus vecuma grupā bezdarba līmenis ir divas reizes augstāks nekā vidēji ES.

Bezdarba līmenis pa vecuma grupām ES un Latvijā 2012.gadā
(procentos)

Avots: Eurostat

Viens no darba tirgus nākotnes izaicinājumiem ir **darbaspēka novecošanās**. Lai gan attieksme pret šo jautājumu mainās, tomēr nākotnē tas radīs ievērojamas izmaiņas darba tirgū un Eiropa nebūt tam vēl nav gatava. Pašreiz ES darbaspēka novecošanās vairs netiek uztverta kā pieaugoša demogrāfijas problēma ar negatīvām sekām, bet arvien biežāk tiek diskutēts par „sudraba ekonomiku”, kas var veicināt attīstību un ekonomikas izaugsmē ienest jaunas iespējas. Darba tirgus jau tagad izjūt iedzīvotāju novecošanās sekas. Daudzi, kas dzimuši 1950-1960.gados, pensionēsies nākošajos 10 vai 20 gados. Šos darbiniekus nāksies aizvietot ar jaunu darbaspēku.³

ES darba tirgu lielā mērā ietekmē arī iedzīvotāju skaita izmaiņas. Iedzīvotāju skaita pieaugumu ES nosaka iedzīvotāju imigrācija. 2011.gadā ES ieradās 1,7 milj. imigrantu no valstīm ārpus ES, savukārt no ES dalībvalstīm uz citām ES valstīm devās 1,3 milj. cilvēku. Visvairāk imigrantu dodas uz Lielbritāniju, Vāciju, Spāniju un Itāliju. Šīs četras valstis kopā uzņem apmēram 60% no visiem imigrantiem uz ES dalībvalstīm. Lielākās emigrantu plūsmas 2011.gadā reģistrēja Spānija, Lielbritānija, Vācija un Francija. 16 ES dalībvalstīs imigrācija pārsniedza emigrāciju, savukārt Bulgārijā, Čehijā, Īrijā, Grieķijā, Spānijā, Polijā, Rumānijā un visās Baltijas valstīs emigrācija pārsniedza imigrāciju.⁴ Vācija un Spānija ir tās valstis, kurās reģistrēta gan lielākā emigrācija, gan imigrācija.

Neskatoties uz pieaugošo bezdarbu, ES joprojām ir 1,8 milj. vakanču. Visvairāk vakances ir IKT sektorā. Visvairāk šīs jomas speciālistu ir nepieciešami Lielbritānijā, Vācijā un Zviedrijā.⁵ Ņemot vērā, ka Eiropā pieaug gan vakanču skaits, gan arī bezdarbnieku skaits, viens no lielākajiem nākotnes izaicinājumiem ir darbaspēka prasmju pieprasījuma un piedāvājuma sabalansētības nodrošināšana un jaunu darba vietu radīšana.

³ CEDEFOP, Silver workers-golden opportunities. February 2012.

⁴ European Commission, EU Employment and social situation. Special supplement on demographic trends. Quarterly Review, March 2013.

⁵ European Commission, European Vacancy Monitor, 2013.

2. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMS UN PIEDĀVĀJUMS

2.1. Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas un struktūra

Ekonomiskā lejupslīde 2009. un 2010.gadā un ar to saistītais nodarbinātības samazinājums smagi skāra visas nozares. Kopš 2011.gada, pieaugot ekonomiskajām aktivitātēm, gandrīz visās tautsaimniecības pamatnozarēs nozarēs aizņemto darbvieta skaits pieaug, tomēr to skaits joprojām ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa.

Vislielākais aizņemto darbvieta īpatsvars 2012.gadā bija sabiedrisko pakalpojumu nozarēs (25%), komercpakalpojumos (20%), tirdzniecībā un izmitināšanā (20%), kā arī apstrādes rūpniecībā (14%).

2012.gadā aizņemto darba vietu skaits bija par 4,2% jeb 33 tūkst. lielāks nekā 2011.gadā. No kopējā darbvieta skaita pieauguma gandrīz 1/3 veidoja komercpakalpojumu nozares. Būtisks ieguldījums darbvieta skaita pieaugumā bija arī apstrādes rūpniecības un tirdzniecības nozarēm. Tajā pašā laikā sabiedrisko pakalpojumu nozarēs aizņemto darba vietu skaits 2012.gadā bija nedaudz mazāks nekā 2010. un 2011.gadā.

2.1. tabula

Aizņemtās darbvietas pa darbības veidiem vidēji gadā

	Skaits (tūkst.)					Izmaiņas (%)		Ieguldījums izmaiņās (%)
	2008	2009	2010	2011	2012	2012/2008	2012/2011	2012/2011
Kopā	1016,5	826,1	776,7	805,5	839,1	-17,5	4,2	4,2
tai skaitā:								
Lauksaimniecība	20,8	17,9	17,5	19,0	20,6	-0,9	8,5	0,2
Apstrādes rūpniecība	138,9	104,1	101,8	109,1	114,5	-17,5	5,0	0,7
Pārējā rūpniecība	26,7	23,7	22,4	22,9	23,7	-11,3	3,2	0,1
Būvniecība	89,3	54,6	46,0	50,9	55,7	-37,7	9,4	0,6
Tirdzniecība, izmitināšana	221,8	173,3	159,7	162,8	170,7	-23,0	4,9	1,0
Transports un uzglabāšana	77,8	67,6	66,8	68,8	72,7	-6,6	5,6	0,5
Citi komercpakalpojumi	196,2	162,8	148,4	157,0	168,5	-14,1	7,3	1,4
Sabiedriskie pakalpojumi	245,1	222,1	214,2	215,0	212,8	-13,2	-1,0	-0,3

Augstas kvalifikācijas profesijās 2012.gadā bija nodarbināti 350 tūkst. jeb 40% no visiem nodarbinātajiem. Gandrīz puse no nodarbināto skaita augstas kvalifikācijas profesiju grupā bija nodarbināti sabiedrisko pakalpojumu nozarēs (valsts pārvalde, veselības aprūpe, izglītība). Vidējas kvalifikācijas profesijās 2012.gadā bija nodarbināti 415,9 tūkst., kas bija gandrīz puse no visiem nodarbinātajiem. Šajā profesiju grupā 24% bija nodarbināti tirdzniecībā un gandrīz 1/5 daļa apstrādes rūpniecībā. Savukārt zemas kvalifikācijas profesiju grupā 2012.gadā bija nepilni 120 tūkst. nodarbināto, no kuriem visvairāk – 1/4 daļa bija nodarbināti

komercpakalpojumu nozarē, bet lauksaimniecības, apstrādes rūpniecības un pārējās rūpniecības nozarēs kopā – 35 procenti.

2.2. tabula

**Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs
2012.gadā sadalījumā pa profesiju grupām
(tūkst.)**

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība, izmitināšana	Transports un uzglabāšana	Citi komerc-pakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas tai skaitā:	10,9	28,6	5,9	16,7	42,9	18,5	92,0	135,4	351,0
Vadītāji	4,5	10,4	1,7	8,1	18,5	5,0	19,3	14,6	82,1
Vecākie speciālisti	3,1	8,5	1,5	4,7	7,3	3,7	38,5	85,0	152,3
Speciālisti	3,2	9,7	2,7	4,0	17,1	9,8	34,3	35,8	116,6
Vidējas kvalifikācijas profesijas tai skaitā:	45,5	73,0	13,0	37,6	101,0	49,2	46,9	49,5	415,9
Iestāžu kalpotāji	1,0	4,0	2,5	1,5	13,5	10,2	15,5	8,8	57,2
Pakalpojumu darbinieki	1,6	2,2	0,2	0,3	71,9	4,2	20,8	32,5	133,6
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	29,9	0,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	31,5
Kvalificēti strādnieki	3,1	45,1	5,5	31,0	12,4	6,0	6,9	3,5	113,3
Iekārtu un mašīnu operatori	10,0	21,0	4,7	4,8	3,2	28,8	3,2	4,3	80,2
Zemas kvalifikācijas profesijas	17,8	22,3	1,9	9,1	13,6	8,0	26,9	19,0	118,8
Kopā	74,2	124,0	20,9	63,5	157,6	75,8	165,9	203,8	885,6

2.2. Demogrāfiskā situācija un darbaspēka piedāvājums

Darbaspēka piedāvājumu nosaka kā demogrāfiskās situācijas izmaiņas un iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis, tā arī viņu kvalifikācija un prasmes.

Demogrāfija un darbaspēka resursi

Demogrāfiskās situācijas raksturojums balstās uz 2011.gada tautas skaitīšanas rezultātiem. Tautas skaitīšanas rezultāti ir ieviesuši korekcijas iedzīvotāju datos, galvenokārt emigrējušo iedzīvotāju skaita izmaiņu dēļ.

Iedzīvotāju skaits 2012.gadā turpināja samazināties, kam galvenie iemesli bija sabiedrības novecošanās, ilgstoši zems dzimstības līmenis un iedzīvotāju emigrācija. 2013.gada sākumā Latvijā bija 2028,4 tūkst. iedzīvotāji, kas bija par 13,4 tūkst. mazāk nekā 2012.gada sākumā.

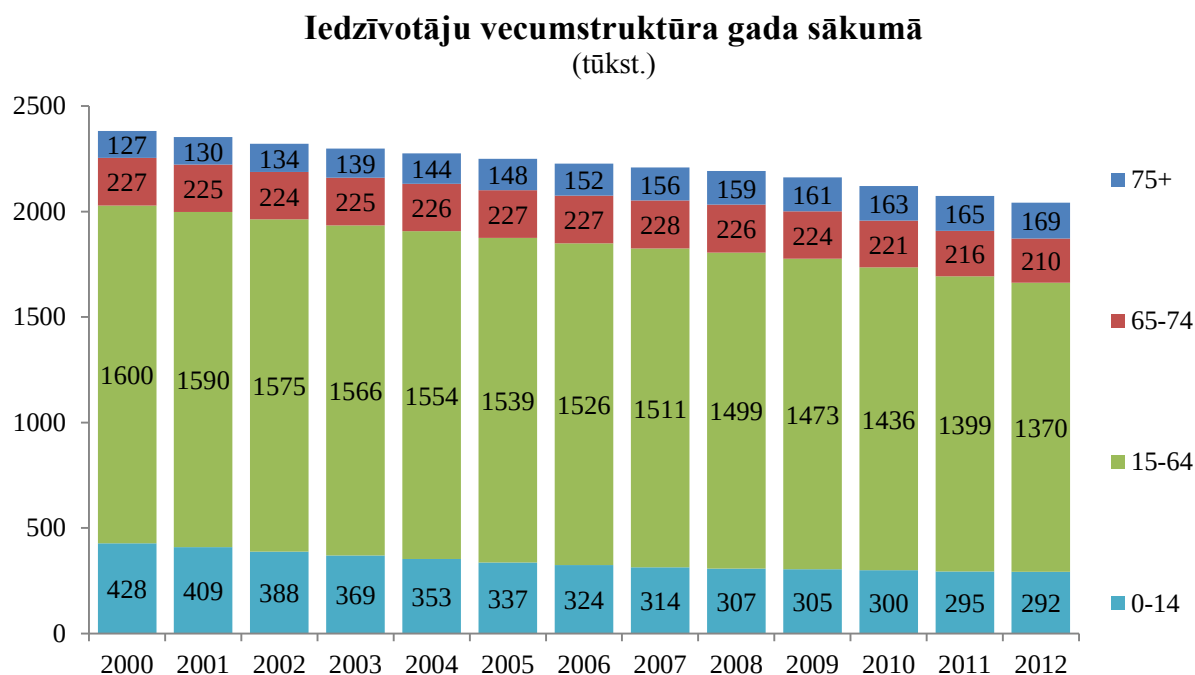
Dzimstības līmenis valstī ilgstoši ir zemā līmenī, kas nav pietiekams esošā iedzīvotāju skaita atražošanai. Pieaugot iedzīvotāju ienākumiem, no 2005.gada dzimstības rādītāji pieauga – palielinājās gan dzimušo skaits, gan dzimstības

koeficients. No 2009.gada dzimušo skaits vairākus gadus samazinājās. Taču 2012.gadā atsākās dzimstības pieaugums, dzimušo skaits palielinājās par 5,7% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Valstī mirstības rādītāji samazinājās kopš 2007.gada. 2012.gadā mirušo skaits nedaudz pieauga – par 1,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Taču kopumā ir uzlabojies iedzīvotāju dabiskā pieauguma koeficients, lai arī joprojām tas ir negatīvs (2012.gadā tas bija -4,5 uz 1000 iedzīvotājiem).

Turpinās sabiedrības novecošanās process – samazinoties iedzīvotāju skaitam līdz darbības vecumam un darbības vecumā, vienlaikus pieaug to skaits virs darbības vecuma.

2.1. attēls

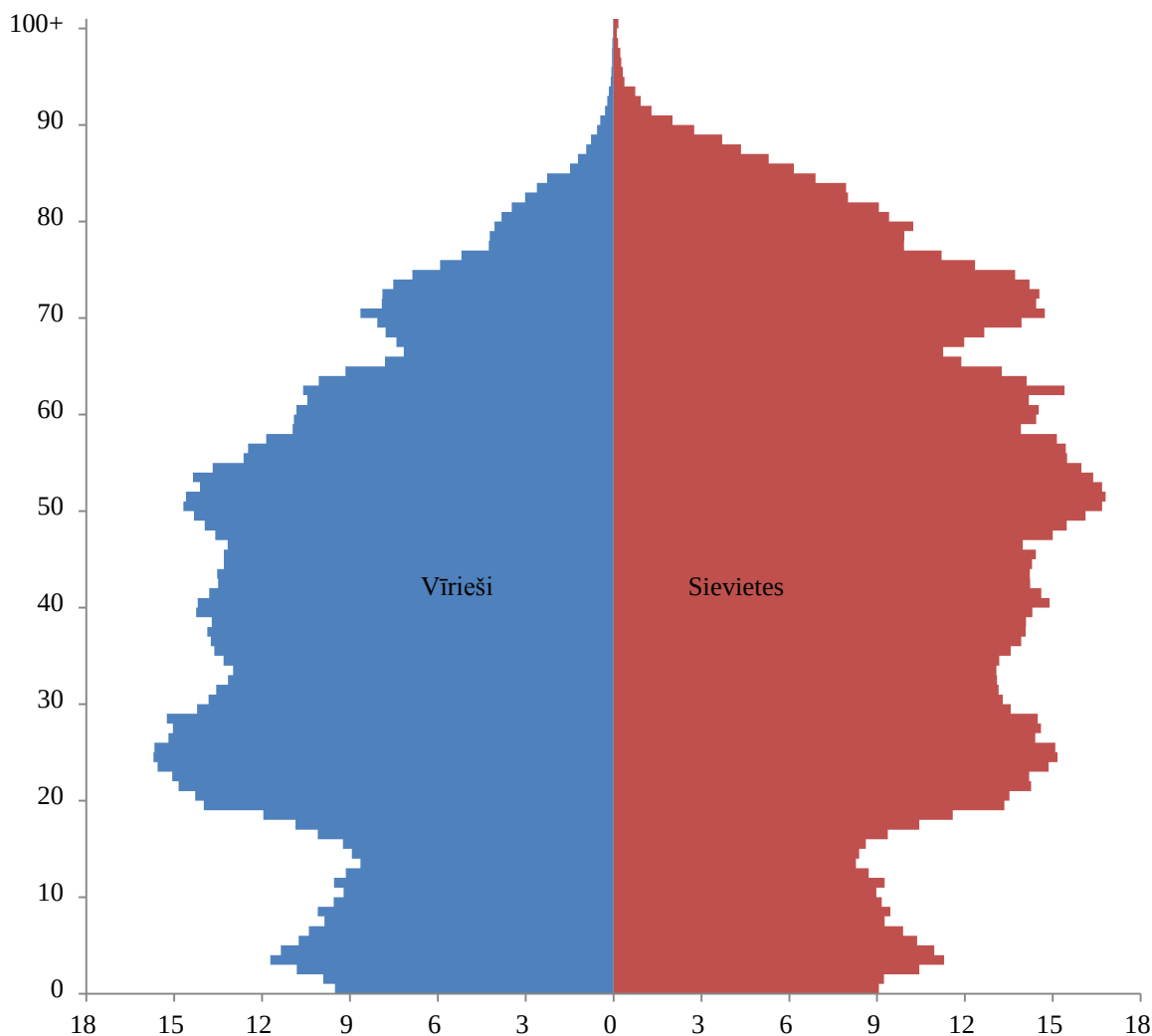

Iedzīvotāju skaits darbības vecumā (15-74 gadi) 2012.gada sākumā bija 1580,5 tūkst., kas ir par 34,3 tūkst. mazāk nekā 2011.gada sākumā. Lielākā ietekme bija iedzīvotāju skaita samazinājumam jaunākajās darbības vecuma grupās: 15-19 gadi (par 12,9 tūkst. jeb 10,5%) un 20-24 gadi (par 8,2 tūkst. jeb 5,3%). Vecākajās vecuma grupās lielākais samazinājums bija vecuma grupās 65-69 gadi (par 6,6 tūkst. jeb par 6,2%) un 45-49 gadi (par 5,7 tūkst. jeb par 3,8%).

Laika posmā no 2000.gada līdz 2011.gada sākumam migrācijas rezultātā iedzīvotāju skaits kopumā ir samazinājies, un emigrējušo skaits par 215 tūkst. pārsniedz imigrējušo iedzīvotāju skaitu. Galvenais izbraukšanas mērķis ir darba meklējumi ārvalstīs. No valsts emigrē galvenokārt darbības vecuma iedzīvotāji.

Migrācijas plūsmas uz ārvalstīm strauji pieauga, pasliktinoties ekonomiskai situācijai. 2008.gadā negatīvais migrācijas saldo pieauga 2,8 reizes. Negatīvā migrācijas saldo kulminācija tika sasniegta 2009. un 2010.gadā. Savukārt 2011. un 2012.gadā migrācijas rādītāji ir uzlabojušies.

Iedzīvotāju skaits vecuma grupās 2012.gada sākumā
(tūkst.)

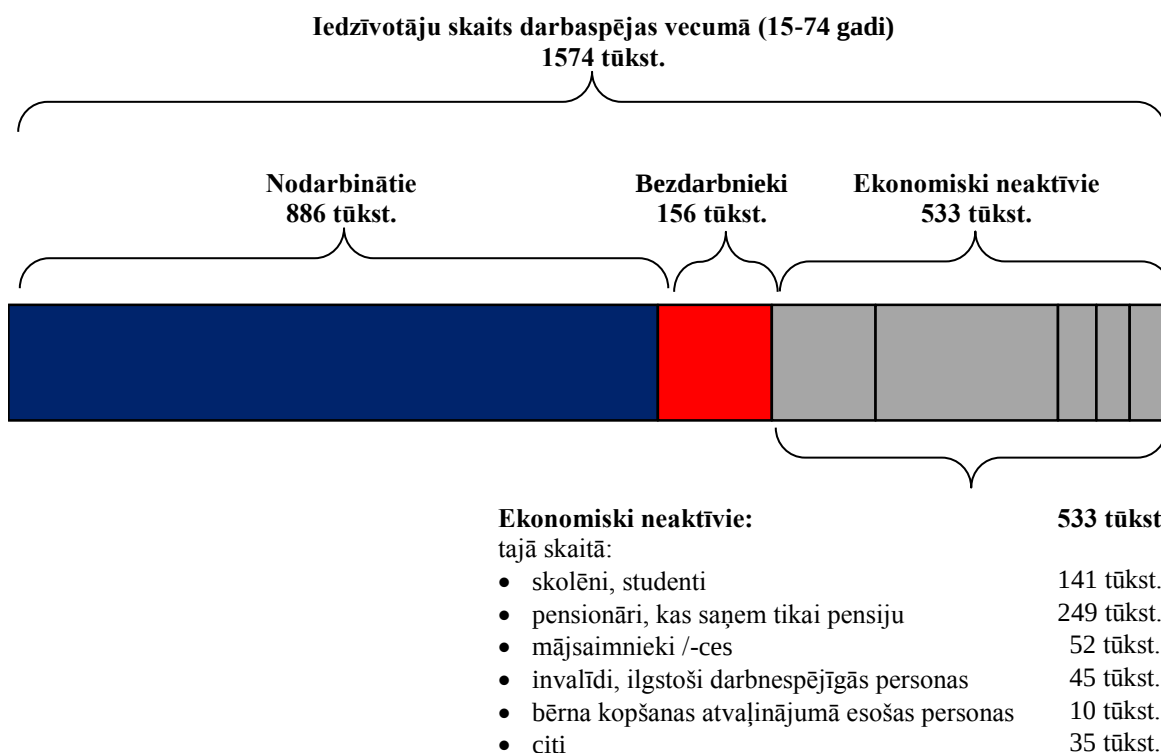
Taču jāatzīmē, ka, ņemot vērā brīvo darbaspēka kustību ES, emigrācijas plūsmas nav iespējams uztvert precīzi. Ne tikai Latvija, bet arī citas ES dalībvalstis saskaras ar problēmām precīzi noteikt iedzīvotāju skaitu, kas izbraukuši no valsts darba meklējumu nolūkā.

Latvijas darbaspēka resursus papildina arī valstī strādājošie viesstrādnieki. Šobrīd viņi veido nelielu daļu no darbaspēka piedāvājuma, 2012.gadā ārzemniekiem tika izsniegtas 2,7 tūkst. darba atļaujas.

Iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte

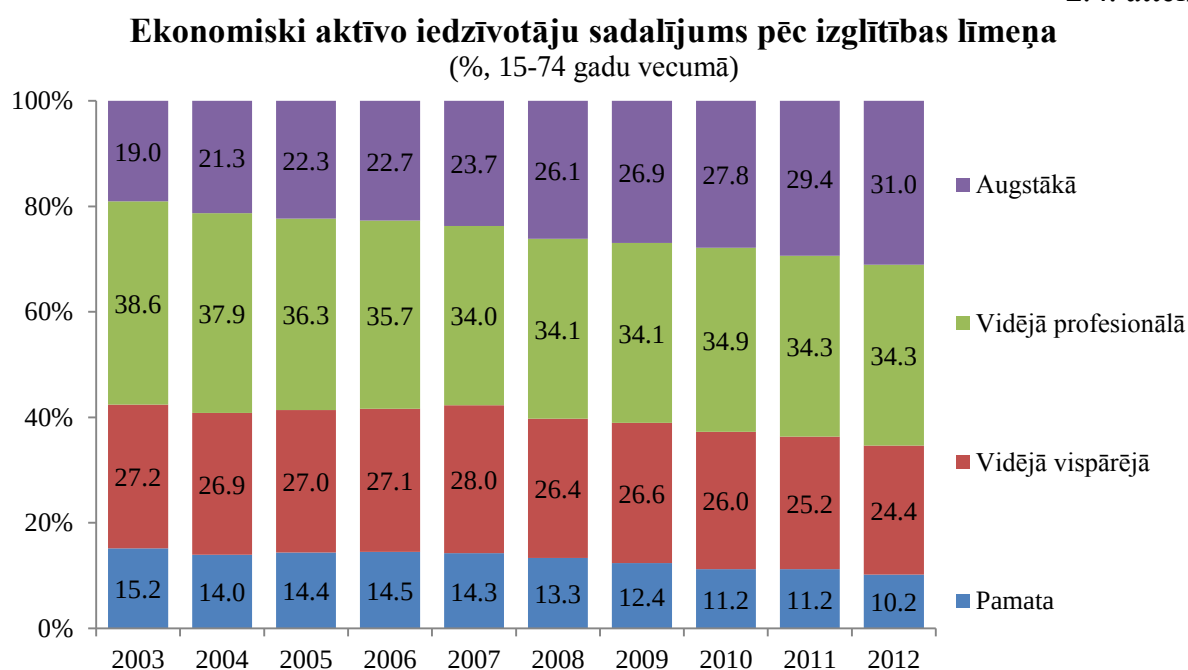
2012.gadā ekonomiskās aktivitātes līmenis (15-74 gadi) nedaudz palielinājās, sasniedzot 66,1% līmeni.

Situācija darba tirgū 2012.gadā (tūkst.)

Ekonomiskās aktivitātes līmenis ir pieaudzis gandrīz visās vecuma grupās. Straujākais pieaugums ir jaunākajās vecuma grupās 15-19 gadi un 20-24 gadi. Savukārt samazināšanās ir vērojama tikai vecuma grupās 30-34 gadi un 50-54 gadi.

Pakāpeniski turpina palielināties ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars ar **augstāko izglītību** un 2012.gadā tas bija 31 procents.

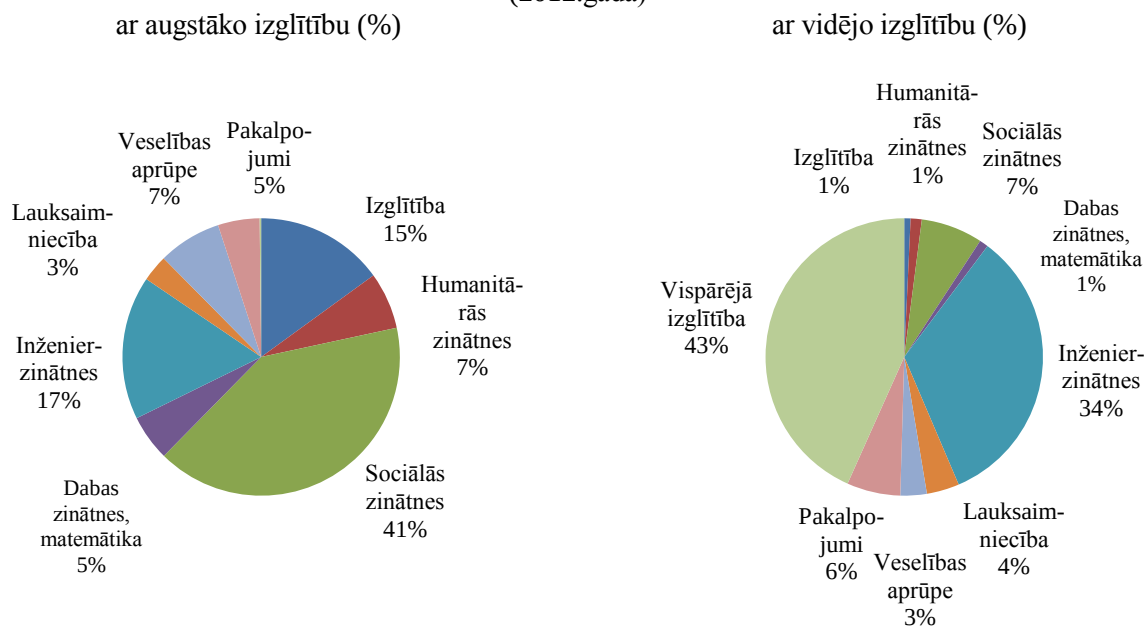

Avots: CSP

Vislielākais darbaspēka piedāvājums ar augstāko izglītību ir sociālo zinātņu, komerczinātņu un tiesību izglītības tematiskajā grupā. To nosaka iepriekšējo gadu studentu izvēle iegūt augstāko izglītību šajā tematiskajā grupā. Nākamās lielākās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izglītības tematiskās grupas inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupa un izglītības tematiskā grupa, kurās pastiprināta uzmanība jāpievērš to vecumstruktūrai.

2.5. attēls

Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām (2012.gadā)

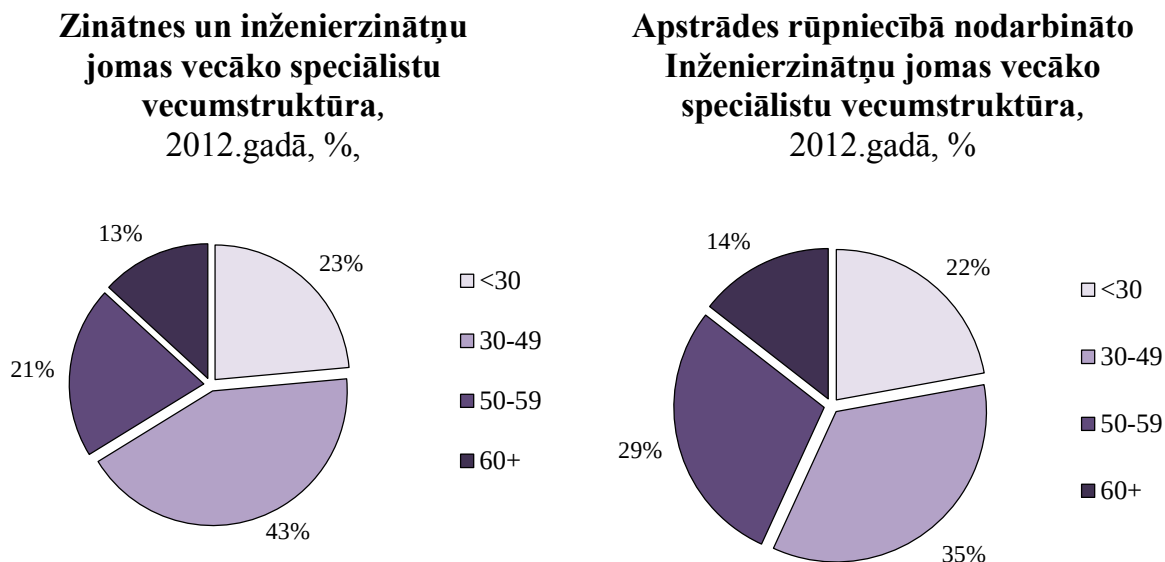

Avots: CSP

Atsevišķās nozarēs un profesijās aktuāla problēma ir darbaspēka novecošanās. Piemēram, 2012.gadā apstrādes rūpniecībā bija nodarbināti 124 tūkst. iedzīvotāju. Nozarē nodarbināto vidējais vecums bija aptuveni 42 gadi, kas kopumā neliecina par būtisku darbaspēka vecumstruktūras asimetriju un darbaspēka novecošanos kā problēmu nozarē kopumā. Vienlaikus gluži citāda aina vērojama atsevišķu jomu un kvalifikācijas speciālistu grupu ietvaros. 2012.gadā aptuveni puse (43%) no apstrādes rūpniecībā nodarbinātajiem augstākās kvalifikācijas inženierzinātņu jomas speciālistiem (veido aptuveni 5% no nozarē nodarbinātajiem) bija vecumā virs 50 gadiem, bet 14% bija pirmspensijas un pensijas vecumā (virs 60 gadiem). Inženierzinātņu vecāko speciālistu vidējais vecums bija 49 gadi, kas ir par 4 gadiem augstāks nekā vidējais rādītājs tautsaimniecībā. Tas norāda uz atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka pastiprinātu novecošanos un piedāvājuma straujāku samazināšanos nākotnē.

Galvenokārt novecošanās problēmas skar dabas un inženierzinātņu jomu speciālistus (gan vidējās, gan augstākās izglītības līmenī), jo jaunieši dažādu iemeslu dēļ, ne labprāt izvēlas šos studiju virzienus. Problēmu nevar atrisināt tikai ar budžeta vietu skaita palielināšanu, bet nepieciešami arī uzlabojumi vispārējā izglītībā, lai paaugstinātu jauniešu zināšanas eksaktos priekšmetos un palielinātu bērnu interesi par tiem.

2.6. attēls

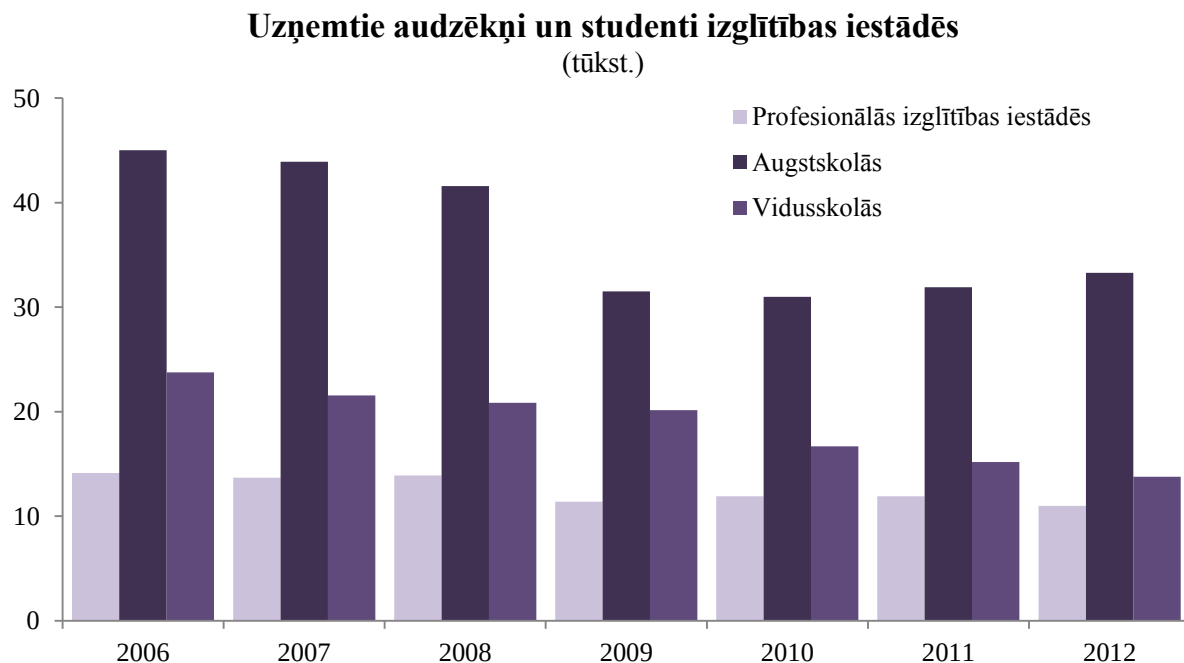
Avots: CSP

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar **vidējo izglītību** 2012.gadā bija tādā pašā līmenī kā 2011.gadā. Vērā ņemams iedzīvotāju skaits ar vidējo izglītību darba tirgū ir bez mācību iestādē iegūtas specialitātes – 43% no visiem ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ar vidējo izglītību. Savukārt lielāko daļu no ekonomiski aktīvo iedzīvotājiem ar vidējo profesionālo izglītību veido inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupas pārstāvji.

Izglītības piedāvājums

Ilgstoši zemā dzimstība būtiski ietekmē pamatskolu beigušo skaitu, vienlaikus negatīvi ietekmējot vidējās izglītības iestādēs uzņemto audzēkņu skaitu. Pamatskolu beidzēju izvēle par turpmāko izglītības iestādi lielākā mērā ietekmē vidējās izglītības struktūru. Jāatzīmē, ka aizvien lielāka pamatskolu beidzēju daļa izvēlas turpināt mācības profesionālās izglītības iestādēs.

2.7. attēls

Avots: CSP

Jau vairākus gadus samazinās vidusskolās uzņemto audzēkņu skaits, vienlaikus profesionālās izglītības iestādēs uzņemto audzēkņu skaitam paliekot aptuveni tajā pašā līmenī. Tas skaidrojams ar kopējo demogrāfisko situāciju valstī (samazinās pamatskolu beigušo jauniešu skaits), kā arī ar to, ka pieaug to personu skaits, kas ar jau iepriekš iegūtu izglītību, tai skaitā vispārējo vidējo, mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs.

2.3. tabula

Pamatskolu un vidusskolu beigušo turpmākā apmācība

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pamatskolu beigušo skaits, tūkst.	32,1	29,9	28,2	25,1	22,3	20,2	17,8
no tiem, %							
... mācības turpina vidusskolās	64,5	62,1	62,7	68,4	60,9	60,7	60,8
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	30,4	30,4	32,7	28,1	33,8	33,9	33,8
... mācības neturpina	5,1	7,5	4,6	3,5	5,3	5,4	5,4
vidusskolu beigušo skaits, tūkst.,	20,9	20,7	20,3	20,0	19,0	18,2	16,6
no tiem, %							
... mācības turpina augstskolās un koledžās	73,1	74,4	75,0	66,4	58,9	58,3	62,8
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	3,2	2,8	2,8	2,3	4,2	5,3	6,4
... mācības neturpina	23,7	22,8	22,2	31,3	36,9	36,4	30,8

Avots: CSP

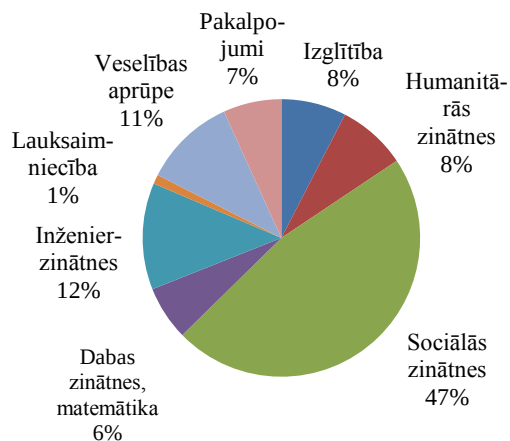
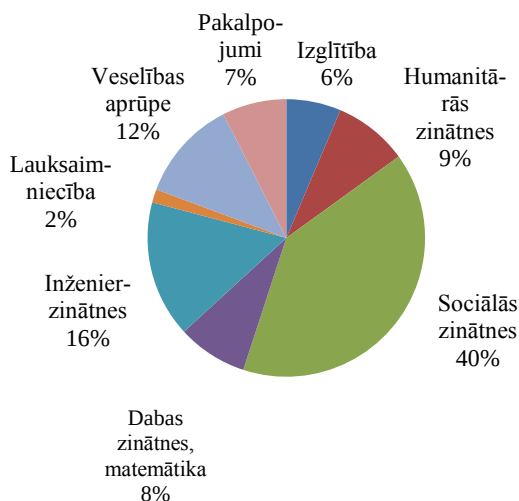
Pēc krasā samazinājuma 2009.gadā kopumā uzņemto studentu skaits augstskolās un koledžās ir nostabilizējies. Uzņemto struktūra 2012.gadā būtiski nav izmainījusies, tajā pašā laikā turpināja pakāpeniski mazināties sociālo zinātņu, kā arī humanitāro zinātņu tematisko grupu studentu īpatsvars. Liela nozīme studiju izvēlē ir iespējai studēt par valsts budžeta līdzekļiem.

2.8. attēls

Studentu skaita sadalījums augstskolās un koledžās pa izglītības tematiskajām grupām 2012./2013. mācību gada sākumā

uzņemto studentu skaits (%)

grādu vai kvalifikāciju ieguvušo skaits (%)

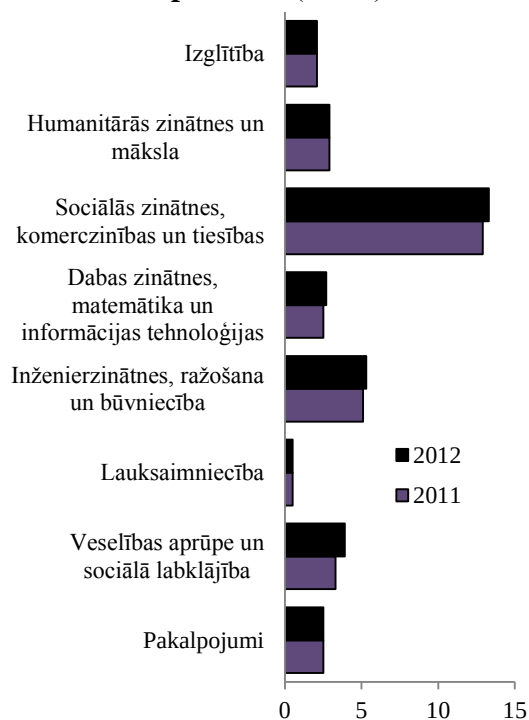

Avots: CSP

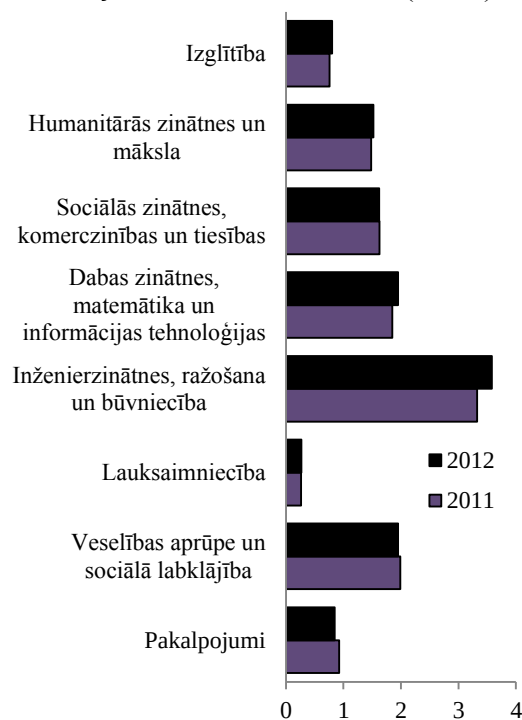
Lai gan 2012.gadā visstraujāk budžeta vietu skaits tika palielināts inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības izglītības tematiskajā grupā, tomēr tikpat straujš pieaugums uzņemto studentu skaita ziņā bija arī sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību izglītības tematiskajā grupā un veselības aprūpes un sociālās labklājības izglītības tematiskajā grupā, kurās budžeta vietu skaits netika palielināts.

2.9. attēls

Uzņemto studentu skaits pavisam (tūkst.)

Par budžeta līdzekļiem uzņemto studentu skaits (tūkst.)

2.3. Darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība

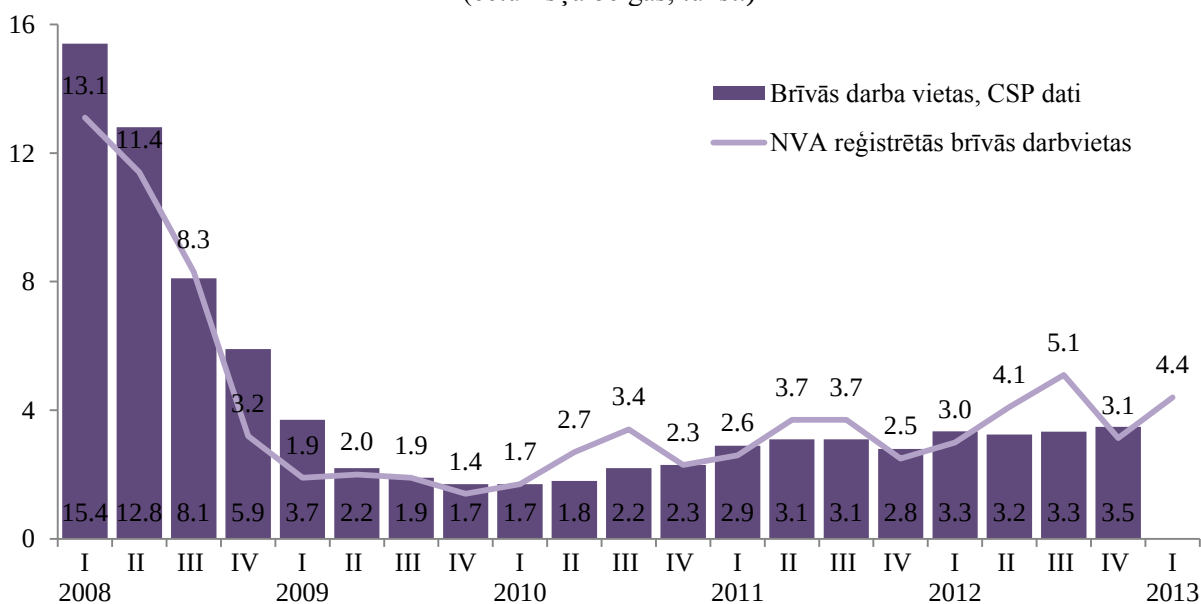
Brīvās darba vietas

Arī 2012.gadā bija vērojams brīvo darba vietu skaita pakāpenisks pieaugums gandrīz visās nozarēs. Sabiedriskajos pakalpojumos tas 2012.gadā ir saglabājis iepriekšējā gada līmeni. Straujākais brīvo darba vietu skaita pieaugums ir transporta nozarē, brīvo darbvietu skaitam pieaugot 2,4 reizes. Citu komercpakalpojumu un apstrādes rūpniecības nozarēs pieaugums pārsniedz 1,6 reizes.

2.11. attēls

Brīvo darba vietu skaits

(ceturkšņa beigās, tūkst.)

Brīvo darba vietu dinamika un sadalījums pa nozarēm vēl neliiecina, par strukturālā bezdarba veidošanos. Tomēr šis risks pastāv saistībā ar ilgstošā bezdarba pieaugumu.

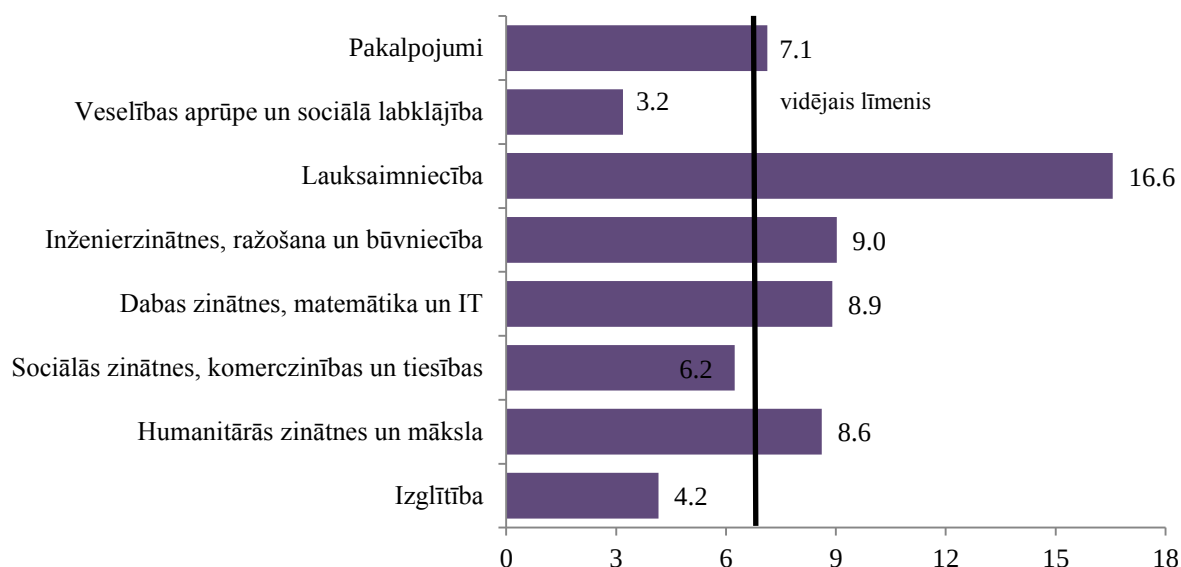
Bezdarba raksturojums

Pēc CSP datiem darba meklētāju skaits 2012.gadā bija 155,5 tūkst. un bezdarba līmenis bija 14,9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību 2012.gadā bija 6,8%. Viszemākais bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību bija veselības aprūpes un sociālās labklājības izglītības tematiskajā grupā. Savukārt augstākais – lauksaimniecības izglītības tematiskajā grupā un humanitāro zinātņu un mākslas izglītības tematiskajā grupā. Lielākā grupa absolūtā izteiksmē ir sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību izglītības tematiskā grupa.

2.12. attēls

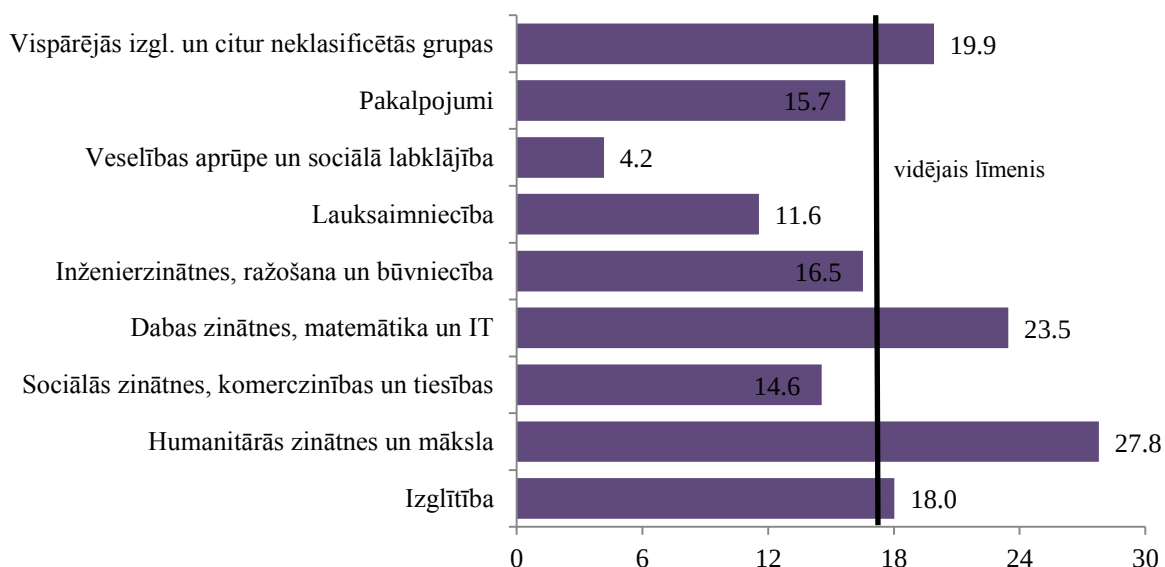
Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām 2012.gadā
(% pret ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem)

Vidējais bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo izglītību ir ievērojami augstāks nekā ar augstāko izglītību – 17,5%. Zemākais bezdarba līmenis šajā izglītības līmenī ir veselības aprūpes un sociālās labklājības izglītības tematiskajā grupā un lauksaimniecības izglītības tematiskajā grupā. Savukārt, lielākais bezdarba līmenis ir humanitāro zinātņu un mākslas izglītības tematiskajā grupā. Absolūtā izteiksmē visvairāk bezdarbnieku ir ar vidējo vispārējo izglītību – gandrīz puse no šī izglītības līmeņa bezdarbniekiem.

2.13. attēls

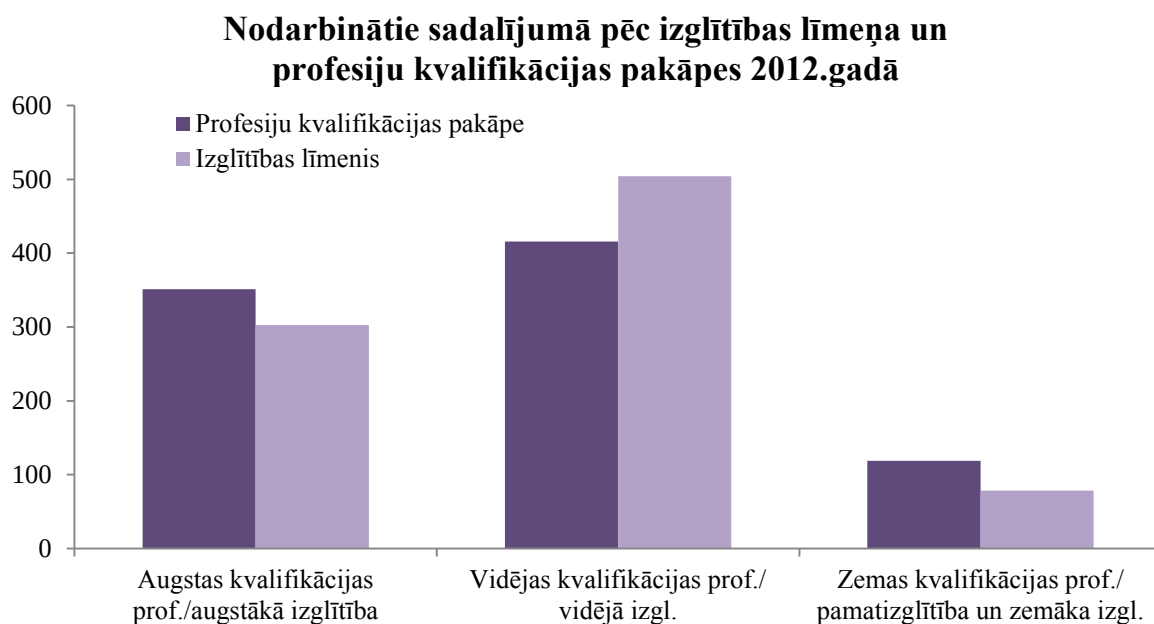
Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām 2012.gadā
(% pret ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem)

Nodarbināto izglītības atbilstība profesijas kvalifikācijai

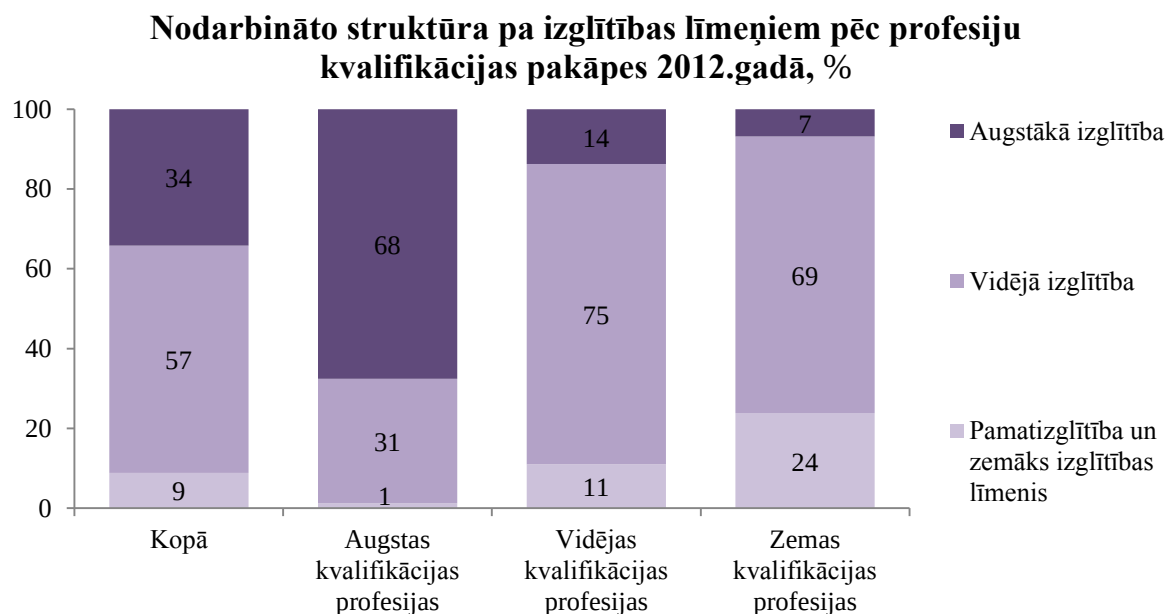
Salīdzinot nodarbināto iedzīvotāju sadalījumu gan pa iegūtās izglītības līmeņiem, gan pa profesiju kvalifikācijas grupām, redzams, ka nodarbināto skaits ar augstāko izglītību ir mazāks nekā nodarbināto skaits augstas kvalifikācijas profesijās, kurās pēc būtības jābūt cilvēkiem ar augstāko izglītību. Savukārt vidējas kvalifikācijas profesijās pieprasījums pēc nodarbinātajiem ar vidējo izglītību ir mazāks nekā piedāvājums.

2.14. attēls

Tādējādi atsevišķās profesiju grupās jau pašlaik ir izteikta neatbilstība starp nodarbināto izglītību un profesijai nepieciešamo izglītības jomu un līmeni.

2.15. attēls

Nodarbināto izglītības līmeņa atbilstība profesiju kvalifikācijai vidējas kvalifikācijas profesiju grupā ir augstāka nekā augstas kvalifikācijas profesiju grupā.

Daļēji tas ir saistīts ar to, ka augstas kvalifikācijas profesijas grupā ir iekļauti visa veida iestāžu un to apakšvienību vadītāji, kuru ieņemamais amats nereti nav saistīts ar darbinieka atbilstošo izglītības kvalifikāciju.

Ekonomikas ministrijas sagatavoto darba tirgus prognožu izmantošana

Profesionālās izglītības jomā darba tirgus prognozes tiek izmantotas galvenokārt kā viens no informācijas avotiem, veidojot uzņemšanas plānus kārtējam mācību gadam. Profesionālās izglītības piedāvājuma plānošanas procesā notiek detalizēta saskaņošana, ņemot vērā arī iepriekšējo gadu uzņemšanas rezultātus, starp IZM, profesionālās izglītības iestādēm, arodbiedrībām, nozaru pārstāvjiem un darba devējiem.

Jaunu audzēkņu uzņemšana profesionālajās izglītības iestādēs šobrīd tiek plānota tikai 1 gadu uz priekšu. Ir ieceres veikt audzēkņu uzņemšanas plānošanu 3 gadu periodam uz priekšu (saistībā ar vidējā termiņa budžeta plānošanas procesu), tas atvieglotu plānošanas procesu un sniegtu perspektīvu vismaz 7 gadus uz priekšu.

Viena no galvenajām problēmām profesionālajā izglītībā ir liels priekšlaicīgi profesionālās izglītības iestādes atstājušo audzēkņu skaits jeb atbirums (saskaņā ar IZM datiem laika posmā no 2011. gada 1.oktobra līdz 2012.gada 1.oktobrim – 15,8% no kopējā audzēkņu skaita). Bez tam pēc skolas pabeigšanas, daļa absolventu neaiziet strādāt atbilstošajā profesijā. Ņemot vērā, ka audzēkņu sadalījums vidējās izglītības pakāpē starp vispārējo izglītību un profesionālo izglītību ir par labu vispārējai izglītībai, saglabājas speciālistu nepietiekamība un nākotnē, ņemot vērā nelabvēlīgās demogrāfijas tendences, disproporcijas var vēl vairāk pieaugt.

Lai palielinātu izglītojamo skaitu profesionālajā izglītībā, tiek veikti pasākumi profesionālās izglītības pievilcības veicināšanai: infrastruktūras modernizēšana (piesaistot ES fondu līdzekļus), izglītības programmu kvalitātes paaugstināšana (t.sk. īstenojot īsas profesionālās izglītības programmas), prakšu un inovatīvas pieejas profesionālajā izglītībā nodrošināšana sadarbība ar Nozaru ekspertu padomēm, kuras pārstāv visas ieinteresētās puses. Tiek plānoti pasākumi (t.sk. potenciāli pilotprojekti), ieviešot darba vidē balstītos profesionālās izglītības elementus, pamatojoties uz 2012.gada decembrī ar Vāciju parakstīto Memorandu par sadarbību profesionālajā izglītībā un apmācībā Eiropā. Ir notikušas sarunas ar nozarēs vadošām profesionālās izglītības iestādēm un uzņēmējiem par dalību minēto pilotprojektu īstenošanā.

Vienlaikus, lai nodrošinātu profesionālās izglītības atbilstību tautsaimniecības vajadzībām un pieejamību pēc iespējas tuvāk audzēkņa dzīvesvietai, tiek turpināta izglītības iestāžu tīkla optimizācija un diferenciacija, lai pašvaldību līmenī būtu iespējams racionāli izmantot finanšu līdzekļus, ēku platības un cilvēku resursus, apvienojot vairākas nelielas izglītības iestādes. Atbilstoši tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem tiek veidoti profesionālās izglītības kompetences centri, kas, t.sk. sadarbībā ar nozares organizācijām un komersantiem, veic reģionālā vai nozares metodiskā centra un pedagogu tālākizglītības centra funkcijas, īsteno sadarbību ar atbilstošām darba devēju organizācijām vai to apvienībām nacionālā, nozaru vai reģionālā līmenī, kā arī izstrādā profesionālās izglītības programmu saturu nozares profesijās.

IZM ir uzsākusi izstrādāt *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*, kuru ietvaros, lai panāktu nepieciešamo speciālistu sagatavošanu atbilstoši darba tirgus pašreizējām prasībām un nākotnes prognozēm, tiks pievērsta

pastiprināta uzmanība izglītību priekšlaicīgi pametušo vai profesionālo kvalifikāciju neieguvušo skaita samazināšanai.

Viena no IZM prioritātēm ir profesionālās izglītības programmu kvalitātes pilnveidošana, tostarp prakses, īpaši kvalifikācijas prakšu vietu nodrošinājums, kā arī mācību rezultātu novērtēšanas uzlabošana.

Ņemot vērā, ka karjeras izglītībai ir būtiska loma audzēkņu atbiruma mazināšanā un disproporciju mazināšanai darba tirgū, un tai tiek pievērsta ar arvien lielāka uzmanība, tomēr pagaidām vēl profesionālās izglītības iestādes nepietiekoši pievērš uzmanību karjeras izglītībai. IZM turpina darbu pie koncepcijas „*Karjeras attīstības atbalsta sistēmas paplašināšana*” izstrādes, kurā tiks atspoguļots redzējums par vienotu karjeras izglītības attīstību Latvijā, kā arī karjeras konsultantu nodrošināšanu.

Darba tirgus vajadzību nodrošināšana ir viens no augstākās izglītības uzdevumiem sabiedrībā, taču plānojot valsts budžeta vietu skaita sadalījumu, tiek ņemti vērā arī citi faktori, piemēram, katrā studiju jomā jāsaglabā kritiski minimālais studiju vietu skaits, lai netiktu apdraudēta gan attiecīgo zinātnes nozaru attīstība, gan akadēmiskā un zinātniskā personāla atjaunošana un papildināšana u.c.

Augstākās izglītības jomā darba tirgus prognozes tiek izmantotas galvenokārt kā rīcības virzienu norādes, nosakot valsts budžeta vietu sadalījumu. Lai detalizētāk plānotu studiju vietu sadalījumu, notiek sadarbība ar konkrētiem darba devējiem un citām ieinteresētām pusēm, kam nepieciešami konkrētie speciālisti. Papildus tiek izmantotas arī augstskolu sniegtās ziņas par absolventu tālākajām darba gaitām.

Tomēr ar valsts budžeta finansētajām studiju vietām tieši var ietekmēt tikai nelielu daļu (aptuveni 1/3) no studējošo kopskaita. Tādējādi ar valsts budžeta instrumentiem nepietiek, lai kopumā regulētu izmaiņas izglītības piedāvājumā un disproporcija pieaug (skat. 2.9. attēlu).

Tādēļ būtiski ir uzlabot studiju programmu kvalitāti (ir uzsākta studiju virzienu akreditācija, kuras laikā tiks izvērtēta katras studiju programmas kvalitāte), un jādoma kā plašāk iesaistīt un informēt visu sabiedrību kopumā, lai nodrošinātu tautsaimniecības vajadzības.

Būtiska problēma ir zema potenciālo studentu skaits, kas vēlas un var studēt inženierzinātņu un dabas zinātņu programmās. Uzņemot studentus, kuru zināšanas ir vājas, pazeminās studiju kvalitāte, kā arī novērojams liels atbirums šajās programmās.

Tas ir jautājums, pie kura IZM tiek mērķtiecīgi strādāts. Mērķis ir radīt bērniem lielāku interesi par eksaktajiem priekšmetiem. IZM kopā ar universitātēm ir strādājusi pie satura reformas dabas zinātnēs, matemātikā un tehnoloģijās, sākot vispirms ar vidusskolas klasēm, tagad arī pamatskolas beigu klasēm. Vienlaikus tiek nodrošināta aprīkojuma un tehnoloģiju ieviešana skolās, kā arī veikta pedagogu apmācība kā tehnoloģijas ikdienā praksē izmantot. Tomēr pārmaiņas ir sagaidāmas ilgtermiņā. Bērniem ir jāpabeidz pamatskola un vidusskola, lai viņi tiktu līdz konkrētajām studijām augstskolā.

Būtiska loma ir arī karjeras izglītībai un tās ieviešanai skolu ikdienā.

Notiek darbs pie jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa izstrādes, lai sekmētu Latvijas augstākās izglītības starptautisko konkurētspēju, tostarp uzlabojot studiju kvalitāti.

**Augstākās izglītības iestādēs uzņemto skaita par budžeta līdzekļiem
sadalījums pa izglītības tematiskajām grupām**

	Sadalījums, %			Uzņemto skaita par budžeta līdzekļiem īpatsvars kopējo uzņemto skaitā, %		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Izglītība	5,5	6,2	6,4	39,6	36,9	37,8
Humanitārās zinātnes un māksla	12,9	12,1	12,2	52,9	50,3	52,8
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	13,7	13,5	12,9	13,1	12,6	12,2
Dabas zinātnes, matemātika un informātika	16,7	15,8	15,5	81,3	74,1	71,6
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	26,1	26,6	28,6	67,8	64,4	67,5
Lauksaimniecība	1,9	2,0	2,1	62,4	58,8	51,5
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	16,8	16,3	15,5	67,1	60,3	49,5
Pakalpojumi	6,4	7,5	6,8	34,5	37,6	34,1
Kopā	100,0	100,0	100,0	40,3	38,2	37,7

Darba tirgus pasākumi ar apmācību ievirzi

Labklājības ministrija regulāri atjauno t.s. apmācību sarakstu ar apmācību jomām, izglītības programmām, profesijām un sociālajām un profesionālajām pamata prasmēm u.tml., kur atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēm nepieciešams veikt bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību. Sarakstu apstiprina labklājības ministra apstiprināta Apmācību komisija.

Apmācību sarakstu sagatavošana tiek veikta:

- analizējot NVA datus, bezdarbnieku skaitu un profilu katrā no profesijām, pieteiktās brīvās darba vietas, darbiekārtošanās rādītājus, izglītības iestāžu piedāvājumu u.c. informāciju;
- analizējot nozaru attīstības tendences un ņemot vērā Ekonomikas ministrijas vidējā termiņa darba tirgus pieprasījuma prognozes;
- ņemot vērā sagatavotās īstermiņa darba tirgus prognozes 2013.gadam.

Ievērojot darba tirgus situāciju pēdējos gados tiek mainīts uzsvars no pasākumiem ar sociālu ievirzi uz pasākumiem ar apmācību ievirzi. Kopumā vairāk nekā 2/5 no finansējuma tiek izlietots pasākumiem ar apmācību ievirzi:

- profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana;
- neformālās izglītības programmu apguve;
- apmācība pie darba devēja tam vajadzīgā speciālista sagatavošanai;
- mūžizglītības pasākumi nodarbinātām personām.

Apmācību pasākumu ietvaros bezdarbniekiem piedāvātās apmācību programmas tiek izvēlētas atbilstoši Apmācības komisijas priekšlikumiem vai pēc darba devēja rakstiska pieprasījuma.

Darba tirgus disproporciju mazināšanas profesiju griezumā darba tirgus pasākumi ir izmantojami ierobežotā apmērā. No īstenotajiem apmācību pasākumiem disproporciju mazināšanai darba tirgū tiešā veidā izmantojams pasākums „Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana”. Tā ietvaros bezdarbniekam tiek dota iespēja apgūt jaunas profesionālās zināšanas, iegūstot vai pilnveidojot profesionālo kvalifikāciju. Šobrīd tiek piedāvāts apgūt tikai vidējās kvalifikācijas profesijām atbilstošas zināšanas.

Pārējie apmācību pasākumi uztverami kā atbalsts papildus zināšanu iegūšanai konkurētspējas paaugstināšanai darba tirgū. Neformālās izglītības programmu mērķauditorija ir gan bezdarbnieki, gan darba meklētāji. Savukārt, mūžizglītības pasākumu nodarbinātām personām mērķauditorija ir nodarbinātie iedzīvotāji vecumā virs 25 gadi, izņemot valsts civildienestā nodarbinātos. To ietvaros notiek esošās kvalifikācijas zināšanu papildināšana, piedāvājot iespēju papildināt profesionālās zināšanas ar nepieciešamām sociālām un profesionālām pamatprasmēm, piemēram, apgūstot datorlietošanu, svešvalodas vai iegūstot noteiktas kategorijas autovadītāja tiesības. Tā kā apmācību pie darba devēja īstenošanā atklājās riski ar negatīvu ietekmi uz darbu, pasākums ir uz laiku apturēts tā nosacījumu pilnveidei.

3. DARBA TIRGUS VIDĒJA UN ILGTERMIŅA PROGNOZES

3.1. Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognožu izstrādes metodoloģija

Darba tirgus prognozēšanas modelis

Darba tirgus prognozēšanas instrumentārija pamatā ir 2007.gada ESF projekta „Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze” ietvaros izveidotā darba tirgus prognozēšanas dinamiskā optimizācijas modeļa (DOM) loģiskā struktūra.

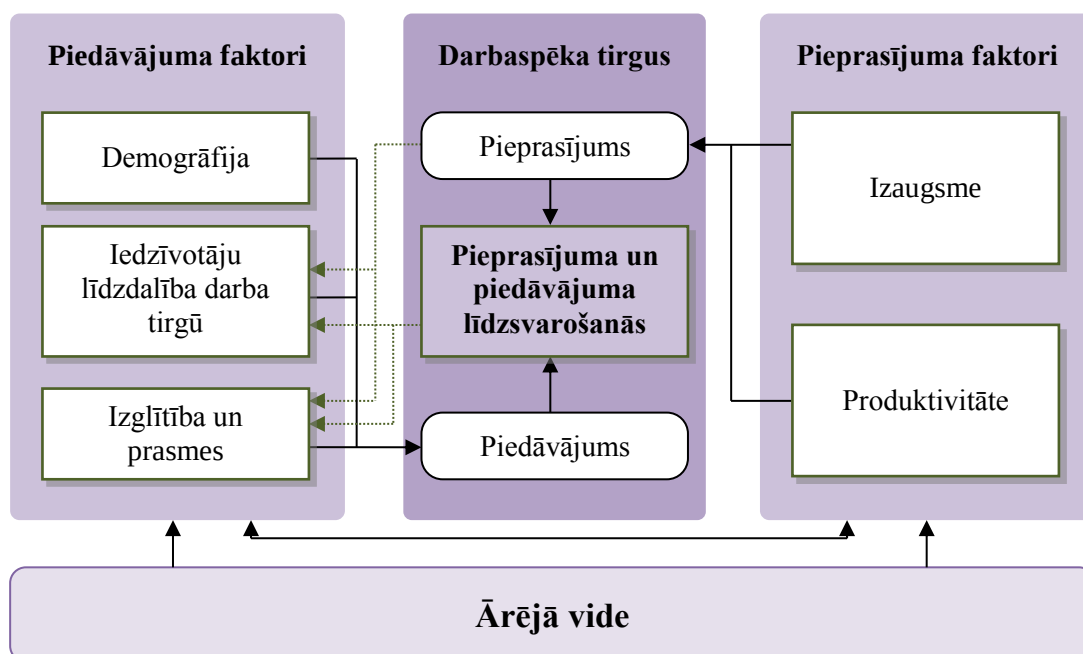
Lai arī darba tirgus prognozēšanas metodoloģijā saglabājušies atsevišķi sākotnējie DOM elementi, laika gaitā EM ir būtiski pilnveidojusi modeli.

Darba tirgus modelēšanā tiek izmantota sistēmdinamikas pieeja. Atšķirībā no DOM sākotnējās versijas, pašreizējā darba tirgus prognozēšanas metodoloģija ņem vērā tādus būtiskus faktorus kā darbaspēka novecošanās un profesionālā mobilitāte, ko nosaka prasmju un kompetenču līdzība profesiju šķērsgrīzumā.

Darba tirgus prognozēšanas modelis sastāv no trīs pamatblokiem: pieprasījuma bloka, piedāvājuma bloka un darba tirgus bloka. Visi bloki ir savstarpēji saistīti un viens otru papildinoši (skatīt 3.1. attēlu). Modeļa darbības pamatprincipi un loģika ir balstīta uz darba tirgus līdzsvara konceptu, t.i., ilgākā laika periodā dažādos darba tirgus segmentos darbaspēka pieprasījums un piedāvājums līdzsvarojas.

3.1. attēls

Darba tirgus prognozēšanas modeļa loģiskā struktūra

Darbaspēka pieprasījumu nozaru griezumā nosaka tautsaimniecības attīstības scenāriji – tautsaimniecības nozaru izaugsme un sagaidāmās produktivitātes izmaiņas. Profesiju pieprasījums izriet no nozares darbaspēka pieprasījuma un sagaidāmām

nozares profesiju struktūras izmaiņām. Savukārt izglītības pieprasījumu nosaka pieprasīto profesiju pienākumu veikšanai nepieciešamās prasmes/izglītība.

Darba tirgus piedāvājuma prognozes izriet no:

- detalizētām demogrāfijas prognozēm;
- līdzdalības līmeņu prognozēm dažādās iedzīvotāju vecuma grupās;
- esošā darbaspēka sadalījuma pēc vecuma, profesionālās pieredzes (esošās vai iepriekšējās profesijas), iegūtās izglītības;
- esošās izglītības sistēmas un izglītības piedāvājuma (studējošo skaita, kopējo un budžeta vietu sadalījuma pa izglītības līmeņiem un jomām).

Vienlaikus darbaspēka piedāvājuma prognozes nosaka darba tirgus vispārēja tiekšanās uz līdzsvaru un piedāvājuma pakāpeniska pielāgošanās pieprasījumam. Izglītības preferences galvenokārt izriet no darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma attiecības, t.i., mācīties gribētāju nākotnes izglītības izvēle būs vērsta uz tām jomām, kuras lēmuma pieņemšanas brīdī būs visperspektīvākās – relatīvi lielākas darba iespējas un augstāka sagaidāmā atdeve no individuāliem ieguldījumiem izglītībā. Tāpat prognozēs tiek pieņemts, ka izglītības sistēma un izglītības piedāvājums (budžetu un studiju vietu sadalījums) prognožu pārskata periodā būtiski nemainās. Tas nozīmē, ka darbaspēka piedāvājuma prognozes atspoguļo izglītības politikas izmaiņu neitrālu situāciju darba tirgū līdz 2030. gadam.

Jāatzīmē, ka prognozes balstītas uz ideāla darba tirgus modeļa piemēru, t.i., noteiktu līmeņu un jomu profesiju pieprasījums darba tirgū, nosaka atbilstošā līmeņa un jomas izglītības pieprasījumu. Tas nozīmē, ka paplašinošais un aizvietojošais darbaspēka pieprasījums nākotnē noteiktās profesijās var tikt apmierināts tikai ar profesijai atbilstošas kvalifikācijas (izglītības) darbaspēka piedāvājumu.

Prognožu agregācija

Sākot ar 2012.gadu, Latvijas statistikas sistēma ir pilnībā pārgājusi uz jauno saimniecisko darbību un profesiju klasifikāciju ietvaru (NACE 2.red., ISCO08). Saistībā ar to, EM ir pārskatījusi līdzšinējo darba tirgus prognožu agregāciju un uzsākusi tautsaimniecības nozaru un profesiju prognožu izstrādi atbilstoši jaunajām klasifikācijām.

Darba tirgus prognožu agregācijas sistēma parāda darba tirgus tendences tautsaimniecības nozaru, profesiju grupu un izglītības griezumā. Darba tirgus prognozes balstītas uz Latvijā adaptētām starptautiskām klasifikāciju sistēmām un ir starptautiski salīdzināmas.

3.2. Vidēja un ilgtermiņa attīstības scenārijs

Tautsaimniecības attīstības scenārijs

Vidēja termiņa attīstības scenārijs veidots uz pamatpieņēmumiem par tautsaimniecības attīstību noteicošiem procesiem Latvijā un pasaulē, īpaši ES.

Latvijas tautsaimniecības struktūrpolicies galvenie mērķi un virzieni līdz 2020.gadam jau ir principiāli noteikti politikas dokumentos *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”*, *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam*, *Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai*.

Latvijas ekonomiskās priekšrocības galvenokārt balstās uz zemām darbaspēka izmaksām un zemu tehnoloģiju nozarēm. Tajā pašā laikā darbaspēka izmaksu pieaugums ir neizbēgams izaugsmes un atvērtā darba tirgus dēļ. Tas nozīmē, ka Latvija var zaudēt konkurētspēju zemu izmaksu segmentos ātrāk nekā iegūt priekšrocības augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanā. Lai izvairītos no zemu ienākumu „slazda” turpmākas reformas ir nepieciešamas, lai sekmētu pāreju no zemas uz vidēju un augstu tehnoloģiju nozarēm. Līdz ar to pieaug nepieciešamība veidot efektīvu Nacionālo industriālo politiku, kuras uzmanības centrā būtu uz eksportu vērsto nozaru attīstība un tautsaimniecības struktūras maiņa par labu šīm nozarēm. Šai politikai jānodrošina uz ārējo pieprasījumu orientētu nozaru konkurētspējas un eksporta ienesīguma palielināšana, tādējādi veicinot valsts kopējo ienākumu pieaugumu.

Iepriekš minētajos politikas plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sekmīga sasniegšana saistīta ar noteiktām strukturālām izmaiņām tautsaimniecības resursu izvietojumā par labu:

- preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai;
- uz eksportu vērstām nozarēm;
- lielākiem ieguldījumiem jaunās tehnoloģijās, inovācijā un IKT;
- uzlabojumiem izglītības sistēmā un zinātnes atbalstam.

Minētās politikas īstenošana stiprinās ekonomiskās izaugsmes potenciālu, paātrinot rūpniecības izaugsmi, paaugstinot tautsaimniecības produktivitāti un līdz ar to, nodrošinot stabilu izaugsmi kā vidējā termiņā, tā ilgtermiņā.

Nemot vērā, ka Latvijas tautsaimniecības turpmākā attīstība būs cieši saistīta ar eksporta iespējām, lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību. Tautsaimniecības attīstības scenārijs paredz harmonisku globālās ekonomikas attīstību, t.sk., stabilu ES attīstību un ekonomisko izaugsmi vidējā un ilgtermiņā.

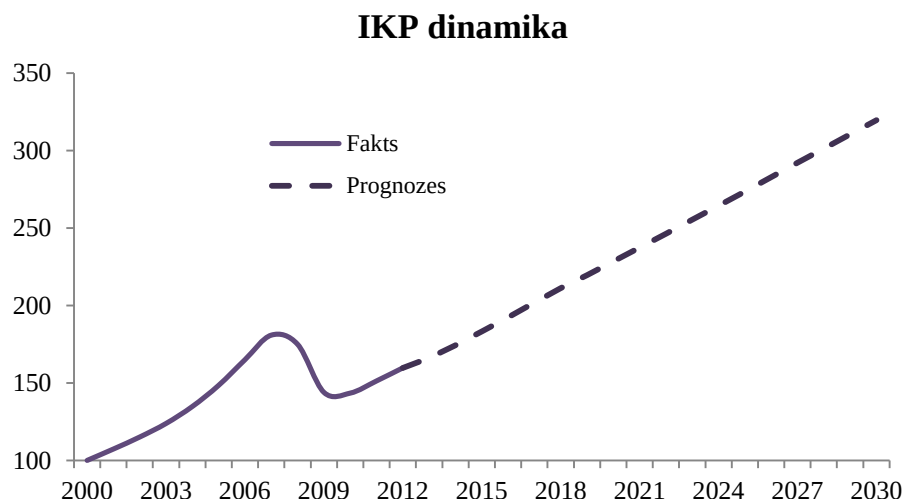
Vidēja un ilgtermiņa scenāriju makroekonomiskie pamatpieņēmumi prognožu sagatavošanai ir aplūkojami 3.1. tabulā. Tajos ņemtas vērā Eiropas Komisijas vidēja termiņa prognozes (līdz 2016.gadam) un ilgtermiņa ekonomiskās un budžeta prognozes, kas iekļautas Eiropas Komisijas 2012.gada *Iedzīvotāju novecošanās procesa Ziņojumā 2010.-2060.gadam*, kā arī Starptautiskā valūtas fonda prognozes⁷ līdz 2017.gadam.

3.1. tabula

Makroekonomiskie pamatpieņēmumi

	2012-2014	2015-2020	2021-2030
Latvijas ekonomiskā izaugsme (%, perioda gada vidējā)	5	4...5	3...4
ES-15 ekonomiskā izaugsme (%, perioda gada vidējā)	0.5...1	1...2	2...3
ES-15 iedzīvotāju skaits (milj.)	399	405	414
ES-15 IKP pieaugums uz vienu iedzīvotāju (%, perioda gada vidējā)	0,5	1...2,5	1,5...3
IKP pēc PPS uz iedzīvotāju Latvijā pret ES-15 vidējo līmeni perioda beigās (%)	55	67	72

⁷ World Economic Outlook Database, April 2013

Latvijas tautsaimniecības attīstības scenārijā pieņemts, ka Latvija līdz 2020.gadam sekmīgi realizē izaugsmes potenciāla stiprināšanas struktūrpolitiku, vienlaikus pieņemot, ka globālās ekonomikas un ES attīstība ir stabila, kas ļauj Latvijai vidēji ik gadu līdz 2020.gadam palielināt IKP apjomu vismaz par 4-5%. Tuvojoties ES vidējam līmenim, nākošā desmitgadē izaugsmes tempi var nedaudz samazināties.

Demogrāfijas un darbaspēka piedāvājuma scenārijs

Saskaņā ar EM demogrāfijas prognozēm iedzīvotāju skaits Latvijā vidējā un ilgtermiņā turpinās samazināties, pie tam darbaspējas vecumā iedzīvotāju skaits samazināsies straujāk nekā kopējais iedzīvotāju skaits. Galvenais iedzīvotāju skaita samazināšanās iemesls gan vidējā, gan ilgtermiņā būs iedzīvotāju novecošanās, kā rezultātā turpinās palielināties starpība starp dzimstības un mirstības rādītājiem.

Lai arī iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā arī turpmāk samazināsies, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits vidēja termiņā samazināsies lēnāk. Savukārt ilgtermiņa perspektīvā, līdz ar situācijas uzlabošanos darba tirgū, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits varētu pat atsākt palielināties, ko pamatā noteiks iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pakāpeniska palielināšanās, īpaši jauniešu un pirmspensijas vecuma kohortās.

Mirstība un dzimstība

Dzimstības rādītāju bāzes tendences līdz 2030.gadam kopumā uzlabosies, tomēr līdz ar reproduktīvā vecuma sieviešu novecošanos, jaundzimušo skaits turpmāk saruks.

Summārais dzimstības koeficients līdz 2030.gadam palielināsies par aptuveni 5,5%, salīdzinot ar 2012.gadu. Attiecīgi 2030.gadā summārais dzimstības koeficients varētu nedaudz pārsniegt 1,5. Jāatzīmē, ka, lai notiktu normāla paaudžu nomaiņa, summārajam dzimstības rādītājam vajadzētu būt ne mazākam kā 2. Rādītāja vērtība augstāka par 2 pēdējo reizi Latvijā bija vērojama pirms vairāk nekā 20 gadiem – pagājušā gadsimta 80.gadu beigās.

3.2. tabula

Iedzīvotāju dabiskās kustības galvenie rādītāji

	Fakts	Prognoze	
	2012	2020	2030
Jaundzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem	9,8	9,1	8,3
Mirstība uz 1000 iedzīvotājiem	13,8	15,8	16,4
Dabiskais pieaugums uz 1000 iedzīvotājiem	-4,5	-6,7	-8,1
Summārais dzimstības koeficients	1,454	1,515	1,534
Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums (gados)	73,7	74,4	74,9

Iedzīvotāju mirstībai līdz 2030.gadam visās vecuma grupās būs tendence samazināties. Vienlaikus, dēļ iedzīvotāju novecošanās un būtiskām izmaiņām iedzīvotāju vecuma struktūrā, kopumā mirstība uz 1000 iedzīvotājiem turpinās palielināties. Ņemot vērā to, arī iedzīvotāju dabiskais pieaugums līdz 2030.gadam saglabāsies negatīvs, pie tam negatīvais saldo starp dzimstību un mirstību turpinās palielināties.

Iedzīvotāju starptautiskā migrācija

EM izaugsmes scenārijs līdz 2030.gadam paredz Latvijas ekonomikas un darba tirgus pakāpenisku konvergenci uz ES-15 vidējo līmeni. Sagaidāms, ka mērķa scenārija gadījumā Latvijas IKP uz 1 iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes standarta līdz 2020.gadam palielināsies līdz 67% no ES-15 vidējā līmeņa, savukārt līdz 2030.gadam konverģences līmenis varētu sasniegt pat 72%. Vidējā termiņā tas noteiks iedzīvotāju ekonomiskās emigrācijas pakāpenisku samazināšanos, bet ilgtermiņā – imigrācijas pieaugumu.

Sagaidāms, ka līdz 2020.gadam iedzīvotāju imigrāciju galvenokārt noteiks Latvijas valsts piederīgo atgriešanās dzimtenē, savukārt pēc 2020.gada repatriācijas plūsmas pakāpeniski samazināsies un ar vien lielāku lomu ieņems imigranti no citām ES valstīm un trešo valstu pilsoņi.

3.3. tabula

Iedzīvotāju starptautiskās migrācijas galvenie rādītāji

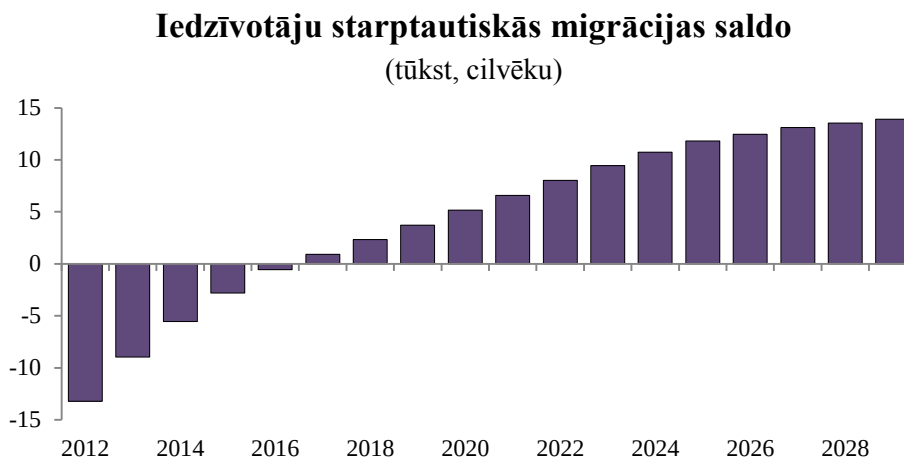
	2012-2020	2021-2030
Emigrācija , tūkst. cilvēku	97,4	29,8
Imigrācija , tūkst. cilvēku	78,4	127,9
t.sk. Latvijas valsts piederīgo reemigrācija, tūkst. cilvēku	56,4	61,4
Reemigrantu īpatsvars kopējā iedzīvotāju imigrācijā , %	72%	48%
Kopējais migrācijas saldo , tūkst. cilvēku	-19,0	98,1

Ekonomiskās migrācijas negatīvā ietekme uz iedzīvotāju skaita dinamiku varētu būtiski samazināties jau nākamo 2-3 gadu laikā. Sagaidāms, ka sākot jau ar 2017.gadu, iedzīvotāju imigrācija pārsniegs emigrāciju un turpmākos gados pozitīvais migrācijas saldo varētu palielināties.

Vienlaikus, līdz ar globalizācijas tendenču pastiprināšanos (starpvalstu pārvietošanās šķēršļu mazināšanos, darba tirgu liberalizāciju, informācijas un

komunikācijas saišu paplašināšanos u.c.), citu faktoru motivēta iedzīvotāju starpvalstu migrācija vidējā un ilgtermiņā kopumā palielināsies.

3.3. attēls

Līdz 2030.gadam migrācijai būs izšķiroša loma lejupslīdošās demogrāfijas negatīvo seku mazināšanai. Pie tam, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmes mērķu sasniegšanu, liela nozīme būs valsts migrācijas politikai, kur galvenie uzsvāri būs uz Latvijas valsts piederīgo repatriācijas veicināšanu un selektīvu imigrācijas mehānismu izveidi, kas ilgtermiņā nodrošinātu ātru un efektīvu darba tirgus nepilnību novēršanu.

Bez izsvērtas migrācijas politikas darbaspēka trūkums nākotnē var kļūt par vienu no galvenajiem izaugsmes šķēršļiem.

Iedzīvotāju skaita un vecuma sastāva izmaiņas

Ņemot vērā iedzīvotāju dabiskās kustības un starptautiskās migrācijas tendences, sagādāms, ka iedzīvotāju skaits līdz 2030.gadam samazināsies par aptuveni 7,3% (jeb 150 tūkst. cilvēku), salīdzinot ar 2012.gadu. Iedzīvotāju skaita samazināšanos galvenokārt noteiks iedzīvotāju dabiskās kustības rādītāju pasliktināšanās – zemāka dzimstība un augstāka mirstība, ko ietekmēs iedzīvotāju vecuma sastāva izmaiņas sabiedrības novecošanās dēļ.

3.4. tabula

Iedzīvotāju dabiskās kustības galvenie rādītāji

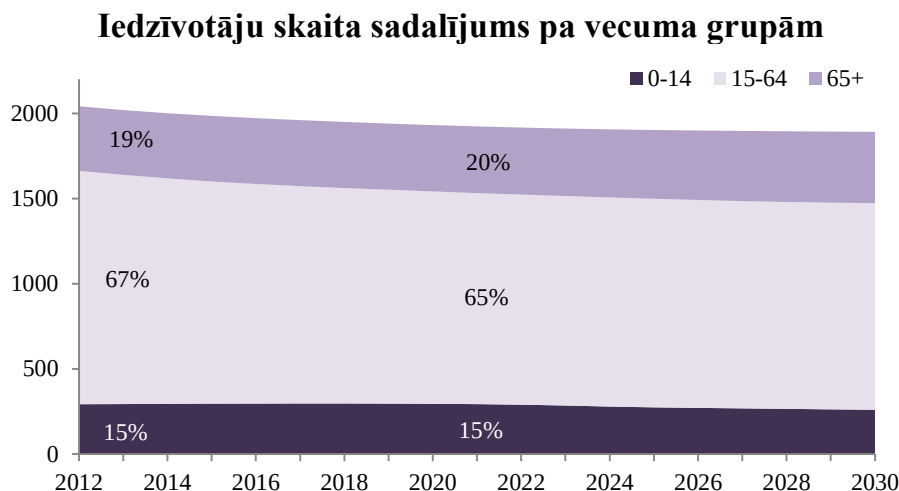
(tūkst, cilvēku)

	2012	2020	2030
Iedzīvotāju skaits gada sākumā	2041,8	1931,5	1891,8
Iedzīvotāju skaita izmaiņas (salīdzinot ar 2012. gadu)	–	-110,3	-150,0
t.sk. migrācijas ietekme	–	-24,1	80,7
t.sk. dabiskā pieauguma ietekme	–	-86,2	-230,7

Kopumā līdz 2030.gadam paredzamas būtiskas izmaiņas iedzīvotāju vecuma struktūrā par labu augstākām vecuma kohortām. Sagaidāms, ka iedzīvotāju skaits šajā laika periodā vecuma grupā no 15-64 gadiem samazināsies par 157 tūkst. jeb vairāk nekā 11%, vienlaikus iedzīvotāju skaits virs 64 gadiem palielināsies par gandrīz 40 tūkst. jeb aptuveni 10%. Atbilstošās tendences kopumā noteiks darbaspējas vecuma

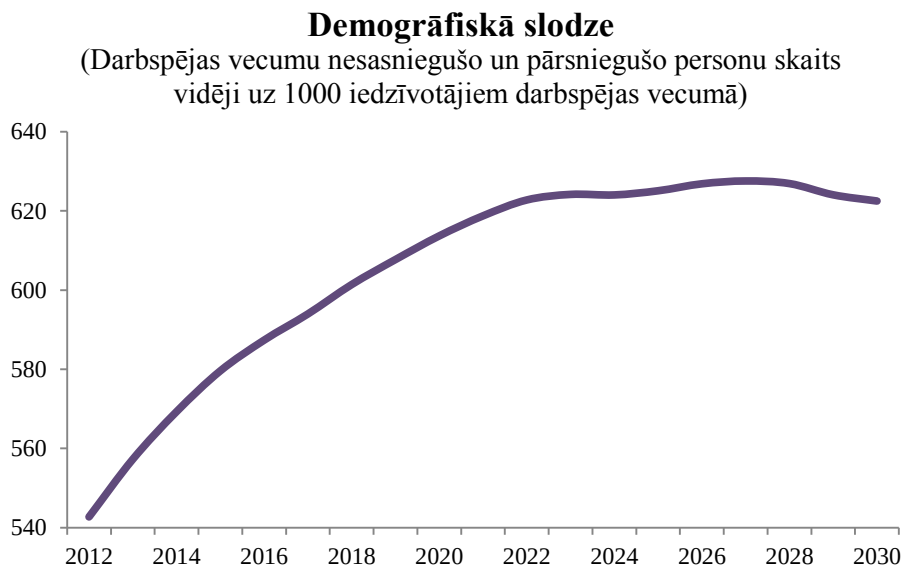
iedzīvotāju īpatsvara samazināšanos no 67% 2012. gadā līdz 64% 2030.gadā, kas jūtami ietekmēs darba resursu pieejamību nākotnē.

3.4. attēls

Līdz ar sabiedrības novecošanos arī turpmāk demogrāfiskās slodzes radītāji nenovēršami pieaugs. Sagaidāms, ka demogrāfiskās slodzes līmenis līdz 2030.gadam palielināsies par gandrīz 15%, salīdzinot ar 2012.gadu. No darba tirgus viedokļa, tas prasīs augstāku iedzīvotāju līdzdalību darba tirgū, kā arī ātrāku ienākšanu un vēlāku iziešanu no tā.

3.5. attēls

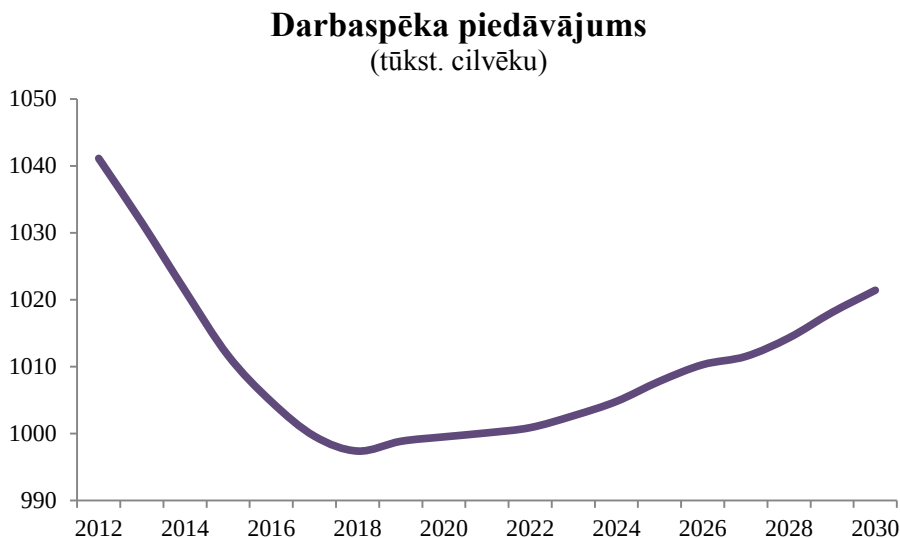
Iedzīvotāju līdzdalība darba tirgū

Balstoties uz tautsaimniecības izaugsmes un demogrāfijas scenārijiem, EM ir iestrādājusi darbaspēka piedāvājuma (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju) projekciju līdz 2030.gadam. Saskaņā ar EM prognozēm, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitam vidējā termiņā būs tendence samazināties – līdz 2018.gadam ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits varētu samazināties par gandrīz 44 tūkst.

Samazinājumu galvenokārt noteiks negatīvās demogrāfijas tendences. Turklāt nav sagaidāms, ka tuvākos gados iedzīvotāju līdzdalības līmeņa pieaugums varētu

kompensēt demogrāfijas bāzes tendenču negatīvo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu. Vienlaikus, līdz ar daudz jūtamākiem uzlabojumiem darba tirgū pēc 2016. gada, un migrācijas negatīvās ietekmes mazināšanos, sākot jau ar 2019. gadu, darbaspēka piedāvājums varētu atsākt pieaugt.

3.6. attēls

Ekonomiskā izaugsme, situācijas uzlabošanās darba tirgū, kā arī pieaugošā darbaspēka nepietiekamība kopumā ilgtermiņā sekmēs iedzīvotāju līdzdalības palielināšanos darba tirgū. Darbaspēka pieprasījuma pieaugums ierobežotu darba resursu pieejamības apstākļos, pavērs plašākas darba iespējas virknei neaktīvo iedzīvotāju grupu (mājsaimniecēm, studentiem, pensijas vecuma iedzīvotājiem u.c.), vienlaikus būtiska loma iedzīvotāju līdzdalības veicināšanā būs atalgojuma pieaugumam.

Sagaidāms, ka līdz 2030.gadam iedzīvotāju līdzdalības līmenis darba tirgū varētu palielināties par gandrīz 5 procentpunktiem, salīdzinot ar 2012.gadu, un sasniegt aptuveni 71% no iedzīvotāju kopskaita vecumā no 15-74 gadiem. Vienlaikus augstākā iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte saglabāsies vecuma grupā no 25-54 gadiem. Turpretī nozīmīgākais līdzdalības pieaugums sagaidāms vecuma grupās 15-24 un 65-74, kas, pirmajā gadījumā, būs saistīts ar ātrāku iedzīvotāju ienākšanu darba tirgū, bet otrajā, ar lēnāku izešanu no tā.

3.5. tabula

Iedzīvotāju līdzdalība darba tirgū
(procenti no iedzīvotāju kopskaita atbilstošajā vecuma grupā)

	2012	2020	2030
Pavisam	65,9	69,0	70,7
15-24	39,8	37,8	44,9
25-34	87,3	90,3	93,1
35-44	90,0	93,1	95,9
45-54	87,6	90,8	93,7
55-64	61,5	65,0	72,8
65-74	11,7	13,5	15,4

Līdz 2020.gadam nozīmīgākais darbaspēka samazinājums paredzams vecuma grupā no 15-24 gadiem. Pamatā tas saistāms ar 90.gadu zemās dzimstības izraisītās demogrāfiskās bedres ienākšanu attiecīgajā kohortā. Turpretī nākamā desmitgadē minētās demogrāfijas tendences atstās jūtamu ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu vecuma grupā no 35-44 gadiem.

3.6. tabula

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izmaiņas pa vecuma grupām
(tūkst.)

	Fakts	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits		Izmaiņas pret 2012.g.		Līdzdalības līmeņa izmaiņu ietekme		Demogrāfijas izmaiņu ietekme	
	2012	2020	2030	2020	2030	2020	2030	2020	2030
Kopā	1041,1	999,5	1021,4	-41,6	-19,7	39,6	93,8	-81,2	-113,5
15-24	102,4	67,3	94,6	-35,0	-7,8	2,8	14,2	-37,8	-21,9
25-34	244,5	236,8	175,5	-7,7	-69,0	7,4	10,0	-15,1	-79,0
35-44	251,7	248,3	269,8	-3,3	18,1	8,2	16,9	-11,5	1,3
45-54	260,6	242,6	260,7	-18,0	0,1	8,0	16,3	-26,0	-16,2
55-64	157,3	177,2	185,2	19,8	27,9	10,7	28,4	9,1	-0,6
65-74	24,6	27,3	35,7	2,7	11,0	2,5	8,0	0,2	3,0

Kopumā galvenie darbaspēka piedāvājuma virzītājspēki vidējā termiņā būs demogrāfiskie procesi, savukārt, sākot ar 2019.gadu, ar vien lielāka nozīme būs iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugumam.

3.3. Darbaspēka pieprasījuma prognozes

Latvijas ekonomika pārkārtojas uz ilgtspējīgu attīstības modeli, kurā galvenais attīstības dzinējspēks ir eksports. Viens no svarīgākajiem ekonomiskās paradigmas maiņas jautājumiem ir ražošanas nozaru attīstības iespējas, kas savukārt ir atkarīgas no spējas veikt strukturālās izmaiņas nozarē. Tas ir nepieciešams priekšnosacījums, lai stiprinātu Latvijas konkurētspējīgās pozīcijas globālajos tirgos, vienlaikus palielinot eksporta groza ienesīgumu.

Latvijas tautsaimniecības struktūrpolitikas galvenie mērķi vidējā termiņā ir saistīti ar noteiktām strukturālām izmaiņām tautsaimniecības resursu izvietojumā par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, uz eksportu vērstām nozarēm, lielākiem ieguldījumiem jaunās tehnoloģijās, inovācijā un IKT, kā arī uzlabojumiem izglītības sistēmā. Šo politikas pasākumu īstenošana stiprinās ekonomiskās izaugsmes potenciālu, paātrinot rūpniecības izaugsmi un paaugstinot tautsaimniecības produktivitāti.

Latvijas darba tirgus elastīgums pēckrīzes periodā bija izšķirošs faktors pašreizējās izaugsmes nodrošināšanā. To raksturo darba algu un nodarbinātības samazināšanās atbilstoši spējam izlaides samazinājumam, kas ļāva uzlabot tautsaimniecības konkurētspēju saistībā ar iekšējās devalvācijas pasākumiem. Tomēr turpmākā izaugsme vairs nevar balstīties uz tik drastiskiem pasākumiem, un arvien lielāka nozīme būs darba tirgus kvalitatīviem uzlabojumiem, lai reaģētu uz galvenajiem tautsaimniecības attīstības izaicinājumiem – demogrāfiju, darbaspēka izmaksu kāpumu, kā arī prasmju piedāvājuma neatbilstību pieprasījumam.

Tautsaimniecības attīstības scenārijā IKP līdz 2020.gadam varētu pieaugt par vairāk nekā 40%, salīdzinot ar 2012.gadu. Liels devums izaugsmei sagaidāms apstrādes rūpniecībai, kur pieauguma tempi būs straujāki nekā vidēji tautsaimniecībā. Savukārt ienākumu pieaugums no eksporta dos pozitīvus stimulus uz iekšējo patēriņu vērsto nozaru izaugsmei.

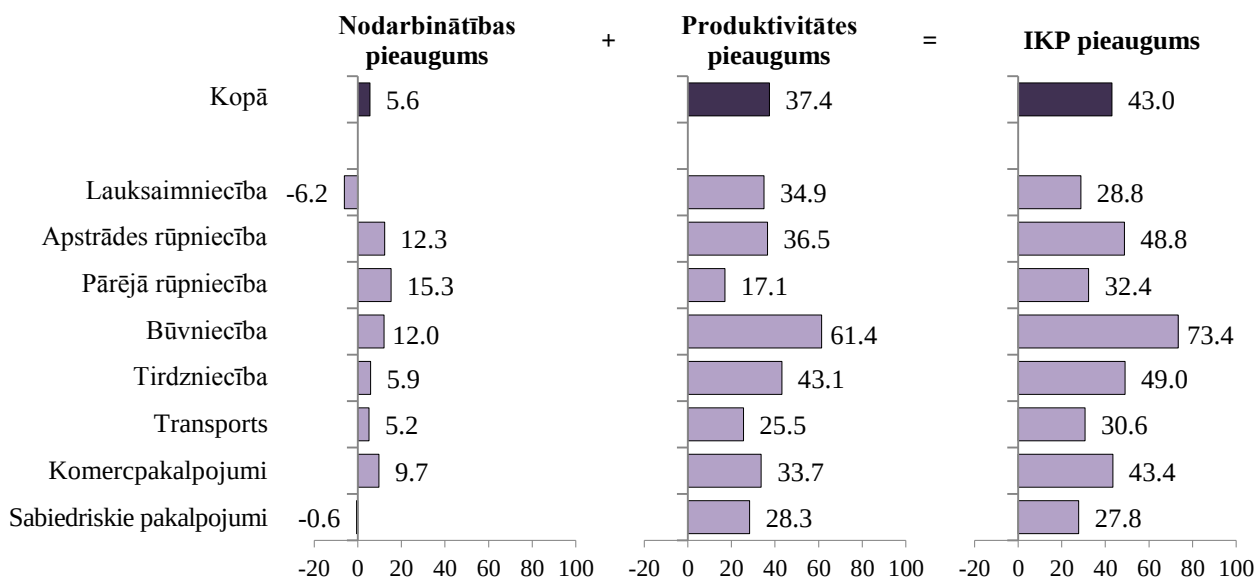
3.7. tabula

Nozaru pieauguma tempi
(%, vidēji gadā)

	2010/ 2005	2015/ 2010	2020/ 2015	2025/ 2020	2030/ 2025
Lauksaimniecība	0,1	3,3	3,1	2,2	2,2
Apstrādes rūpniecība	-0,8	7,1	5,2	4,3	3,5
Pārējā rūpniecība	3,4	1,8	3,3	2,3	2,1
Būvniecība	-7,4	9,0	7,6	4,5	2,3
Tirdzniecība	-1,6	7,0	4,5	3,9	3,2
Transports	2,8	4,3	3,5	2,8	3,1
Komercpakalpojumi	2,1	3,8	4,4	3,5	3,3
Sabiedriskie pakalpojumi	-2,3	1,3	3,6	4,1	3,7
IKP	-0,8	5,0	4,5	3,7	3,2

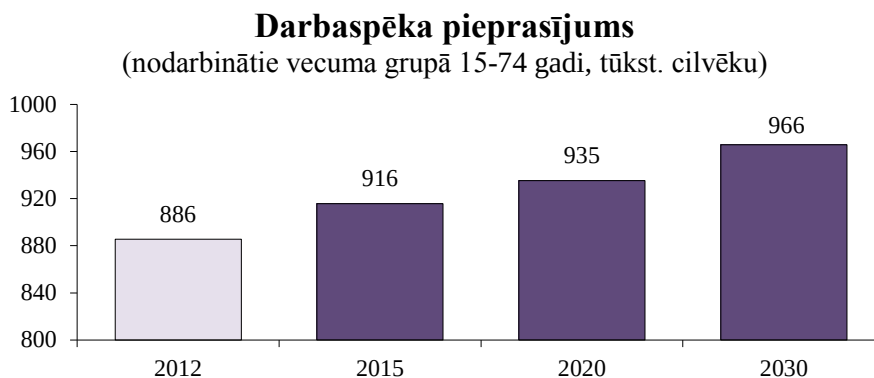
3.7. attēls

IKP, produktivitātes un darbaspēka pieprasījuma izmaiņas
(2020.gads salīdzinājumā ar 2012.gadu, %)

Lai gan pieauguma tempi ir sagaidāmi salīdzinoši strauji, tomēr pieprasījums pēc darbaspēka vidējā termiņā augs mēreni, jo izaugsmei galvenokārt jābalstās uz produktivitātes pieaugumu. Īpaši tas attiecas uz tirgojamajām nozarēm un galvenokārt apstrādes rūpniecību, kas darbojas atvērto preču un pakalpojumu tirgos, kur izšķiroša nozīme ir konkurētspējai. Sagaidāms, ka kopumā tautsaimniecībā pieprasījums pēc darbaspēka 2020.gadā par 5,6% pārsniegs 2011.gada līmeni.

3.8. attēls

Gandrīz 2/3 no visa darbspēka pieprasījuma pieauguma līdz 2020.gadam veidos trīs nozares – apstrādes rūpniecība, tirdzniecība un komercpakalpojumi.

Apstrādes rūpniecībā, strauji augot ražošanas apjomiem, palielināsies arī pieprasījums pēc darbspēka. Tomēr, lai vidējā un ilgtermiņā nozare būtu konkurētspējīga, vairāk nekā 3/4 no kopējā nozares pieauguma ir jānodrošina produktivitātes kāpumam – tehnoloģiju pārnesei ražošanā, pētniecības attīstīšanai, inovācijai, darbinieku kvalifikācijas un prasmju celšanai. Sagaidāms, ka ilgtermiņā apstrādes rūpniecības izaugsmē lielāku devumu dos vidējo un augsto tehnoloģiju nozares (piemēram, ierīču, mehānismu, elektrisko un optisko iekārtu ražošana u.c.) un relatīvi ieguldījums samazināsies tādām tradicionālajām nozarēm kā kokapstrāde un pārtikas ražošana.

3.8. tabula

Darbspēka pieprasījuma izmaiņas pa nozarēm
(tūkst.)

	2012	2015	2020	2030	Starpība (2020-2012)	Starpība (2030-2012)
Lauksaimniecība	74	72	70	69	-5	-5
Apstrādes rūpniecība	124	132	139	148	15	24
Pārējā rūpniecība	21	23	24	25	3	4
Būvniecība	64	68	71	73	8	9
Tirdzniecība	158	162	167	174	9	16
Transports	76	78	80	83	4	7
Komercpakalpojumi	165	177	181	189	16	23
Sabiedriskie pakalpojumi	204	204	203	206	-1	2
Kopā	886	916	935	966	50	80

Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē tuvākajos gados, pieaugot pieprasījumam, arī strādājošo skaits nozarē varētu nedaudz pieaugt. Tomēr vidējā un ilgtermiņā, līdzīgi kā citās attīstītajās valstīs, nodarbināto skaits nozarē samazināsies. 2012.gadā lauksaimniecības un mežsaimniecības nozare veidoja 5% no IKP, bet pēc strādājošo skaita 8,4% no kopējā nodarbināto skaita tautsaimniecībā. Tas nozīmē, ka salīdzinājumā ar citām nozarēm, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā ir zemāka produktivitāte, kuras pieaugumam turpmākajos gados būs izšķiroša loma nozares izaugsmē.

Nākotnē pakāpeniski augs pieprasījums pēc darbaspēka arī būvniecības nozarē. Taču jāņem vērā, ka krīzes laikā būvniecībā nodarbināto skaits ļoti būtiski saruka. Prognozēs tiek paredzēta stabila un harmoniska nozares izaugsme dažādos tās segmentos – infrastruktūras objektu, ražošanas un tirdzniecības būvju, kā arī sabiedrisko un dzīvojamo ēku būvniecībā.

Sagaidāms, ka nākotnē salīdzinoši liels nodarbināto skaita pieaugums būs komercpakalpojumu nozarēs. 2020.gadā pieprasījums pēc darbaspēka par gandrīz 10% pārsniegs 2012.gada līmeni un veidos 1/5 no visā tautsaimniecībā nodarbināto skaita. Komercpakalpojumu nozares izaugsmi galvenokārt veicinās pārējo tautsaimniecības nozaru attīstība un aizvien augošais pieprasījums pēc ārpakalpojumiem.

Ņemot vērā tautsaimniecības pārstrukturizāciju vidējā un ilgtermiņā, sagaidāmas izmaiņas arī darbaspēka pieprasījumā pa profesiju grupām. Aizvien straujāk pieaugs pieprasījums pēc augstas kvalifikācijas speciālistiem. To pamatā noteiks pieprasījuma pieaugums apstrādes rūpniecībā un pakalpojumos (īpaši komercpakalpojumos). Vienlaikus augs arī pieprasījums pēc vidējās kvalifikācijas profesiju speciālistiem, galvenokārt apstrādes rūpniecībā. Tajā pašā laikā mazināsies pieprasījums pēc vidējas kvalifikācijas lauksaimniecības darbiniekiem.

Gandrīz visās nozarēs, īpaši pēc 2020.gada, saruks pieprasījums pēc zemas kvalifikācijas darbaspēka.

3.9. tabula

Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas profesiju grupās,
(%)

	Izmaiņas pret 2012.gadu		Struktūra	
	2020	2030	2020	2030
Augstas kvalifikācijas profesijas	15,4	32,5	43,5	48,3
tai skaitā:				
Vadītāji	10,2	18,2	9,6	10,0
Vecākie speciālisti	14,6	32,6	18,8	21,1
Speciālisti	20,0	42,2	15,1	17,3
Vidējas kvalifikācijas profesijas	1,3	-1,5	45,1	42,4
tai skaitā:				
Iestāžu kalpotāji	-3,5	-13,7	5,7	4,9
Pakalpojumu darbinieki	3,7	5,5	14,9	14,7
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-19,9	-38,7	2,7	2,0
Kvalificēti strādnieki	6,7	6,5	13,0	12,6
Iekārtu un mašīnu operatori	1,4	-1,6	8,7	8,2
Zemas kvalifikācijas profesijas	-8,4	-23,9	11,5	9,2
Kopā	5,6	9,0	100	100

3.10. tabula

**Nodarbināto skaita izmaiņas tautsaimniecības nozarēs
sadalījumā pa profesiju grupām
2020.gads** salīdzinājumā ar 2012.gadu, tūkstošos

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība	Transports	Sabiedriskie pakalpojumi	Citi komerc-pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas	2,7	11,0	2,4	5,2	7,9	4,1	2,3	18,5	54,2
tai skaitā:									
Vadītāji	0,3	1,7	0,2	1,6	2,0	0,5	0,3	1,6	8,3
Vecākie speciālisti	1,2	4,7	0,8	2,1	2,7	0,8	0,2	9,9	22,4
Speciālisti	1,2	4,5	1,4	1,5	3,3	2,8	1,8	7,0	23,5
Vidējas kvalifikācijas profesijas	-6,2	5,4	0,9	3,1	-1,0	0,6	-0,4	3,1	5,5
tai skaitā:									
Iestāžu kalpotāji	0,1	0,2	0,1	0,1	-0,7	-0,4	-0,6	-0,9	-1,9
Pakalpojumu darbinieki	0,2	0,4	0,0	0,1	-1,0	0,4	1,0	3,8	5,0
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-6,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-6,3
Kvalificēti strādnieki	0,1	3,5	0,5	2,8	0,6	0,2	-0,3	0,3	7,6
Iekārtu un mašīnu operatori	-0,5	1,3	0,2	0,1	0,1	0,4	-0,5	-0,1	1,1
Zemas kvalifikācijas profesijas	-1,0	-1,2	-0,1	-0,7	-0,8	-0,8	-3,0	-2,2	-9,9
Kopā	-4,6	15,2	3,2	7,6	6,1	3,9	-1,2	19,3	49,7

3.11. tabula

**Nodarbināto skaita izmaiņas tautsaimniecības nozarēs
sadalījumā pa profesiju grupām
2030.gads** salīdzinājumā ar 2012.gadu, tūkstošos

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība	Transports	Sabiedriskie pakalpojumi	Citi komerc-pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas	6,7	23,5	4,6	9,8	17,5	9,2	8,4	34,8	114,3
tai skaitā:									
Vadītāji	1,0	3,1	0,2	2,6	4,3	1,1	0,7	1,7	14,7
Vecākie speciālisti	2,9	10,5	1,6	4,3	6,0	1,8	3,3	19,7	50,0
Speciālisti	2,8	9,9	2,8	2,9	7,2	6,2	4,4	13,4	49,6
Vidējas kvalifikācijas profesijas	-10,9	5,8	-0,3	2,0	-4,4	0,0	0,1	1,5	-6,3
tai skaitā:									
Iestāžu kalpotāji	0,2	0,1	-0,2	0,1	-1,9	-1,1	-1,2	-3,5	-7,5
Pakalpojumu darbinieki	0,5	0,8	0,1	0,1	-3,7	0,8	3,1	5,7	7,4
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-11,7	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,3	-12,2
Kvalificēti strādnieki	0,4	3,8	0,2	2,1	1,2	0,3	-0,6	-0,1	7,3
Iekārtu un mašīnu operatori	-0,4	1,1	-0,3	-0,4	0,1	0,1	-1,0	-0,4	-1,3
Zemas kvalifikācijas profesijas	-1,2	-5,0	-0,6	-2,7	-2,2	-2,2	-6,3	-7,8	-28,0
Kopā	-5,4	24,2	3,7	9,0	11,0	7,0	2,1	28,5	80,1

3.4. Darbaspēka piedāvājuma prognozes un pietiekamība

Nākamajos gados situācija darba tirgū turpinās pakāpeniski uzlaboties, tomēr vidējā termiņā saglabāsies jūtamas disproporcijas starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu. No vienas puses to noteiks neatbilstības starp darba tirgū pieprasītām un piedāvātām prasmēm, no otras – darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma reģionālās disproporcijas.

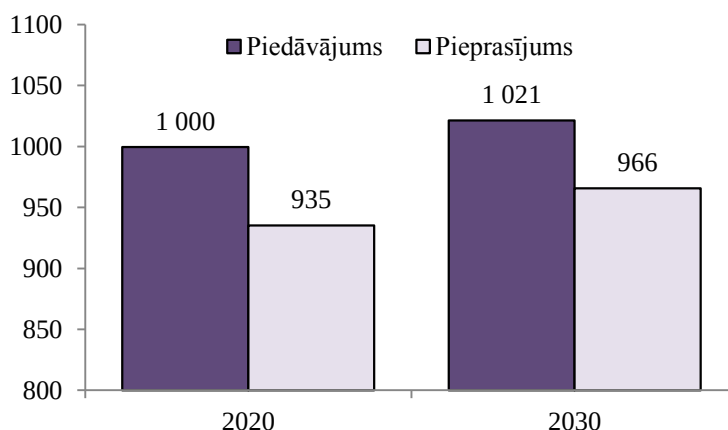
Pat pie relatīvi augsta atalgojuma līmeņa, atsevišķās profesijās jau pašlaik ir grūtības apmierināt pieaugošo pieprasījumu ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku (piemēram – IT nozarē, programmētāji). Vienlaikus ir jomas, kur pastāv ievērojams darbaspēka pārpalikums (dažādu pakalpojumu jomu, pārvaldes/administrācijas darbinieki, personāla speciālisti, tirdzniecības aģenti u.tml.), tādējādi iedzīvotāji ar atbilstošo izglītību un pieredzi spiesti strādāt zemāka līmeņa darbos.

Ņemot vērā piedāvājuma puses (t.sk. formālās izglītības un profesionālās apmācības sistēmu) salīdzinoši lēno spēju pielāgoties mainīgiem apstākļiem, prasmju pieprasījuma un piedāvājuma disproporcijas nākamajos 2-3 gados pastiprināsies. Jūtama darba tirgus līdzsvarošanās varētu būt sagaidāma tikai pēc 4-5 gadiem.

Pastāv arī izteiktas darbaspēka un darba vietu reģionālā sadalījuma atšķirības. Pēdējo desmit gadu laikā augstākais bezdarba līmenis valstī saglabāties Latgales reģionā, savukārt jauno darbavietu koncentrācija pārsvarā veidojusies Rīgas reģionā un Rīgas pilsētā. Ņemot vērā laiku un resursus, kas nepieciešams, lai notiktu vispārīga reģionālā izlīdzināšanās, darba tirgus reģionālās atšķirības visdrīzāk saglabāsies kā ilgtermiņa problēma.

3.9. attēls

Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums
(tūkst. cilvēku)

Kopumā 2020.gadā darbaspēka piedāvājums pārsniegs pieprasījumu par aptuveni 6%, savukārt līdz 2030.gadam starpība varētu samazināties par aptuveni 1 procentpunktu – līdz aptuveni 5%. Lai arī atbilstošais darbaspēka pārpalikums varētu būt pietiekams, lai nodrošinātu normālu darba tirgus un tautsaimniecības funkcionēšanu kopumā, tomēr atsevišķos darba tirgus segmentos (reģionos, atsevišķās profesijās) disproporcijas varētu būt pietiekami nozīmīgas, lai kavētu noteiktu tautsaimniecības sektoru izaugsmi.

Sagaidāms, ka nodarbināto skaits līdz 2020.gadam mērķa scenārija gadījumā varētu palielināties par gandrīz 6% jeb aptuveni 50 tūkst., kas absorbēs daļu pašreizējo

darba meklētāju. Tomēr daļa iedzīvotāju, kas nespēs pielāgoties jauniem apstākļiem, visdrīzāk izies no darba tirgus (galvenokārt pensionēsies, t.sk., priekšlaicīgi).

Sagaidāms, ka bezdarba radītāji līdz pat 2016.gadam noturēsies salīdzinoši augstā līmenī (bezdarba līmenis zem 10% varētu noslīdēt 2014.gadā). Tas kopumā neveicinās iedzīvotāju līdzdalības darba tirgū straujāku pieaugumu. Tāpēc demogrāfijas negatīvo tendenci ietekmē darbaspēka piedāvājums vidējā termiņā turpinās samazināties.

Tomēr ilgtermiņa perspektīvā raugoties, pieaugot darba tirgus pievilcībai, darbaspēka piedāvājums atsāks pieaugt. Tas līdzsvaros situāciju darba tirgū un nākamā desmitgadē bezdarba radītāji saglabāsies tuvu dabīgam bezdarba līmenim (5-6% robežās).

3.12. tabula

Nodarbinātības un bezdarba galveno rādītāju prognozes

	2012	2020	2030
Iedzīvotāju skaits (tūkst., 15-74 vecuma grupā)	2041,8	1931,5	1891,8
Nodarbināto iedzīvotāju skaits (tūkst., 15-74 vecuma grupā)	885,6	935,3	965,7
nodarbināto iedzīvotāju skaita izmaiņas (tūkst. pret 2012. gadu)	–	49,7	80,1
nodarbināto iedzīvotāju skaita izmaiņas (% pret 2012. gadu)	–	5,6	9,0
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits (tūkst., 15-74 vecuma grupā)	1041,1	999,5	1021,4
Darba meklētāju skaits (tūkst., 15-74 vecuma grupā)	155,5	64,2	55,7
Nodarbinātības līmenis (nodarbināto skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu 15-74 gadu vecumā grupā)	56,3	64,8	67,1
Līdzdalības līmenis (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu 15-74 vecuma grupā)	66,1	69,3	71,0
Bezdarba līmenis (bezdarbnieku (darba meklētāju) īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā 15-74 gadu vecuma grupā)	14,9	6,4	5,5

Darbaspēka piedāvājums pa izglītības tematiskajām grupām

Sagaidāms, ka vidējā un ilgtermiņā turpinās palielināties ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību. Vienlaikus pakāpeniski samazināsies darbaspēka piedāvājums ar vidējo izglītību. Šīs izmaiņas nākotnē noteiks darbaspēka piedāvājuma pakāpenisku pārstrukturēšanos – būtiski palielināsies augstākās kvalifikācijas darbaspēka īpatsvars kopējā piedāvājumā, bet samazināsies vidējas un zemas kvalifikācijas darbaspēka piedāvājums. 2030.gadā darbaspēka piedāvājums ar augstāko izglītību varētu veidot jau gandrīz pusi no kopējā darbaspēka piedāvājuma. Jāatzīmē, ka līdzīgas tendences sagaidāmas arī ES kopumā.

Saglabājoties līdzšinējai izglītības piedāvājuma struktūrai, vislielākais darbaspēka pieaugums **ar augstāko izglītību** sagaidāms, sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību zinību jomās. Atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka piedāvājuma pieaugums veidos gandrīz pusi no kopējā darbaspēka pieauguma ar augstāko izglītību.

Vienlaikus atsevišķās augstākās izglītības tematiskajās grupās ir sagaidāms darbaspēka piedāvājuma samazinājums, ko pamatā noteiks darbaspēka novecošanās un pakāpeniska iziešana no darba tirgus. Visvairāk tas izpaudīsies lauksaimniecības zinātnēs, kur aptuveni puse no pašlaik ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ir vecumā virs 50 gadiem. Turklāt pašlaik lauksaimniecības zinātnēs studējošo skaits nav pietiekams, lai nodrošinātu novecojošā darbaspēka aizvietošanu.

Novecošanās tendences spilgti būs redzamas arī atsevišķu inženierzinātņu un ražošanas kvalifikācijas speciālistu piedāvājumā nākotnē. Pašlaik aptuveni 70% no

ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar augstāko izglītību tekstilizstrādājumu ražošanā ir vecumā virs 50 gadiem. Līdzīga situācija ir starp ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar izglītību mehānikā un metālapstrādē, kur gandrīz 55% ir pirmspensijas vecumā un nākamo 10-20 gadu laikā vairums no tiem pametīs darba tirgu. Līdzīgi kā lauksaimniecībā, arī mehānikas un metālapstrādes studiju programmās studējošo skaits ir nepietiekams, lai nodrošinātu darbaspēka normālu atražošanu.

Darbaspēka piedāvājums **ar vidējo izglītību** samazināsies gandrīz visās tematiskajās grupās. Vidējā termiņā kopējais darbaspēka piedāvājuma samazinājums spīgtāk izpaudīsies jomās, kur ir lielāks gados vecāku ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars (atsevišķās inženierzinātņu jomās, māsziņībās un farmācijas izglītības jomās).

3.13. tabula

Darbaspēka piedāvājuma izmaiņas pa izglītības tematiskajām grupām

Izglītības tematiskā grupa		tūkstošos			struktūra, %			izmaiņas pret 2012.g., %	
		2012	2020	2030	2012	2020	2030	2020	2030
Augstākā izglītība	Augstākā izglītība kopā	323,3	375,5	468,7	31,0	37,6	45,9	16,2	45,0
	Izglītība	48,5	46,0	44,7	4,7	4,6	4,4	-5,1	-7,8
	Humanitārās zinātnes un māksla	21,4	27,6	32,8	2,1	2,8	3,2	28,8	53,4
	Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	132,3	160,9	201,8	12,7	16,1	19,8	21,6	52,5
	Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	17,3	24,0	37,8	1,7	2,4	3,7	38,3	118,3
	Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	54,2	57,7	73,0	5,2	5,8	7,2	6,5	34,9
	Lauksaimniecība	10,0	8,3	7,9	1,0	0,8	0,8	-16,9	-21,3
	Veselības aprūpe un sociālā labklājība	23,8	30,1	44,7	2,3	3,0	4,4	26,2	87,3
	Pakalpojumi	15,7	21,0	26,0	1,5	2,1	2,5	33,4	65,4
	Vidējā izglītība kopā	611,0	497,2	428,6	58,7	49,7	42,0	-18,6	-29,9
Vidējā izglītība	Izglītība	4,5	2,3	0,9	0,4	0,2	0,1	-48,1	-80,9
	Humanitārās zinātnes un māksla	7,9	7,7	7,7	0,8	0,8	0,8	-2,9	-2,7
	Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	43,9	33,7	25,7	4,2	3,4	2,5	-23,4	-41,5
	Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	6,3	5,3	4,8	0,6	0,5	0,5	-15,5	-23,3
	Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	203,6	151,7	111,2	19,6	15,2	10,9	-25,5	-45,4
	Lauksaimniecība	23,2	17,6	11,8	2,2	1,8	1,2	-24,2	-49,4
	Veselības aprūpe un sociālā labklājība	18,8	12,9	8,0	1,8	1,3	0,8	-31,1	-57,3
	Pakalpojumi	38,1	34,7	36,1	3,7	3,5	3,5	-9,0	-5,4
	Vispārējā vidējā izglītība	264,6	231,2	222,5	25,4	23,1	21,8	-12,6	-15,9
	Pamatizglītība un zemāka par pamatizglītību	106,8	126,9	124,1	10,3	12,7	12,1	18,8	16,2
Kopā		1041,1	999,5	1021,4	100	100	100	-4,0	-1,9

Jāatzīmē, ka būtiskākais samazinājums varētu būt starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ar arodizglītību un vidējo profesionālo izglītību. Mērenāks darbaspēka piedāvājuma samazinājums sagaidāms ar vidējo vispārējo izglītību. Šīs tendences kopumā norāda uz nepieciešamību palielināt profesionālās izglītības nozīmi vidējā līmeņa izglītībā, mainot jauniešu izglītības preferences par labu profesionālai ievirzei.

Vienlaikus īpaša uzmanība būtu pievēršama iedzīvotājiem ar pamatizglītību, kuru skaits darba tirgū joprojām ir ievērojams. Turklāt nav sagaidāms arī, ka tuvākā nākotnē to īpatsvars varētu ievērojami sarukt. Jāuzsver, ka savlaicīgi veiktas reformas izglītības sistēmā var novērst iespējamās disproporcijas darba tirgū.

3.5. Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība

Atbilstība pa izglītības tematiskajām grupām

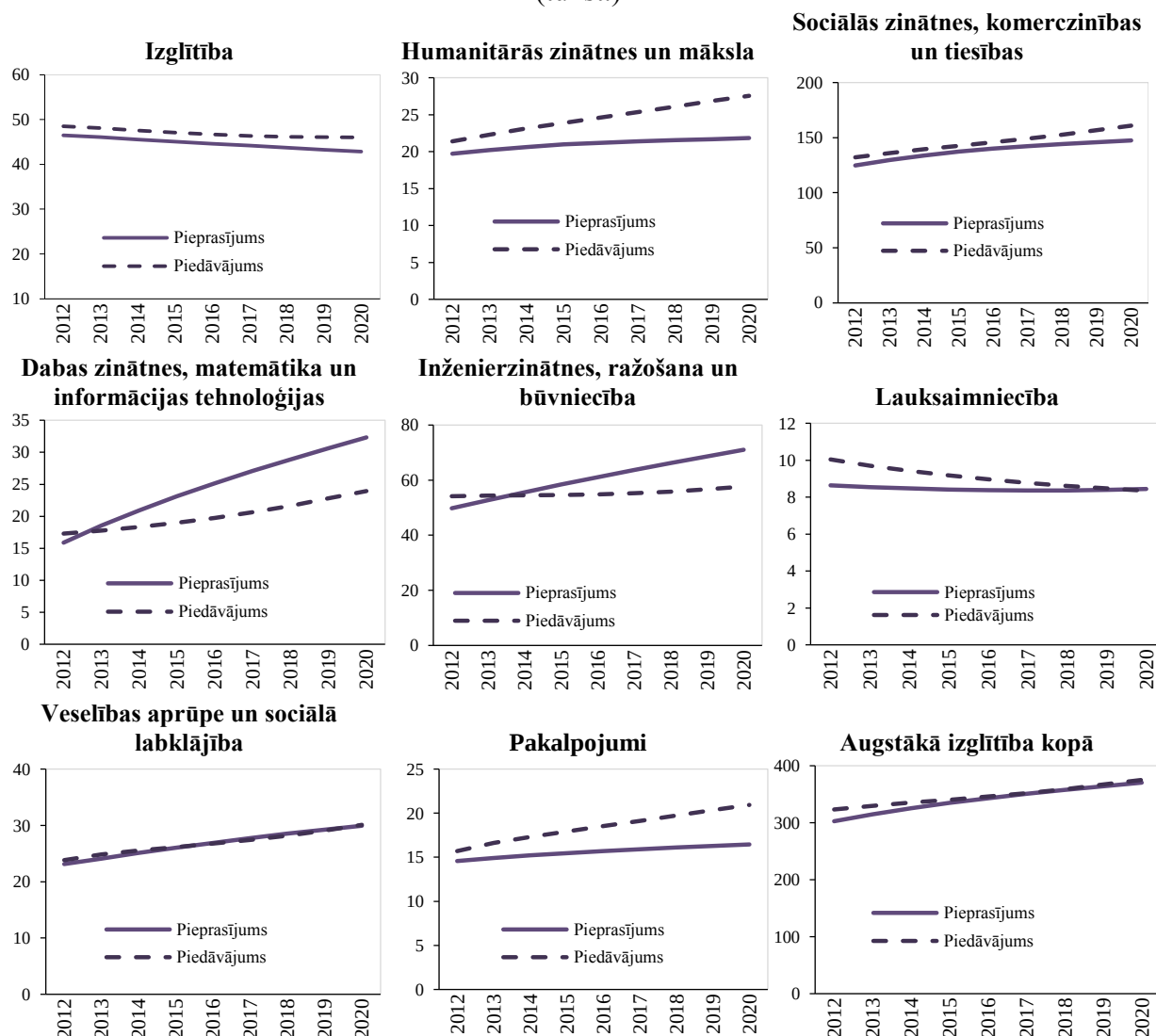
Līdz 2030.gadam darbaspēka pieprasījums kopumā turpinās pārkārtoties par labu pieprasījumam pēc speciālistiem ar augstāko izglītību. Līdzīgas tendences būs vērojamas arī piedāvājuma pusē, turklāt izmaiņas darbaspēka piedāvājumā varētu būt sagaidāmas pat ātrāk nekā pieprasījumā.

Vidējā termiņā (līdz 2020.gadam) augstākās un vidējās kvalifikācijas darbaspēka pieprasījums un piedāvājums pakāpeniski sasniegs līdzsvara stāvokli. Vienlaikus darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība nebūs vienlīdz vienāda visos izglītības apakšsegmentos – daudz izteiktāka nepietiekamība būs vērojama pēc darbaspēka ar profesionālās ievirzes izglītību (gan vidējā, gan augstākajā izglītībā).

Vienlaikus, bez efektīvas un uz darba tirgu orientētas tālākizglītības, augstākais darbaspēka pārpalikums gan vidējā, gan ilgtermiņā saglabāsies starp iedzīvotājiem ar pamatzglītību un vidējo vispārējo izglītību.

3.10. attēls

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes ar augstāko izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām (tūkst.)

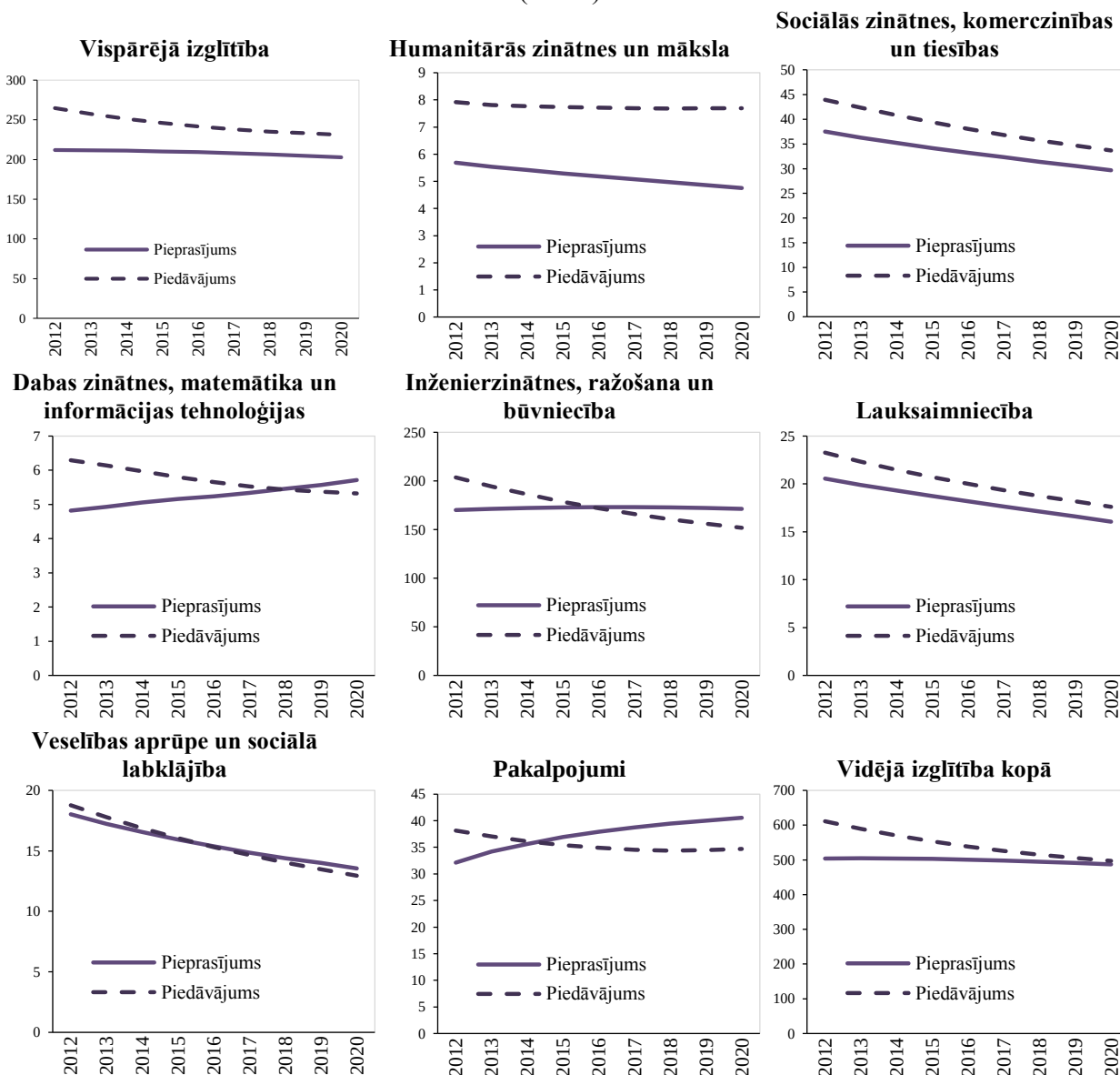

Saglabājoties esošai sagatavošanas intensitātei, būtiskākais darbaspēka pārpalikums **augstākās izglītības grupā** sagaidāms starp iedzīvotājiem ar izglītību humanitārās zinātnēs un pakalpojumu jomā. Neskatoties uz to, ka pieprasījums pēc atbilstošās kvalifikācijas speciālistiem vidējā un ilgtermiņā varētu palielināties, tomēr nav sagaidāms, ka jauno darbavietu pieaugums nākotnē varētu būt tik liels, lai akumulētu kaut pusi no darba tirgū ienākošo atbilstošās kvalifikācijas jauno speciālistu skaita. Darbaspēka pārpalikums ar izglītību humanitārajā jomā, kā arī pakalpojumu jomā 2020.gadā varētu pārsniegt pat 20%.

Nozīmīgs darbaspēka piedāvājuma pārsvars pār pieprasījumu būs vērojams arī sociālās, komerc- un tiesību zinībās, kā arī pedagogu izglītības programmu grupā. 2020.gadā apmēram 10% atbilstošās kvalifikācijas jauno speciālistu strādās savai izglītībai neatbilstošā darbā. Turklāt nemainoties uzsvāriem izglītības piedāvājumā, minētās disproporcijas ilgtermiņā palielināsies.

3.11. attēls

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes ar vidējo izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām (tūkst.)

Savukārt citās izglītības jomās var nākties saskarties ar nepieciešamo speciālistu iztrūkumu. Visātrāk tas varētu izpausties dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju grupā. Ja netiks mainīta izglītības struktūra, līdz 2020.gadam var veidoties iztrūkums pēc speciālistiem ar augstāko izglītību inženierzinātnēs, ražošanā un būvniecībā, lauksaimniecībā, kā arī veselības aprūpē un sociālajā labklājībā.

Sagaidāms, ka **vidējās izglītības līmenī**, līdzīgi kā augstākajā izglītībā, relatīvi lielākais darbaspēka pārpalikums veidosies iedzīvotāju grupā ar izglītību humanitārajā un mākslas novirzienā, kā arī sociālo, komerc- un tiesību zinību novirzienā. Turklāt darba iespējas ar iegūto izglītību saistītajā jomā vēl vairāk samazinās pastiprinātā konkurence no speciālistiem ar augstāko izglītību atbilstošajā jomā.

3.14. tabula

Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums pa izglītības tematiskām grupām
(saglabājoties pašreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai)

		Prognoze					
		2020			2030		
		piepra- sījums	piedā- vājums	atbils- tība	piepra- sījums	piedā- vājums	atbils- tība
Augstākā izglītība	Augstākā izglītība kopā	370,3	375,5	99	441,6	468,7	94
	Izglītība	42,8	46,0	93	39,7	44,7	89
	Humanitārās zinātnes un māksla	21,8	27,6	79	23,6	32,8	72
	Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	147,4	160,9	92	165,7	201,8	82
	Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	32,3	24,0	135	50,8	37,8	134
	Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	71,0	57,7	123	95,4	73,0	131
	Lauksaimniecība	8,4	8,3	101	9,2	7,9	116
	Veselības aprūpe un sociālā labklājība	30,0	30,1	100	38,9	44,7	87
	Pakalpojumi	16,5	21,0	79	18,4	26,0	71
Vidējā izglītība	Vidējā izglītība kopā	487,3	497,2	98	447,0	428,6	104
	Profesionālā vidējā izglītība kopā	284,4	266,0	107	264,6	206,1	128
	Izglītība	2,9	2,3	123	1,9	0,9	225
	Humanitārās zinātnes un māksla	4,8	7,7	62	3,6	7,7	47
	Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	29,7	33,7	88	20,5	25,7	80
	Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	5,7	5,3	107	7,1	4,8	146
	Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	171,2	151,7	113	164,6	111,2	148
	Lauksaimniecība	16,1	17,6	91	10,7	11,8	91
	Veselības aprūpe un sociālā labklājība	13,6	12,9	105	9,1	8,0	113
	Pakalpojumi	40,6	34,7	117	47,1	36,1	130
	Vispārējā vidējā izglītība	202,9	231,2	88	182,4	222,5	82
Pamatizglītība un zemāka par pamatizglītību		74,8	126,9	59	72,2	124,1	58
Kopā		932,4	999,5	93	960,7	1021,4	94

Vienlaikus nepietiekams piedāvājums paredzams inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības (galvenokārt metālapstrādes, mašīnzinību un kokapstrādes jomās), dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju, kā arī pakalpojumu (galvenokārt viesnīcu un restorānu pakalpojumu, transporta pakalpojumu un personu un īpašuma

aizsardzības jomās) tematiskajās grupās. Šajās grupās, saglabājoties līdzšinējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, piedāvājums varētu samazināties.

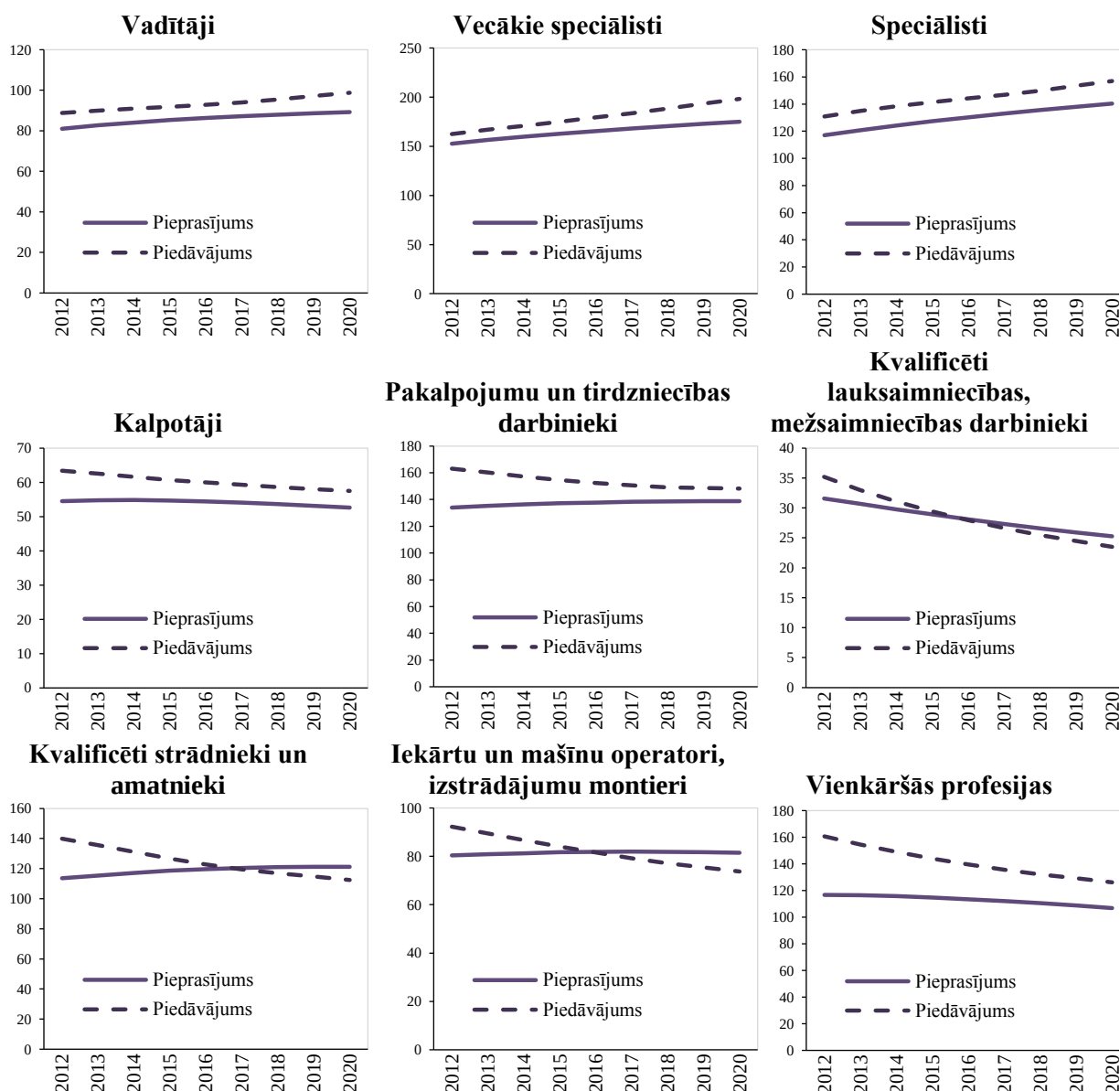
Saskaņā ar EM prognozēm, turpmākajos gados vislielākās problēmas atrast darbu būs iedzīvotājiem bez izglītības kādā no profesijām. Šādi iedzīvotāji nākotnē varētu veidot pusi no kopēja bezdarbnieku skaita.

Atbilstība pa profesiju grupām

Prognozes liecina, ka **vidējā termiņā** darbaspēka piedāvājums pārsniegs pieprasījumu gan augstākās kvalifikācijas, gan zemākās kvalifikācijas profesiju grupās. Savukārt vairākās vidējās kvalifikācijas profesiju pamatgrupās būs vērojams iztrūkums, piemēram, kvalificētu lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieku, iekārtu un mašīnu operatoru un izstrādājumu montieru kā arī kvalificētu strādnieku un amatnieku profesiju pamatgrupās.

3.12. attēls

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes sadalījumā pa profesiju grupām (tūkst.)

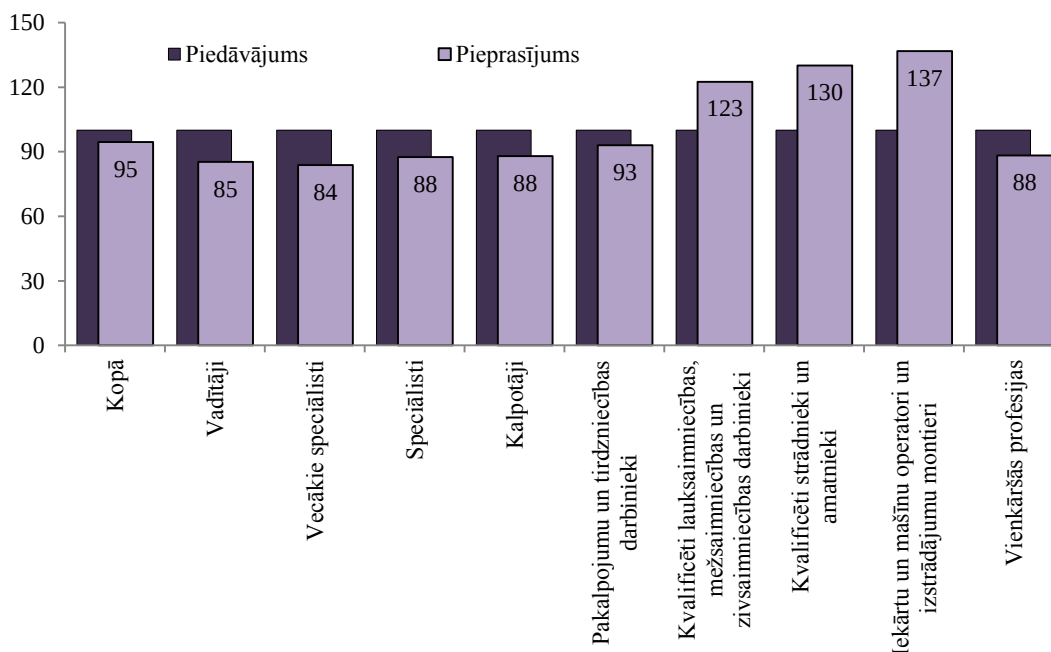
Darbaspēka pieprasījums līdz 2020.gadam palielināsies gandrīz visās profesiju pamatgrupās, izņemot kvalificētus lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbiniekus, kalpotāju profesijas (vidējās kvalifikācijas administratīvais atbalsta dienests un klientu apkalpošanas speciālisti) un vienkāršās profesijas.

Vienlaikus darbaspēka piedāvājums pieaugs augstākās kvalifikācijas profesiju grupās, ko nosaka lielais studējošo skaits iepriekšējos gados. Vidējās un zemākās kvalifikācijas profesiju pamatgrupās darbinieku piedāvājums samazināsies.

Ilgtermiņā, saglabājoties līdzšinējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, disproporcijas padziļināsies jau iepriekš minētajās vidējās kvalifikācijas profesijās – iekārtu un mašīnu operatoru, kā arī kvalificētu strādnieku un amatnieku profesijās piedāvājums būs ievērojami mazāks nekā pieprasījums. Pieprasījums pārsniegs piedāvājumu arī kvalificētu lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieku profesiju grupā, jo šajā profesiju grupā ir samērā augsts gados veco cilvēku skaits, bet vienlaikus relatīvi mazs jaunpienācēju skaits no izglītības sistēmas.

3.13. attēls

**Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2030.gadā
pa profesiju grupām (% , pieprasījums pret piedāvājumu)**

Pieprasījums būs zemāks nekā piedāvājums pēc vadītājiem un vecākajiem speciālistiem (galvenokārt pēc juridisko, sociālo un kultūras lietu vecākajiem speciālistiem, izglītības jomas vecākiem speciālistiem, kā arī komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākajiem speciālistiem). Vienlaikus darbaspēka iztrūkums sagaidāms pēc zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākajiem speciālistiem un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākajiem speciālistiem.

3.6. Prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas ES

3.6.1 Vispārējās darba tirgus attīstības tendences ES

Saskaņā ar CEDEFOP (Eiropas profesionālās izglītības attīstības centrs) prognozēm, līdz 2020.gadam ES tiek prognozēta pakāpeniska un mērena ekonomikas un darba tirgus izaugsme. Prognoze paredz darba vietu pieaugumu visās dalībvalstīs, kaut gan jaunas darba vietas veidosies galvenokārt dēļ aizvietojošā pieprasījuma.

Globalizācija un tehnoloģiju attīstība turpinās ekonomikas maiņu uz zināšanām vērstu ekonomiku, līdz ar to augs pieprasījums pēc zināšanu ietilpīgām profesijām. Līdz 2020.gadam paredzams, ka ES darbaspēks būs augstāk kvalificēts kā jebkad, kas nozīmē, ka svarīgi būs jaunu zināšanu ietilpīgu darba vietu izveide, lai augsta līmeņa prasmes tiktu pilnībā izmantotas, jo augsti kvalificēts un apmācīts darbaspēks tiek uzskatīts par vienu no svarīgākajiem Eiropas konkurētspējas nodrošinošiem faktoriem.

Nākotnē ES darba tirgu sagaida vairāki izaicinājumi – sabiedrības novecošanās, valsts budžetu konsolidācijas pasākumi, izglītības un apmācības sistēmas finansiālās problēmas un fakts, ka ražošanas procesi kļūst zināšanu ietilpīgāki. Tie lielā mērā ietekmēs arī turpmākās attīstības tendences ES un situāciju darba tirgū. CEDEFOP prognozētās prasmju pieprasījuma un piedāvājuma galvenās tendences līdz 2020.gadam ir šādas⁸:

- lēnākas strukturālās izmaiņas starp nozarēm nekā iepriekšējā desmitgadē;
- apstrādes rūpniecība un primārais sektors saglabās nozīmīgu vietu ES ekonomikā, tomēr nodarbināto skaits šajās nozarēs saruks;
- turpināsies orientācija uz pakalpojumiem un zināšanām vērstu ekonomiku;
- jaunas darba vietas veidosies galvenokārt dēļ aizvietojošā pieprasījuma;
- augs pieprasījums pēc zināšanu ietilpīgām profesijām;
- jaunas darba iespējas būs galvenokārt augstākās un zemākās kvalifikācijas darbos, tādējādi radot darba vietu polarizāciju;
- augstākās kvalifikācijas piedāvājums augs straujāk nekā pieprasījums;
- lielākais darbaspēka iztrūkums paredzams profesijās, kurās nepieciešamas specifiskas zināšanas.

Salīdzinot ES un Latvijas prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas, turpmāk tekstā ir izmantotas CEDEFOP prognozes. Tās ir balstītas uz kvantitatīvu metodoloģiju, izmantojot Nacionālo kontu, Eiropas darbaspēka apsekojuma datus, daudznozaru makroekonomisko modeli, kas apvieno ikgadējā ekonometriskā modeļa un vidēja termiņa nozaru modeļa elementus, kā arī katras ES dalībvalsts ekspertu novērtējumu. CEDEFOP pārstāv arī eksperts no EM.

Prognožu mērķis ir nodrošināt informāciju par nākotnes darba tirgus attīstības tendencēm nevis precīzus datus par plānotajām darba iespējām. CEDEFOP mērķis ir informēt par pārmaiņām profesionālajā izglītībā un sekmēt diskusiju par politiku šajā jomā. CEDEFOP sadarbojas ar Eiropas Komisiju, valstu valdību, darba devēju un arodbiedrību pārstāvjiem, zinātniekiem un speciālistiem.

⁸ CEDEFOP. Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012. Research paper No 26, 2012.

3.6.2. Prasmju pieprasījuma tendences ES

Kopumā darba tirgus attīstības tendences līdz 2020.gadam ES un Latvijā ir līdzīgas. Galvenā atšķirība ir vērojama apstrādes rūpniecībā, kur ES ir paredzams nodarbināto skaita samazinājums, savukārt Latvijā šajā nozarē paredzams viens no lielākajiem nodarbināto skaita pieaugumiem, kas skaidrojams ar zemāku rūpniecības tehnoloģiju attīstības līmeni. Lai arī apstrādes rūpniecības pieaugumā liela loma būs produktivitātei, tomēr darbaspēka pieprasījums saglabāsies augsts.

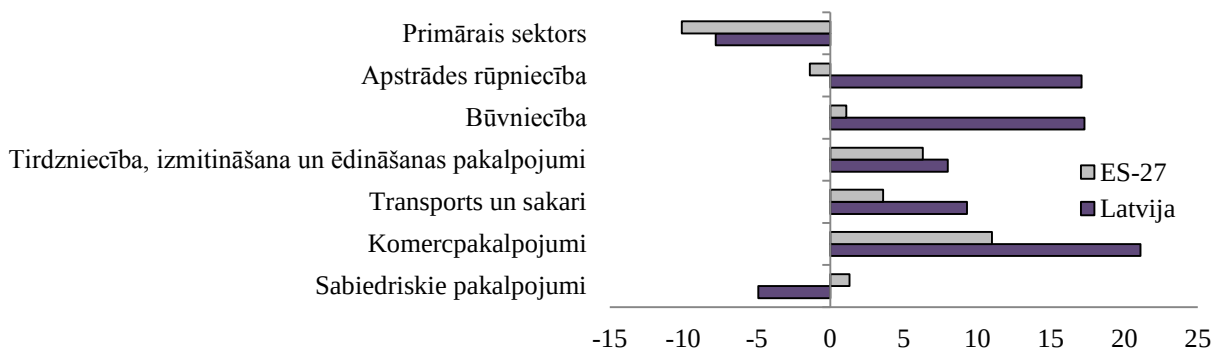
Galvenās pieprasījuma tendences līdz 2020.gadam pa nozarēm un profesiju grupām ir šādas:

- **Latvijā visās nozarēs, izņemot primāro sektoru un sabiedriskos pakalpojumus, nodarbināto skaits pieaugs straujāk nekā ES**

Nodarbināto skaits ES 2020.gadā salīdzinājumā ar 2010.gadu pieaugs par 3,4%. Latvijā nodarbināto skaits šajā periodā pieaugs straujāk (par 8,7%) nekā ES. Straujāku nodarbināto pieaugumu Latvijā nosaka dziļais kritums krīzes laikā. Galvenās atšķirības starp ES un Latviju ir vērojamas nodarbināto skaita izmaiņās apstrādes rūpniecībā, būvniecībā un sabiedriskajos pakalpojumos. Pārējās nozarēs nodarbināto izmaiņu tendence tiek prognozēta līdzīga.

3.14. attēls

Nodarbināto skaita izmaiņas ES un LV pa nozarēm 2020.gadā, salīdzinājumā ar 2010.gadu, %

Avots: CEDEFOP

- **Kopumā ES līdz 2020.gadam tiek prognozētas lēnākas strukturālās izmaiņas starp nozarēm nekā iepriekšējā desmitgadē**

Nozares, kurām līdz 2020.gadam tiek prognozēta strauja izaugsme ir, piemēram, mazumtirdzniecība, ūdens apgāde un dažādas pakalpojumu nozares, savukārt tādu nozaru izaugsme kā būvniecība, mašīnbūve, viesnīcas un ēdināšana ir paredzama augstāka par vidējo, tomēr šo nozaru izaugsmi lielā mērā var ietekmēt dažādi ārējie ekonomiskie faktori. Tādas nozares kā lauksaimniecība un tekstilrūpniecība un metālu ražošana, kas piedzīvo lēnāku attīstību, saglabās tādu attīstības tendenci pat tad, ja ekonomika kopumā piedzīvos strauju izaugsmi. Vairāku rūpniecības nozaru (piemēram, nafta un gāze, ķīmiskā rūpniecība, poligrāfija) izaugsme, salīdzinoši ar citām nozarēm, būs lēna, tomēr vienlaikus, ekonomikas izrāviena gadījumā, pieprasījums pēc šo nozaru produkcijas pieaugs.

ES nozaru izaugsme no 2010. līdz 2020.gadam

		Nenoteiktība par izaugsmes tendencēm	
		Augsta	Zema
Izaugsme 2010-2020	Strauja	Nozares, kas ir visjūtīgākās pret biznesa cikliem un ārējiem faktoriem: • Apstrādes rūpniecība (farmācija, mašīnbūve) • Būvniecība • Viesnīcas un sabiedriskā ēdināšana • Transports (sauszemes un gaisa) • Sabiedriskie pakalpojumi • Citi komercpakalpojumi (apdrošināšana)	Nozares, kas paplašināsies neskatoties uz ekonomikas izaugsmes tempu un pieprasījumu: • Mazumtirdzniecība • Pārējā rūpniecība (ūdens apgāde) • Transports (ūdens transports) • Citi komercpakalpojumi (profesionālie pakalpojumi, komunikācijas, IT pakalpojumi, bankas un finanses)
	Lēna	• Apstrādes rūpniecība (nafta un gāze, pārtikas ražošana, koka un papīra ražošana, poligrāfija, ķīmiskā rūpniecība, metāli, nemetāliskie minerālprodukti) • Cita rūpniecība (elektroenerģijas apgāde)	• Lauksaimniecība • Apstrādes rūpniecība (tekstilrūpniecība, elektronika) • Cita rūpniecība (ogļrūpniecība un cita ieguves rūpniecība, gāzes apgāde) • Valsts pārvalde un aizsardzība

Avots: CEDEFOP

- **Apstrādes rūpniecība un primārais sektors saglabās nozīmīgu vietu ES ekonomikā, tomēr nodarbināto skaits šajās nozarēs saruks**

Salīdzinoši augsti kvalificēts darbaspēks, zemākas darbaspēka izmaksas un infrastruktūras uzlabojumi ir nodrošinājuši atsevišķu dalībvalstu konkurētspēju vairākās apstrādes rūpniecības jomās. Arī Latvijā viens no straujākajiem nodarbināto skaita pieaugumiem ir sagaidāms tieši apstrādes rūpniecībā, kas pašreiz ir galvenais tautsaimniecības izaugsmes virzītājs. Savukārt ES sagaidāms, ka nodarbināto skaits apstrādes rūpniecībā pat nedaudz saruks. ES nodarbināto skaita samazināšanos šajā nozarē nosaka augstais tehnoloģiskais līmenis un ieguldījumi izpētei un attīstībai. Atšķirībā no ES, Latvijā no visām jaunajām darba vietām (paplašinošais pieprasījums), apmēram 24% tiks izveidotas apstrādes rūpniecībā.

Apstrādes rūpniecība un primārie sektori saglabās nozīmīgu vietu ES ekonomikā un nodrošinās nozīmīgu daudzumu darba vietas pateicoties aizvietojošam pieprasījumam, tomēr no 2010.gada līdz 2020.gadam nodarbināto īpatsvars primārajos sektoros samazināsies. Tas lielā mērā saistīts ar pieaugošu konkurenci ārpus ES. Tās ES valstis (piemēram, Čehija, Ungārija, Polija, Slovākija, Latvija), kuras joprojām var piedāvāt salīdzinoši lētu, bet tajā pašā laikā augsti kvalificētu darbaspēku, arī turpmāk var sagaidīt stabilitāti vai pat nodarbinātības pieaugumu apstrādes rūpniecībā.

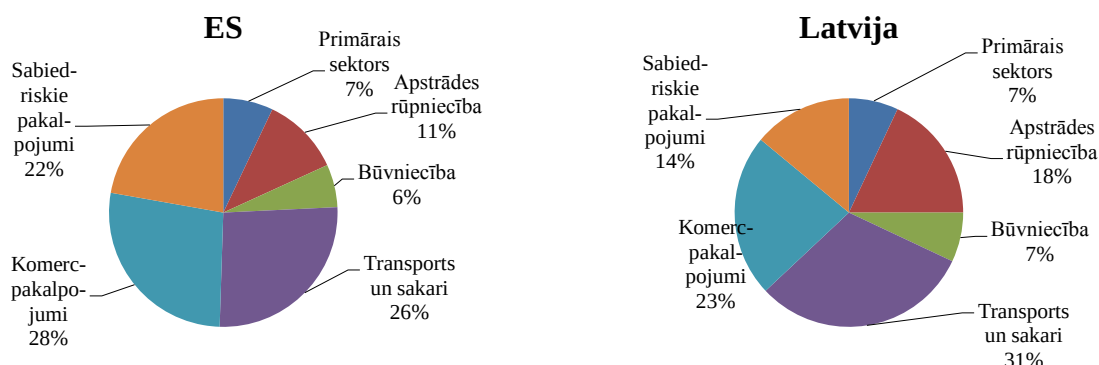
- **Turpināsies orientācija uz pakalpojumiem un zināšanām vērstu ekonomiku**

Globalizācijas un tehnoloģiju attīstības rezultātā, turpināsies orientācija uz pakalpojumiem un zināšanām vērstu ekonomiku. Paredzams, ka tādas pakalpojumu nozares kā tūrisms, veselības aprūpe un IT joprojām nodrošinās lielāko darbavietu pieaugumu ES līdz 2020.gadam. Gan Latvijā, gan ES vairāk kā 50% no visām darba iespējām, būs komercpakalpojumu un transporta un sakaru nozarē. Sabiedrisko pakalpojumu nozarē ES līdz 2020.gadam būs pieejamas 22% no visām darba iespējām,

savukārt Latvijā tikai 14%, kas lielā mērā skaidrojams ar ievērojamiem nodarbināto skaita samazinājumiem krīzes laikā.

3.16. attēls

Kopējās darba iespējas* ES un Latvijā pa nozarēm līdz 2020.gadam, %

* Kopējās darba iespējas = paplašinošais pieprasījums (tiek izveidotas jaunas darba vietas) + aizvietojošais pieprasījums (darba vietas atbrīvojas dēļ tā, ka cilvēki pensionējas vai pamet darba tirgu citu iemeslu dēļ)

Avots: CEDEFOP

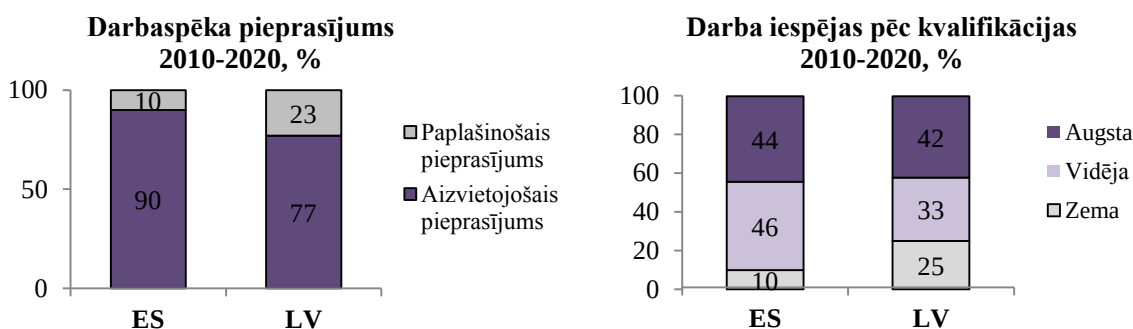
No kopējām darba iespējām gan ES, gan Latvijā apmēram 6-7% būs pieejamas būvniecībā, tomēr atšķirībā no Latvijas, kur no visām jaunajām darbavietām 14% izveidosies būvniecībā, ES šajā nozarē darba vietas būs pieejamas tikai dēļ aizvietojošā pieprasījuma – nepieciešamības aizvietot cilvēkus, kas pametīs darba tirgu, galvenokārt dēļ pensionēšanās. Līdz ar to ES jaunas darba vietas šajā nozarē netiks izveidotas, savukārt Latvijā tik liels jaunu darba vietu skaits būvniecībā ir skaidrojams ar apjomīgo samazinājumu krīzes laikā.

• Jaunas darba vietas veidosies galvenokārt dēļ aizvietojošā pieprasījuma

Lai gan krīzes laikā Eiropa zaudēja 5,5 milj. darba vietas, tiek prognozēts, ka līdz 2020.gadam, ES būs apmēram 83 milj. darba iespēju, no kurām apmēram 8 milj. jeb 10% būs no jauna radītas darba vietas (paplašinošais pieprasījums), savukārt 75 milj. jeb 90% darba vietas izveidosies dēļ tā, ka cilvēki atstās darba tirgu vai pensionēsies (aizvietojošais pieprasījums). Pensijā dosies pēckara „bērnu buma” paaudze un visās nozarēs un visās profesijās pavērsies jaunas darba iespējas⁹.

3.17. attēls

Darba iespējas ES un Latvijā līdz 2020.gadam

Avots: CEDEFOP

⁹ CEDEFOP. Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012. Research paper No 26, 2012.

Latvijā šajā periodā no visām darba iespējām (347 tūkst.) 23% veidosies dēļ paplašinošā pieprasījuma un 77% dēļ aizvietojošā pieprasījuma.

- **Augs pieprasījums pēc zināšanu ietilpīgām profesijām**

Nozaru attīstība atspoguļosies profesiju struktūras izmaiņās. Saskaņā ar pieprasījuma prognozi, jaunas darba vietas izveidosies visās profesijās, pat tajās kurās nodarbināto īpatsvars ir ilgstoši samazinājies. To galvenokārt noteiks aizvietojošais pieprasījums. Vairāk pieprasītas būs zināšanu ietilpīgās profesijas, savukārt pieprasījums pēc roku darba un rutīnas darba veicējiem samazināsies. Gan ES, gan Latvijā vispieprasītākās profesijas līdz 2020.gadam būs dažādi speciālisti (fizikas, matemātikas, IT jomas, inženierzinātņu un citu jomu speciālisti). Tiek prognozēts, ka šajās grupās veidosies apmēram 75% no kopējām darba iespējām.

3.18. attēls

Vispieprasītākās profesiju grupas ES līdz 2020.gadam (milj.)

	Paplašinošais pieprasījums	Aizvieto- jošais pie- prasījums	Kopējās darba iespējas
Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji (struktūrvienību vadītāji)	1,6	8,5	10,1
Vecākie speciālisti (fizikas, matemātikas, inženierzinātņu un citi speciālisti)	2,5	11,6	14,1
Speciālisti (zinātnes un inženierzinātņu speciālisti, veselības aprūpes speciālisti, IT speciālisti)	4,8	10,6	15,4
Pakalpojumu un tirdzniecības jomu darbinieki	1,0	8,2	9,2
Vienkāršās profesijas	2,5	8,5	11,0

Avots: CEDEFOP

- **Jauns darbs būs pieejams galvenokārt augstākās un zemākās kvalifikācijas darbos**

Pastāv risks, ka jaunās darba vietas neveidosies vienmērīgi un būs vērojama darbu polarizācija – jauns darbs būs pieejams galvenokārt augstākās (dažādi speciālisti) un zemākās kvalifikācijas darbos (piemēram, pakalpojumu un tirdzniecības jomā un vienkāršajās profesijās). Neskatoties uz pieaugošo polarizāciju, ES lielākajai daļai jauno darbu (gandrīz puse) būs nepieciešama vidēja kvalifikācija, savukārt Latvijā augstākā kvalifikācija. Atšķirībā no ES, Latvijā lielākas darba iespējas būs cilvēkiem ar zemu kvalifikāciju, tomēr jāņem vērā, ka cilvēki ar augstāku kvalifikāciju izstums no darba tirgus cilvēkus ar zemu kvalifikāciju.

3.6.3. Prasmju piedāvājuma tendences ES

Nemot vērā, ka gan Latvijā, gan ES pieaugs cilvēku skaits ar augstāko kvalifikāciju, viens no galvenajiem nākotnes izaicinājumiem būs nodrošināt, lai augsta līmeņa prasmes tiek pilnībā izmantotas, jo augsti kvalificēts un apmācīts darbaspēks tiek uzskatīts par vienu no svarīgākajiem Eiropas konkurētspējas nodrošinošiem faktoriem. Apmēram 1/3 ES nodarbināto prasmes ir augstākas nekā nepieciešams

darba tirgū.¹⁰ Tas savukārt ietekmē ekonomikas produktivitāti un izaugsmi, paaugstina strukturālo bezdarbu un rada būtiskas ekonomiskās un sociālās izmaksas.

Galvenās darba tirgus piedāvājuma tendences līdz 2020.gadam ir šādas:

- **Iedzīvotāju skaits pieaugs straujāk nekā darbaspēks**

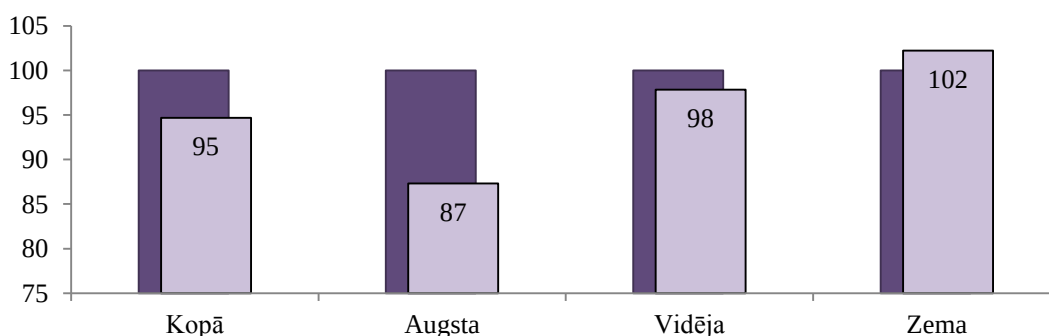
Laika posmā no 2010.gada līdz 2020.gadam ES iedzīvotāju skaits, kas vecāki par 15 gadiem pieaugs par 12,6 milj., tomēr iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā pieaugs tikai par 5,2 milj. Darbaspēks novecojas un pieaug cilvēku īpatsvars, kas ir vecāki par 45 gadiem¹¹.

- **Augstākās kvalifikācijas piedāvājums augs straujāk nekā pieprasījums**

Nemot vērā, ka pieaugs darbaspēks ar augstāko izglītību, 2020.gadā ES būs būtisks atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka pārpalikums. Nodarbinātie ar vidējo kvalifikāciju veidos apmēram pusi no visa darbaspēka. Vidējas kvalifikācijas darbaspēka pārpalikums ES būs daudz mazāks nekā Latvijā. 2020.gadā gan ES, gan Latvijā nodarbināto īpatsvars ar zemu kvalifikāciju veidos apmēram 17% no visiem nodarbinātajiem. Lai gan pieprasījums pēc šīs kvalifikācijas darbiniekiem pārsniegs piedāvājumu, tomēr jauniem cilvēkiem ar pamatizglītību vai bez izglītības būs arvien grūtāk atrast labu darbu.

3.19. attēls

ES darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2020.gadā
(%, pieprasījums pret piedāvājumu)

Avots: CEDEFOP

- **Paredzams prasmju pieprasījuma un piedāvājuma neatbilstības pieaugums**

Darba tirgus nav statisks un darba tirgū nepieciešamās prasmes mainās. To ietekmē straujais tehnoloģiju progress un izglītības sistēmas nespēja tik strauji pielāgoties mainīgajiem apstākļiem. Prasmju pieprasījuma un piedāvājuma nesabalansētība veidojas dēļ darba tirgū pieprasītajām prasmēm un to, kādu profesiju cilvēki izvēlas apgūt. No katriem 3 nodarbinātajiem, 1 ir vai nu ar pārāk augstu kvalifikāciju vai pārāk zemu kvalifikāciju nekā nepieciešams noteiktā darba izpildei. Valstīs, kurās ir identificētas lielākās prasmju pieprasījuma un piedāvājuma

¹⁰ Council of the European Union. Employment and Social Developments in Europe 2012, January 2013.

¹¹ CEDEFOP. Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012. Research paper No 26, 2012.

neatbilstības ir galvenokārt tās, kurās ir zemākās valsts investīcijas izglītībā un apmācībā.

- **Lielākais darbaspēka iztrūkums paredzams profesijās, kurās nepieciešamas specifiskas zināšanas**

Darbu izpildei būs nepieciešamas arvien specifiskākas prasmes. Par spīti augstajiem bezdarba rādītājiem, joprojām pastāv vairākas pazīmes par prasmju iztrūkumu. Visaugstākais iztrūkums būs novērojams profesijās, kurās darbiniekiem tiek pieprasītas specifiskas kvalifikācijas, piemēram, dabaszinātņu un veselības aprūpes speciālisti un izglītības iestāžu speciālisti un IT speciālisti (līdz 2015.gadam ir paredzams 700 tūkst. IT speciālistu iztrūkums¹²). Tomēr iztrūkums tiek paredzēts arī tirdzniecības, pakalpojumu un dažās vienkāršajās profesijās.

Nemot vērā CEDEFOP prognozes līdz 2020.gadam, galvenais prognožu vēstījums turpmākās politikas izstrādei ir nepieciešamība pievērst uzmanību ES darbaspēka prasmju potenciāla pilnīgai izmantošanai. Mērķis ir novērst augstas kvalifikācijas darbaspēka izniekošanu, nodrošinot šos cilvēkus ar zināšanu intensīvu darbu. Tātad viens no svarīgiem nākotnes izaicinājumiem būs ne tikai jaunu darba vietu izveide, bet arī darbaspēka prasmju adekvāta izmantošana. Lai pielāgotos mainīgajiem darba tirgus apstākļiem un prasmju pieprasījuma tendencēm, nepieciešams nodrošināt darbinieku apmācības, lai attīstītu jaunas prasmes (piemēram, IT, zaļās prasmes, u.c.). Šīs iniciatīvas galvenokārt nepieciešamas, lai darba tirgū noturētu gados vecākus darbiniekus, nodrošinot iesaisti mūžizglītības pasākumos. Ja šajā jomā nekas netiks darīts, tad šodienas bezdarbnieki līdz 2020.gadam kļūs par ES ilgstošajiem bezdarbniekiem.

¹² Council of the European Union. Employment and Social Developments in Europe 2012, January 2013

4. DARBA TIRGUS APSTEIDZOŠO PĀRKĀRTOJUMU SISTĒMA

Latvijas tautsaimniecība nākamajās dekādēs saskarsies ar būtiskām strukturālajām izmaiņām. Lai sagatavotos un pielāgotos šīm izmaiņām, ir nepieciešams veikt apsteidzošus pārkārtojumus darba tirgū.

Kā atzīmē Eiropas Komisija, tad „līdzīgi kā citās jaunajās ES dalībvalstīs, arī Latvijā darba tirgus pārmaiņas apsteidzošos pasākumus ir grūti identificēt, tie biežāk ir „ad hoc” ieviesti pasākumi nevis strukturēti pārkārtojumi. Diemžēl tie nav sistēmiski, ar skaidru struktūru, rezultātā dažādas to sastāvdaļas kalpo atšķirīgiem mērķiem, pārklājas un var būt pat savstarpēji pretrunīgas. Citiem vārdiem sakot, pārmaiņas apsteidzošie pārkārtojumi Latvijas darba tirgū vēl joprojām ir nepilnīgi un nepietiekami mērķtiecīgi.”¹³

Šajā pašā Eiropas Komisijas ziņojumā ir norādīts, ka „komentētāji un kritiķi parasti uzsver, ka prognozēšana un apsteidzošie pasākumi ir samērā maz noderīgi, kad jānovērtē, piemēram, pieprasījums pēc darbaspēka un apmācības vajadzības 2020.gadā. Tomēr galvenais prognozēšanas noderīgums, tāpat kā apsteidzošajiem pasākumiem, ir mazāk saistīts ar rezultātu, bet gan ar procesu, kurā nākotne tiek kopīgi apsvērtā. Dialogs ir nepieciešams, lai īstenotu apsteidzošos pārkārtojumus, un sociālam dialogam jābūt vērstam uz prognozēšanu un apsteidzošo pārkārtojumu īstenošanu.

Īpaši jāuzsver divi jautājumi saistībā ar prognozēšanu un apsteidzošajiem pasākumiem:

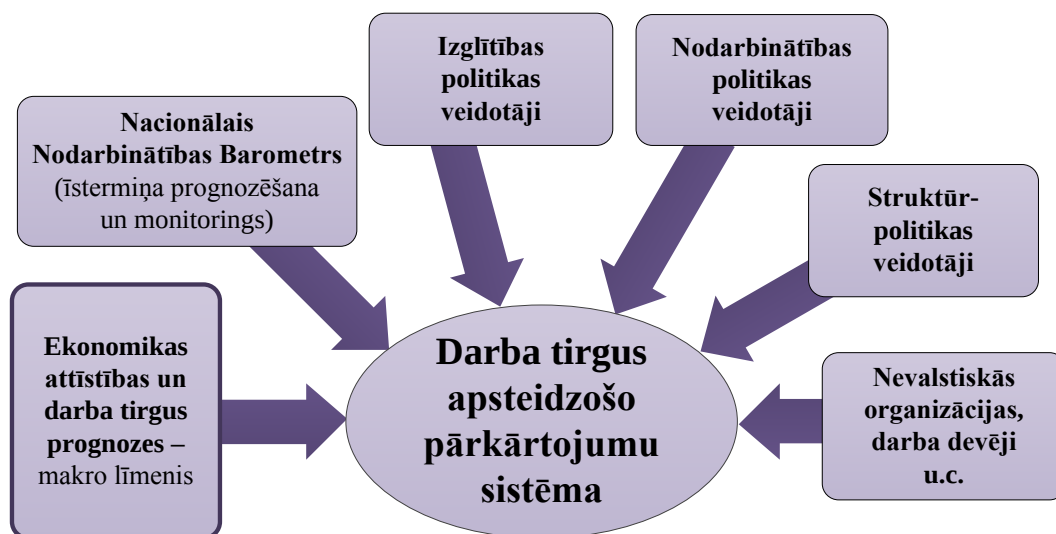
- pasākumi, kas nepieciešami, lai identificētu iespējamos riskus, lai tiktu galā ar negaidītiem notikumiem un nodrošinātu, ka visi nepieciešamie sagatavošanas darbi ir veikti, lai tiktu galā ar restrukturizācijas sekām, ir jāīsteno saskaņoti;
- aģenti mācās no pieredzes un daloties pieredzē. Viņu spējas rīkoties efektīvi restrukturizācijas gadījumos ir atkarīgas no tā, vai un cik lielā mērā viņi ir mācījušies no iegūtās pieredzes, tajā skaitā arī ārvalstīs iegūtās pieredzes (vai nu neveiksmīgas, vai arī veiksmīgas).”

Tātad, kā redzams no augstāk minētā, tad darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu īstenošanā būtisks elements ir diskusijas gan pašu politikas veidotāju starpā, gan ar sociālajiem partneriem. Šādai pieejai – konkrēta informācija un diskusijas – jāklūst par sistēmu politikas veidošanā.

EM izstrādātās darba tirgus prognozes ir tikai viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības un struktūrpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem u.tml., lai izkristalizētos konkrētās rīcības virzieni (skatīt 4.1. attēlu).

¹³ Sintēzes ziņojums. Sociālā partnerība pārmaiņu apsteidzošo pārkārtojumu un restrukturizācijas īstenošanai. Savstarpējā mācīšanās: Somijas un Baltijas valstis. 2011.gada novembris. <http://arenas.italo.org/anticipating-restructuring/synthesis-reports>

Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas galvenie elementi Latvijā

Kā uzlabot Latvijā darba tirgus pārmaiņas apsteidzošos pasākumus? Šajā sakarā noderīga varētu būt Somijas pieredze (skatīt ielikumu).

Ielikums

Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma Somijā

Somijai ir bagātīga un visaptveroša prognozēšanas un paredzēšanas „sistēma” ar daudziem dalībniekiem un metodēm centrālajā, reģionālajā un vietējā līmenī. Tā nav vienota sistēma ar noteiktiem noteikumiem, likumdošanu un robežām, bet gan atvērta, lielā mērā neformāla „sistēma”, kas balstās uz plašu un intensīvu sadarbību, caurspīdīgumu un uzticēšanos.

Lai šāda atvērta sistēma atbilstoši funkcionētu, ir jābūt prakšu un institūciju evolūcijai, un tai ir nepieciešams laiks. Somijā sociālo partnerību saprot plašā veidā, un tai ir ilgstoša un auglīga tradīcija, neskatoties uz politiskajiem strīdiem, kas ir normāla demokrātiskas sabiedrības daļa. Atvērta un neformāla struktūra nefunkcionē, ja nav augsts uzticēšanās līmenis, un uzticēšanās rodas vai nerodas laika gaitā savstarpēji auglīgās uzvarētājs – uzvarētājs attiecībās.

Parlamenta Nākotnes komiteja veido visa prognozēšanas un paredzēšanas „mezglu” Somijā. Augšpusē ir arī ministriju prognozēšanas tīklojums, pašu ministriju (un to aģentūru) paredzēšanas darbs, kā arī dažādas zinātniskās kopienas, sociālo partneru u.c. aktivitātes, scenāriju veidošana u.c.

Četras ministrijas – Nodarbinātības un ekonomikas ministrija, Finanšu, Izglītības un kultūras, kā arī Veselības un sociālo lietu ministrija veido VATT – ilgtermiņa prognozi, kas kalpo par pamatu izglītības plānošanai, un kas ietver arī informāciju no reģioniem, izglītības kopienas un citām iesaistītajām pusēm.

Reģionālajā un vietējā līmenī darbu veic reģionālās padomes un pašvaldības (un to aģentūras) un īstermiņa un vidēja termiņa prognozēšanas un paredzēšanas ELY-centri un TE-biroji (PES).

Visos līmeņos, un daudzkārt tos savienojot, ir nacionālie un reģionālie forumi un darbsemināri (tāpat kā process, kas ietverts PATKET VATTAGE), kurā līdzdarbojas dažādas iesaistītās puses.

Somijas „sistēma” ir pieredzējusi daudzas izmaiņas, un pašlaik ir pārejas periodā, kura laikā daži no galvenajiem elementiem, piemēram, jaunais PATKET – VATTAGE process, ilgtermiņa prognozēšanas procesa pamats, tiecas iegūt lielāku caurspīdīgumu, precizējot dažādu procesu dalībnieku lomas. Tas viss atspoguļo izmaiņas sabiedrībā, kurā izplatītākas kļūst līgumattiecības un vadītāja – darītāja lomu un aktivitāšu atdalīšana. Šīs izmaiņas liek atjaunot un atdzīvināt partnerību un tīklojumu veidošanu, arī Somijā.

Sistēma veiksmīgi darbojas, bet joprojām ir plašas pilnveidošanās iespējas. Atvērtai un neformālai sistēmai ir tendence fragmentēties, zaudēt koordināciju un dublēties. Somijas „sistēmai” ir šādas problēmas, bet ne pārmērīgas. Atvērtās sistēmās vienmēr ir nepieciešama dublēšanās, un kontaktu intensitāte laika gaitā veido paškorģējošu „sistēmu”.

Somijas sistēma, iespējams, ir arī „smaga datu veidošanai” pretstatā spējai visu šo informāciju reāli izmantot. Lai apgūtu informāciju un pārtulkotu to lēmumos un darbībā, ir nepieciešama tālāka izpēte un uzmanība. Prognozēšanas procesi netiek – vai tiem nevajadzētu tikt – veidotiem pašmērķīgi, bet gan lai atbalstītu gudru lēmumu pieņemšanu.

Avots: Eiropas Komisija. Sintēzes ziņojums. Sociālā partnerība pārmaiņu apstieidzošo pārkārtojumu un restrukturizācijas īstenošanai. Savstarpējā mācīšanās: Somijas un Baltijas valstis. 2011.gada novembris.

Eiropas Komisija augstāk minētajā ziņojumā par iespējām pārņemt Somijas pieredzi atzīmē:

„Nodošanas iespēja ir vērtējama skalā no vienkāršāk nododamiem „tehniskiem” mērījumu aspektiem līdz sarežģītām praksēm, kas ir dziļi iesakņotas nacionālajās struktūrās, kultūrās un ierastajos darbības veidos. Piemēram, VATTAGE, TKTT un Nodarbinātības Barometrs – iespējams, ir salīdzinoši viegli nododami instrumenti, ja ir pieejama nepieciešamā statistika, dinamiskā rinda un citas tehniskās prasības. Tomēr spēlētāju sadarbību un tīklojumu veidošanu nav viegli nodot. Tā ir jāpielāgo apstākļiem, kultūrām un iespējām.

Iespējams, ir nepieciešams noteikts daudzums spēlētāju ietverošs darbsemināru veids, kas novērtē iespējas, spēcīgās un vājās puses, nosaka tēmas un mācīšanās iespējas, kam seko fokusēti mācīšanās procesi, kuru laikā tiek izmēģinātas un praksē pilnveidotas dažādas metodes un sadarbības veidi. Iespējams, ka nozīmīgu lomu varētu ieņemt mācīšanās citam no cita, kā arī, piemēram, ES Savstarpējās Mācīšanās programmas un Mācīšanās citam no cita pārskatīšanas procesa elementi un procedūras.

Tomēr, iespējams, ka Somijai nozīmīgākā mācību stunda, ir tas, ka sadarbības palielināšana starp spēlētājiem, saskaroties ar sarežģītajiem prognozēšanas un paredzēšanas uzdevumiem, ir saistoša jebkuram kontekstam un valstij, un tā ir bijusi veiksmīga un auglīga Somijā. Sagaidot jaunus izaicinājumus, šī sadarbība ir pastāvīgi jāatjauno un jāatdzīvina.”

Tādējādi, lai Latvija varētu jau laikus pielāgoties *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”*, *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam* un *Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai* noteiktajām strukturālajām izmaiņām, ir nepieciešams būtiski uzlabot dažādu institūciju sadarbību darba tirgus apstieidzošo pārkārtojumu īstenošanai.

EM ir iecerējusi izveidot mehānismu un sadarbības ietvaru, kurā kopīgi visas iesaistītās puses apsvērtu nākotni, kā rezultātā tiktu pieņemti pamatoti lēmumi par nepieciešamajiem politikas pasākumiem, it īpaši izglītības jomā, lai nodrošinātu sabalansētu darba tirgus attīstību ilgtermiņā.

Lai pilnveidotu esošo darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu izplatīšanas sistēmu, ir paredzēts to papildināt ar Web bāzētu darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas instrumentu. Tas ļautu politikas veidotājiem, izglītības iestādēm, karjeras plānošanas un profesionālās pilnveides centriem, absolventiem, kas plāno

turpināt mācības u.c. interaktīvā veidā iepazīties un analizēt nākotnes darba tirgus tendences, tādējādi gūstot plašāku ieskatu par perspektīviem profesionālās pilnveides virzieniem nākotnē. Pašlaik plašākai auditorijai vienīgā iespēja iepazīties ar EM gatavotām vidēja termiņa darba tirgus prognozēm ir *Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, kas tiek sagatavots reizi gadā un ir pieejams EM un MK mājas lapās.

Pasākuma *Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana*, kuru EM plāno īstenot nākamajā ES fondu plānošanas periodā, mērķis ir izveidot organizatorisko sistēmu un tai pakārtoto tehnisko infrastruktūru, kas nodrošinātu savlaicīgu un saskaņotu valsts institūciju un nevalstisko organizāciju savstarpējo sadarbību darba tirgus pārmaiņu paredzēšanā un nepieciešamo pārkārtojumu ieviešanā.

Pasākuma ietvaros paredzēts veikt apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas organizatoriskā ietvara un sadarbības modeļa apzināšanu un izveidi, t.sk.:

- citu valstu darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu un to organizatorisko modeļu izpēti;
- darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu organizāciju un ekspertu tīkla izveidi.

Tiek arī plānota infrastruktūras atbalsta elementu ieviešana – IT platformas izveide, darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas elementu saskaņotas un koordinētas darbības nodrošināšanai (interaktīva *Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes un karjeras plānošanas instrumenta* izveide un sasaiste ar Nodarbinātības valsts aģentūras Nodarbinātības barometru).

5. KOPSAVILKUMS UN PRIEKŠLIKUMI

Ziņojumā ir raksturota esošā situācija darba tirgū, kā arī iekļautas aktualizētās darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, kas ir viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības, struktūrpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem u.tml., lai izkristalizētos konkrētās rīcības virzieni.

Darba tirgus prognozes sagatavotas atbilstoši ekonomiskās attīstības makroekonomiskajam scenārijam, kurā tiek paredzēts, ka Latvija veiksmīgi realizē izaugsmes potenciāla stiprināšanas struktūrpolitiku, kā arī globālās ekonomikas un ES attīstība vidējā un ilgtermiņā ir stabila. Latvijas IKP līdz 2020.gadam pieaug vismaz par 4-5% ik gadu. Paredzams, ka pēc 2020.gada izaugsmes tempi kļūs lēnāki, jo līdzīgi kā citās attīstītās valstīs, sasniedzot augstāku ražošanas līmeni, izaugsme vairs nebūs tik dinamiska. Prognozēs ir noteikti tautsaimniecības pamatnozaru izaugsmes tempi un produktivitātes izmaiņas.

Tajā pašā laikā ir jāņem vērā, ka Latvijas ekonomiskās priekšrocības pašlaik galvenokārt balstās uz zemām darbaspēka izmaksām un zemu tehnoloģiju nozarēm. Savukārt turpmākajos gados darbaspēka izmaksu pieaugums ir neizbēgams izaugsmes un atvērtā darba tirgus dēļ. Tas nozīmē, ka Latvija var zaudēt konkurētspēju zemu izmaksu segmentos ātrāk nekā iegūt priekšrocības augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanā. Lai izvairītos no zemu ienākumu „slazda” ir nepieciešamas ieviest Nacionālo industriālo politiku, kas sekmēs pāreju no zemas uz vidēju un augstu tehnoloģiju nozarēm.

Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozēs tiek ņemtas vērā arī demogrāfijas izmaiņas, iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes izmaiņas, nodarbināto vecuma struktūra profesiju grupās, izglītības piedāvājums, šī brīža neatbilstību starp nodarbināto izglītības līmeni un profesijai nepieciešamo izglītības līmeni, profesionālā mobilitāte u.c. faktori.

Saskaņā ar demogrāfijas prognozēm iedzīvotāju skaits Latvijā vidējā un ilgtermiņā turpinās samazināties, pie tam darbaspējas vecumā iedzīvotāju skaits samazināsies straujāk nekā kopējais iedzīvotāju skaits. Galvenais iedzīvotāju skaita samazināšanās iemesls gan vidējā, gan ilgtermiņā būs iedzīvotāju novecošanās, kā rezultātā turpināsies palielināties starpība starp dzimstības un mirstības rādītājiem. Ņemot vērā negatīvās demogrāfijas tendences, darbaspēka trūkums nākotnē var kļūt par vienu no galvenajiem šķēršļiem izaugsmei.

Nākamajos gados situācija darba tirgū turpinās pakāpeniski uzlaboties, tomēr vidējā termiņā saglabāsies jūtamas disproporcijas starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu. Dažās profesijās jau pašlaik ir vērojams atbilstošas kvalifikācijas darbaspēka trūkums, tomēr jāņem vērā, ka darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību ietekmē ne tikai attiecīgās prasmes, bet arī darbaspēka cena. Atsevišķās profesijās pat pie relatīvi augsta atalgojuma līmeņa jau pašlaik ir grūtības apmierināt pieaugošo pieprasījumu ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku (piemēram – IT nozarē, programmētāji), bet vienlaikus ir jomas, kur pastāv būtisks darbaspēka pārpalikums (dažādu pakalpojumu jomu pārvaldes/administrācijas darbinieki, personāla speciālisti, tirdzniecības aģenti u.tml.), tādējādi iedzīvotāji ar atbilstošo izglītību un pieredzi spiesti strādāt zemāka līmeņa darbos.

I Darba tirgus disproporcijas

Atbilstoši darba tirgus vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozēm, saglabājoties pašreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, ir identificētas četras galvenās darba tirgus disproporcijas:

- liels speciālistu pārpalikums humanitāro un sociālo zinātņu jomās. Šajās jomās darbaspēka piedāvājuma pieaugums līdz 2020.gadam var veidot gandrīz pusi no kopējā darbaspēka pieauguma ar augstāko izglītību;
- saglabāsies neatbilstība starp formālās izglītības piedāvājumu un darba tirgus pieprasījumu. Piemēram, pieprasījums pēc inženierzinātņu speciālistiem būs ievērojami lielāks nekā piedāvājums;
- liels jauniešu īpatsvars, kas nonāk darba tirgū bez konkrētas specialitātes un prasmēm, savukārt pieprasījums pēc šāda darbaspēka samazināsies;
- liels mazkvalificēto īpatsvars. Darba tirgū ir salīdzinoši liels iedzīvotāju īpatsvars ar pamatizglītību, turklāt nav sagaidāms, ka tuvākā nākotnē to īpatsvars varētu ievērojami sarukt.

Lai nākotnē mazinātu iespējamās darba tirgus disproporcijas, problēmas ir jārisina kompleksi. Piemēram, ir grūti palielināt studējošo skaitu dabas zinātnēs un inženierzinātnēs, ja jau pamatizglītībā un vidējā izglītībā skolēniem ir vājas zināšanas un maza interese par eksaktajiem mācību priekšmetiem. Tāpat jāņem vērā, ka iespējamie risinājumi augstākā izglītībā, vidējā, vidējā profesionālā izglītībā un pamatizglītībā jūtamu ietekmi dos vairāk ilgtermiņā. Formālā izglītība salīdzinoši lēni spēj pielāgoties mainīgiem apstākļiem darba tirgū. Efektīvāks veids darba tirgus disproporciju mazināšanai īstermiņā ir pieaugošo apmācību tālākizglītības sistēma.

Atsevišķās izglītības jomās ir identificētas šaurās vietas, kam nepieciešams rast risinājumus:

- pamatizglītībā un vidējā vispārējā izglītībā:
 - liels jauniešu īpatsvars, kas nonāk darba tirgū uzreiz pēc pamatskolas vai vidusskolas bez konkrētām darba tirgum nepieciešamām prasmēm;
 - maza skolēnu interese un vājas zināšanas eksaktos un dabas zinību priekšmetos;
 - vāja izpratne par karjeras iespējām;
- vidējā profesionālā izglītībā:
 - zema vidējās profesionālās izglītības pievilcība un kapacitāte, vairums jauniešu priekšroku dod vispārējai vidējai izglītībai;
 - maz izplatītas starpdisciplināras apmācību programmas;
 - praksi vietu kvalitāte;
 - ierobežotas pieaugušo izglītības iespējas – programmas/kursi pieaugušo apmācībām bez profesionālām zināšanām, jau esošo zināšanu atjaunošanai un padziļināšanai iegūtajā specialitātē vai pārkvalifikācijai cilvēkiem ar vidējo profesionālo izglītību;
- augstākajā izglītībā:
 - budžeta vietu pārdale ir vienīgais līdzeklis studējošo piesaistīšanai dabas, eksaktajiem un inženieru zinātņu virzieniem;
 - neliels potenciālo studentu skaits un liels atbirums inženierzinātņu un dabas zinātņu programmās;
 - maz izplatītas starpdisciplināras apmācību programmas;

- pārāk mazs profesionālās augstākās izglītības 1.līmeņa (koledžu) piedāvājums;
- ierobežotas pieaugušo izglītības iespējas – programmas/kursi zināšanu atjaunošanai/padziļināšanai iegūtā specialitātē, pārkvalifikācijai cilvēkiem ar augstāko izglītību, kā arī maza augstskolu ieinteresētība atbilstoša piedāvājumu veidošanā;
- pieaugušo tālākizglītība:
 - trūkst sistēma, apmācību piedāvājumam nav strikta sadalījuma pa izglītības līmeņiem un mērķa grupām – pamatprofesijas ieguvei, profesionālās kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai;
 - maza ieinteresētība no pieprasījuma puses, salīdzinoši mazs uzņēmumu īpatsvars, kas iesaistās darbinieku apmācībās;
 - neskaidrs un nepietiekošs finansējums. Kam būtu jāsniedz valsts atbalsts – izglītības iestādei, indivīdam, uzņēmējam?

Latvijas tautsaimniecība nākamajās dekādēs saskarsies ar būtiskām strukturālajām izmaiņām, kas saistītas ar nelabvēlīgām demogrāfiskām tendencēm un ekonomiskās paradigmas maiņu. Lai sagatavotos un pielāgotos šīm izmaiņām, ir nepieciešams darba tirgū veikt apsteidzošus pārkārtojumus. Pašlaik Latvijā tie biežāk ir *ad hoc* ieviesti pasākumi, nevis strukturēti pārkārtojumi.

II Priekšlikumi darba tirgus piedāvājuma uzlabošanai

Darbspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības risināšanas virzieni:

- palielināt eksakto un dabas zinātņu priekšmetu lomu pamat- un vidējā izglītībā;
- pilnveidot izglītības procesu visos izglītības līmeņos, nodrošinot skolotājiem un pasniedzējiem profesionālās pilnveides iespējas;
- uzlabot skolēnu informēšanu par darba tirgus un karjeras jautājumiem;
- paaugstināt profesionālās izglītības pievilcību un kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām;
- palielināt profesionālās augstākās izglītības 1.līmeņa (koledžu) piedāvājumu;
- uzlabot nodrošinājumu ar mūsdienīgām iekārtām, aprīkojumu un tehnoloģijām tādos prioritāros studiju virzienos kā dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība, kā arī racionāli izmantot publisko un piesaistīto privāto finansējumu;
- izveidot vienotu pieaugušo izglītības sistēmu konkrētām mērķa grupām – pamatprofesijas ieguvei, profesionālās kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai;
- veicināt pieaugušo izglītības iespējas vidējās profesionālās un augstākās izglītības iestādēs;
- attīstīt starpdisciplināras apmācību programmas;
- atgriezt izglītības sistēmā jauniešus, kuri nav ne apmācībās, ne nodarbinātībā, kvalifikācijas un prakses iegūšanai;
- veicināt darba devēju aktīvu līdzdarbošanos piedāvājuma kvalitātes pilnveidošanā (prakses vietas, līdzdalība izglītības programmu izstrādē, iesaistīšanās tālāk apmācībās, aktīvie darba tirgus politikas pasākumi);
- uzlabot dažādu institūciju sadarbību darba tirgus apsteidzošu pārkārtojumu īstenošanā.

Darbaspēka piedāvājuma pielāgošana pieprasījumam:

- jāturpina budžeta studiju vietu pārdale par labu dabas, eksaktajiem un inženieru zinātņu virzieniem. Augstākajā izglītībā jāpalielina piedāvājums inženierzinātnēs, informācijas un komunikācijas tehnoloģijās, veselības aprūpē, sociālā labklājībā, farmācijā, lauksaimniecībā;
- jāmaina izglītojamo skaita proporciju vidējā izglītībā par labu vidējai profesionālajai izglītībai. Vidējā profesionālajā izglītībā jāpalielina piedāvājums, metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu speciālistu sagatavošanā, rūpniecisko iekārtu un mašīnu operatori sagatavošanā, atsevišķu pakalpojumu nozaru speciālistu sagatavošanā (informācijas apstrādē, viesnīcu, restorānu un tūrisma jomā, u.c.), lauksaimniecības speciālistu sagatavošanā;
- vidējā termiņā pārkvalifikācija būs nepieciešama ~10% humanitāro un sociālo jomu speciālistiem, ~10% tirdzniecības un komercpakalpojumu speciālistiem, ~3% izglītības iestāžu speciālistiem ar augstāko izglītību, atsevišķu vidējās profesionālās izglītības jomu speciālistiem, kā arī ~20% ekonomiski aktīvo iedzīvotāju ar pamatzglītību vai zemāku izglītības līmeni.

III Tālākā rīcība

Lai risināti informatīvajā ziņojumā identificētās problēmas, nepieciešams:

1. Izglītības un zinātnes ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju līdz 2013.gada 30.oktobrim, ņemot vērā prognozējamo izglītojamo skaitu, finansējumu un teritoriālo izvietojumu, sagatavot vidēja termiņa rīcības virzienus par eksakto un dabas zinātņu priekšmetu lomas palielināšanu pamata un vidējā vispārējā izglītībā, izglītojamo skaita proporcijas maiņu vidējā vispārējā izglītībā par labu vidējai profesionālajai izglītībai, budžeta studiju vietu pārdali par labu dabas, eksaktajiem un inženierzinātņu virzieniem, profesionālās augstākās izglītības 1.līmeņa (koledžu) piedāvājuma palielināšanu, vienotu pieaugušo izglītības sistēmu konkrētām mērķa grupām, kā arī izvērtēt paredzēto pasākumu ietekmi uz darba tirgus disproporciju mazināšanu.
2. Labklājības ministrijai ņemt vērā darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, izstrādājot profesiju sarakstu bezdarbnieku apmācībai un pārkvalifikācijai.
3. Ekonomikas ministrijai, iesniedzot Ministru kabinetā nākamo *Informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, tajā iekļaut informāciju par Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas organizatorisko struktūru un sadarbības modeli.

Ekonomikas ministrs

D.Pavļuts

Vīza: Valsts sekretārs

J.Pūce

21.06.2013. 8:42

16633

Ludis Neiders

Ludis.Neiders@em.gov.lv, 67013119

Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm

Pielikums***Saturs**

1. tabula	IKP pieauguma tempi	2
2. tabula	Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji	2
3. tabula	Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs un darbaspēka pieprasījuma prognozes	3
4. tabula	Nodarbināto struktūra pa apakšgrupām sadalījumā pa profesijām 2011. gadā	4
5. tabula	Profesiju klasifikators (ISCO-08) un apakšgrupu skaidrojumi	8
6. tabula	Darbaspēka pieprasījuma prognozes. Nodarbināto skaits pa profesiju grupām	13
7. tabula	Darbaspēka piedāvājuma prognozes saglabājošies patreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai. Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji pa profesiju grupām	15
8. tabula	Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2020.gadā pa profesiju grupām	17
9. tabula	Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2030.gadā pa profesiju grupām	19
10. tabula	Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums sadalījumā pa izglītības jomām	21
11. tabula	Nodarbināto skaita ar augstāko izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	22
12. tabula	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	23
13. tabula	Nodarbināto skaita ar vidējo izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	24
14. tabula	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar vidējo izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	25
15. tabula	Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma starpība pa izglītības jomām 2020.gadā	26
16. tabula	Tautsaimniecības nozaru agregācija	27

* Detalizētas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes

1. tabula

IKP pieauguma tempi
(procentos, pieaugums pret iepriekšējo gadu)

	Fakts					Prognozes		
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014-2020 vidēji gadā	2021-2030 vidēji gadā
IKP	-3,3	-17,7	-0,9	5,5	5,6	4,0	4,6	3,4
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (A)	-2,2	9,1	-8,9	-0,5	6,9	3,3	3,0	2,3
Apstrādes rūpniecība (C)	-8,6	-17,8	19,1	11,7	9,3	2,5	5,4	3,8
Pārējā rūpniecība (BDE)	6,0	-3,9	2,8	-0,9	-2,0	4,3	3,4	2,2
Būvniecība (F)	-3,5	-32,0	-31,1	11,9	14,6	2,1	7,9	3,1
Tirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (GI)	-7,0	-25,2	0,2	9,5	7,3	7,6	4,6	3,4
Transports un uzglabāšana (H)	-0,3	1,1	-1,8	8,1	4,0	0,9	3,7	2,9
Citi komercpakalpojumi (JKLMNRS)	5,4	-14,7	2,5	1,2	3,4	5,1	4,4	3,4
Sabiedriskie pakalpojumi (OPQ)	-0,1	-9,3	-8,2	0,6	-0,6	0,8	3,5	3,9

2. tabula

Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji
(procentos)

	Fakts	Prognozes					
	2012	2013	2014	2015	2020	2025	2030
Nodarbinātības līmenis (nodarbināto skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu 15-74 gadu vecumā)	56,3	58,1	59,6	61,0	64,8	65,9	67,1
Līdzdalības līmenis (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu 15-74 gadu vecumā)	66,1	66,7	67,1	67,4	69,3	70,0	71,0
Bezdarba līmenis (bezdarbnieku (darba meklētāju) īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā 15-74 gadu vecumā)	14,9	12,0	11,2	9,5	6,4	5,9	5,5

Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs un darbaspēka pieprasījuma prognozes
(tūkst.)

	Fakts	Prognozes			
	2012	2015	2020	2025	2030
Kopā	885,6	915,6	935,3	948,9	965,7
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (A)	74,3	71,9	69,7	69,2	68,9
Apstrādes rūpniecība (C)	124,0	131,6	139,2	143,7	148,2
Pārējā rūpniecība (BDE)	20,9	22,9	24,1	24,3	24,6
Būvniecība (F)	63,5	68,1	71,1	71,7	72,5
Tirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (GI)	157,7	162,3	167,0	170,2	173,8
Transports un uzglabāšana (H)	75,8	77,7	79,7	81,1	82,8
Citi komercpakalpojumi (JKLMNSRS)	165,3	176,6	181,4	184,7	188,6
Sabiedriskie pakalpojumi (OPQ)	204,2	204,5	203,0	203,9	206,3

Nodarbināto struktūra pa apakšgrupām sadalījumā pa profesijām 2012. gadā

Profesiju kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Profesijas	%
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	11,9
				Rīkotājdirektori un uzņēmumu vadītāji	88,1
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	Komercpakalpojumu un administratīvie vadītāji	90,9
				Tirdzniecības, tirgzinības un attīstības jomas vadītāji	9,1
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības ražošanas vadītāji	8,4
				Apstrādes un ieguves rūpniecības, būvniecības un loģistikas jomas vadītāji	55,9
				Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vadītāji	2,1
				Specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	33,6
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	Viesmīlības un ēdināšanas pakalpojumu jomas vadītāji	13,3
				Mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības jomas vadītāji	41,2
				Citu pakalpojumu jomas vadītāji	45,5
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnieki, fizikas un Zemes zinātņu vecākie speciālisti	Zinātnieki, fizikas un Zemes zinātņu vecākie speciālisti	13,9
				Matemātiķi, aktuāri un statistiķi	0,8
				Dabas zinātņu vecākie speciālisti	4,6
				Inženieri (izņemot elektrotehnoloģiju inženierus)	45,8
				Elektrotehnoloģiju inženieri	20,3
				Arhitekti, plānotāji, ģeodēzijas un kartogrāfijas inženieri un dizaineri	14,6
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	Ārsti	50,9
				Medicīnas māsu un vecmāšu profesiju vecākie speciālisti	13,1
				Alternatīvās un papildinošās medicīnas vecākie speciālisti	0,0
				Ārstu palīgi	11,9
				Veterinārārsti	2,9
				Citi veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	21,1
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	Universitāšu un citu augstākās izglītības iestāžu akadēmiskais personāls	12,4
				Profesionālās izglītības pedagogi	3,3
				Vidējās izglītības pedagogi	24,7
				Pamatizglītības un pirmsskolas pedagogi	39,3
				Citi izglītības jomas vecākie speciālisti	20,3
		24	Citi vecākie speciālisti	Finanšu vecākie speciālisti	20,2
				Pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	62,6
				Tirdzniecības, tirgzinības un sabiedrisko attiecību vecākie speciālisti	17,2

Augstas kvalifikācijas profesijas	Vecākie speciālisti	25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	Programmētāji un lietojumprogrammu veidotāji un analītiķi	45,9
				Datu bāzu un tīklu vecākie speciālisti	54,1
		26	Juridisko, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	Juridisko lietu vecākie speciālisti	30,1
				Bibliotekāri, arhīvistu un tiem radniecīgu profesiju vecākie speciālisti	10,5
				Sociālo un reliģisko lietu vecākie speciālisti	34,3
				Rakstnieki, žurnālisti un lingvisti	9,3
				Radošo un izpildītājmākslu mākslinieki	15,7
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	Fizikas un inženierzinātņu speciālisti	54,1
				Ieguves, apstrādes rūpniecības un būvniecības uzraugi	6,9
				Tehnoloģisko procesu kontroles speciālisti	9,0
				Dabas zinātņu un tām radniecīgu zinātņu speciālisti	10,8
				Kuģu un gaisa kuģu vadītāji un tehniskie speciālisti	19,3
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	Medicīnas un farmācijas speciālisti	14,1
				Medicīnas māsu un vecmāšu profesiju speciālisti	59,1
				Alternatīvās un papildinošās medicīnas speciālisti	0,4
				Veterinārfeldšeri un veterinārārstu asistenti	2,3
				Citi veselības aprūpes jomas speciālisti	24,2
		33	Komercedarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	Finanšu un matemātikas speciālisti	27,8
				Tirdzniecības un iepirkumu aģenti un starpnieki	28,9
				Komercpakalpojumu speciālisti	8,2
				Administratīvie un specializētie sekretāri	18,0
				Valsts varas īstenošanas speciālisti	17,1
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	Juridisko, sociālo un reliģijas lietu speciālisti	32,4
				Sporta un fiziskās sagatavotības speciālisti	20,2
				Mākslas, kultūras un kulinārijas speciālisti	47,5
		35	Informācijas tehnoloģiju jomas speciālisti	Informācijas tehnoloģiju darbības un lietotāju atbalsta speciālisti	71,4
				Telekomunikāciju un radiosakaru iekārtu speciālisti	28,6
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	Iestāžu kalpotāji	6,9
				Sekretāri	56,9
				Kancelejas tehnikas operatori	36,2
		42	Klientu apkalpotāji	Kasieri un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	40,7
				Klientu informētāji	59,3
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	Uzskaites darbinieki	47,4
				Materiālo vērtību un transporta darbības uzskaites darbinieki	52,6
		44	Citi kalpotāji	Citi kalpotāji	100,0

Vidējas kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	Ceļojumu pavadoni, konduktori un gidi	5,7
				Pavāri	28,7
				Viesmīļi un bārmeņi	20,7
				Frizieri, skaistumkopšanas darbinieki un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	14,2
				Namu pārziņi un saimniecības vadītāji	28,3
				Citi individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	2,4
		52	Tirdzniecības darbinieki	Ielu un tirgus pārdevēji	9,9
				Veikalu pārdevēji	82,1
				Kasieri un biļešu pārdevēji	0,6
				Citi tirdzniecības darbinieki	7,4
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	Bērnu pieskatītāji un skolotāju palīgi	56,3
				Individuālās aprūpes darbinieki	43,7
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	100,0
	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	Kultūraugu audzētāji	56,9
				Lopkopji un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	38,2
				Jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji	4,9
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	Mežkopji un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	86,6
				Zivsaimniecības darbinieki un mednieki	13,4
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	Personiskam patēriņam paredzētu jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji	100,0
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	66,1
				Apdares būvdarbu strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	26,4
				Krāsotāji, būvju konstrukciju tīrītāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	7,4
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	Valcētāji, skārdnieki un metāla konstrukciju montētāji, metāllēģēji, metinātāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	26,1
				Kalēji, instrumentu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	30,1
				Mašīnu mehāniķi un remontatslēdznieki	43,8
		73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	Amatnieki	68,9
				Iespieddarbu strādnieki	31,1
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	Elektroiekārtu uzstādītāji un labotāji	95,6
				Elektronisko un telekomunikāciju iekārtu mehāniķi un labotāji	4,4

Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	Pārtikas pārstrādes strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	29,1
				Kokapstrādes strādnieki, mēbeļu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	32,6
				Apģērbu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	32,8
				Citi amatnieki un strādnieki	5,6
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	Ieguves un minerālu apstrādes iekārtu operatori	0,0
				Metāla apstrādes un metāla virsmas apstrādes iekārtu operatori	2,1
				Ķīmisko un fotoizstrādājumu ražošanas iekārtu un mašīnu operatori	2,9
				Gumijas, plastmasas un papīra izstrādājumu ražošanas iekārtu operatori	2,7
				Tekstila, kažokādas un ādas izstrādājumu ražošanas iekārtu operatori	11,7
				Pārtikas un līdzīgu produktu ražošanas iekārtu operatori	10,4
				Koksnes apstrādes un papīra ražošanas iekārtu operatori	39,0
				Citu rūpniecisko iekārtu un mašīnu operatori	31,2
		82	Montieri	Montieri	100,0
		83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	Vilces līdzekļa vadītāji (mašīnist) un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	5,1
				Transportlīdzekļu vadītāji	19,8
				Smago kravas automobiļu un autobusu vadītāji	42,6
				Lauksaimniecības, zemes darbu, celšanas un citu kraušanas iekārtu operatori	27,3
				Kuģu klāja komandas un tām radniecīgu profesiju strādnieki	5,1
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājdarbos	Māju, viesnīcu un biroju apkopēji un palīgi	83,6
				Transportlīdzekļu, logu un veļas mazgātāji un citu ar rokām veicamu tīrīšanas darbu izpildītāji	16,4
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	100,0
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	Raktuvju un būvniecības strādnieki	18,3
				Rūpniecības un citi strādnieki	58,4
				Transporta strādnieki un krāvēji	23,3
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	100,0
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	Ielu strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	0,0
				Ielu pārdevēji (izņemot pārtikas preces)	100,0
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	Atkritumu savācēji	52,1
				Citi vienkāršo profesiju strādnieki	47,9

Profesiju klasifikators (ISCO-08) un apakšgrupu skaidrojumi

PK kods	Profesiju apakšgrupa	Skaidrojums
Augstas kvalifikācijas profesijas		
I Vadītāji		
11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	Šajā apakšgrupā ietilpst likumdevēji, valsts augstākās amatpersonas un vadītāji, kas nosaka, formulē valsts politiku, izstrādā, pieņem un groza normatīvos aktus, pārstāv valsti un rīkojas tās vārdā, uzrauga, kā tiek īstenota valsts politika un ievēroti normatīvie akti, vai veic līdzīgus uzdevumus valsts mēroga organizāciju interesēs; uzņēmumu vadītāji, kas nosaka un formulē uzņēmuma darbības pamatprincipus, plāno, vada un koordinē struktūrvienību darbu.
12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	Šīs apakšgrupas vadītāji vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā to tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; finanšu, administratīvo un komercpakalpojumu struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē savu darbību tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	Šīs apakšgrupas vadītāji ražošanas un specializēto pakalpojumu jomā vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā tā tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē ražošanas procesus, pakalpojumu sniegšanu un citus savas darbības uzdevumus tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	Šīs apakšgrupas vadītāji viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomā vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā tā tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē ražošanas procesus, pakalpojumu sniegšanu un citus savas darbības uzdevumus tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
II Vecākie speciālisti		
21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic izglītības darbu, zinātniskās pētniecības darbus, izstrādā un pilnveido teorijas, koncepcijas un metodiku, kā arī praktiski izmanto savas zināšanas fizikas, astronomijas, meteoroloģijas, ķīmijas, ģeofizikas, ģeoloģijas, matemātikas, statistikas, skaitļošanas, bioloģijas, zooloģijas, botānikas, ekoloģijas, fizioloģijas, agronomijas, bioķīmijas, mikrobioloģijas, arhitektūras, būvniecības un tehnikas nozarēs.
22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti nodarbojas ar zinātnisko pētniecību; izstrādā un attīsta teorijas, koncepcijas un metodes, kā arī pielieto praksē zinātnes atziņas medicīnas, pacientu aprūpes, zobārstniecības, veterinārmedicīnas, farmācijas un veselības veicināšanas jomā.

23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti māca vienas vai vairāku disciplīnu teoriju un praksi, veic zinātniskās pētniecības darbu un pilnīgo un attīsta koncepcijas, teorijas un darba metodes, kas nepieciešamas pasniedzamajās disciplīnās, raksta pedagoģiskus rakstus un mācību grāmatas, māca privāti, māca un attīsta cilvēkus ar garīgu atpalicību, veido un maina mācību plānus, pārbauda un iesaka mācīšanas metodes un uzskates līdzekļus, piedalās mācību un citu jautājumu apspriešanā skolās un universitātēs, māca bērniem mācību priekšmetus un organizē mācības pirmsskolas līmenī, māca izglītojamiem mācību priekšmetus un organizē mācības profesionālajā izglītībā un profesionālajā pilnveides izglītībā, organizē interešu izglītības darbu un vada pulciņus, organizē internāta un dienesta viesnīcas darbu izglītības iestādē, kā arī māca vadīt gaisa kuģus, kuģus, automašīnas, dzelzceļa, metropolitēna vilcienus un citus transportlīdzekļus, darba mašīnas un veic kompetences atbilstības vērtēšanas pakalpojumus.
24	Komercedarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, izstrādā un attīsta teorijas un metodes, kā arī izmanto zināšanas praksē informācijas izplatīšanas, saimnieciskās darbības organizēšanas un vadīšanas, kā arī rūpnieciskā īpašuma, filozofijas, psiholoģijas, ekonomikas, vēstures, socioloģijas, antropoloģijas, citu sabiedrisko disciplīnu, lingvistikas, likumu piemērošanas, jaunrades un izrāžu organizācijas nozarēs. Sagatavo normatīvos un metodiskos dokumentus, plāno tautas saimniecības nozares vai darbības jomas attīstību, nepieciešamos materiālos un finanšu resursus, veic analītisko darbu, izskata iedzīvotāju iesniegumus, organizē un vada Latvijas valsts robežas apsardzību un kontroli, nodrošina brīvības atņemšanas kā kriminālsoda un apcietinājuma kā drošības līdzekļa izpildi.
25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, plāno informācijas un komunikācijas tehnoloģiju dizainu, raksta testus, sniedz konsultācijas un uzlabo informācijas tehnoloģiju sistēmas, aparatūru un programmatūru un ar to saistīto pielietojumu, izstrādā, uztur un atbalsta datubāzes un citas informācijas sistēmas, lai nodrošinātu optimālu darbību un datu integritāti un drošību.
26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, izstrādā un attīsta teorijas un metodes, kā arī izmanto zināšanas praksē informācijas izplatīšanas, saimnieciskās darbības organizēšanas un vadīšanas, kā arī filozofijas, psiholoģijas, vēstures, socioloģijas, antropoloģijas, citu sabiedrisko disciplīnu, lingvistikas, likumu piemērošanas, jaunrades un izrāžu organizācijas nozarēs, veic analītisko darbu.
III Speciālisti		
31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus uzdevumus, kas saistīti ar zinātniskās pētniecības darbu, ar koncepciju un darba metožu lietošanu tehnikas zinātņū, dabaszinātņū, kā arī skaitļošanas un inženierzinātņu jomā, strādā ar tehniskām iekārtām, kontrolē gaisa kuģu un kuģu iekārtu darbību, pēta ražošanas un citus procesus, kā arī izgatavoto produktu drošumu un lietojumderīgumu.
32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskās funkcijas medicīnas, veterinārmedicīnas, sanitārijas, farmācijas un radniecīgās nozarēs.
33	Komercedarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus darbus finanšu, tirdzniecības, uzņēmuma pārvaldes, grāmatvedības uzskaites praktiskās realizācijas, kā arī juridisko, statistisko un citu pakalpojumu veidu jomā, veic valstisku darbību personāla sadalē, Latvijas Republikas valsts robežas apsardzībā un kontrolē, muitas darbībā, aplikšanā ar nodokļiem, sociālajā nodrošināšanā, licenču izsniegšanā, policijas darbībā.
34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus darbus juridisko, statistisko un citu pakalpojumu veidu jomā, veic valstisku darbību sociālajā, atpūtas, sporta un reliģijas jomā.

35	Informācijas tehnoloģiju speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti sniedz tehnisko palīdzību komunikāciju sistēmas, datoru sistēmu un tīklu lietotājiem, veic tehniskos uzdevumus, kas saistīti ar telekomunikāciju, attēlu un skaņu pārraidi, kā arī cita veida telekomunikāciju signāliem uz zemes, jūras vai gaisa kuģos.
----	--------------------------------------	---

Vidējas kvalifikācijas profesijas

IV Kalpotāji

41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	Šīs apakšgrupas darbinieki veic darbus, kas nepieciešami iestādes vadībai, lai efektīvi un sekmīgi risinātu ražošanas vai apgādes problēmas; veic finanšu, statistikas, grāmatvedības un citas informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar datortehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.
42	Klientu apkalpotāji	Šīs apakšgrupas darbinieki tieši apkalpo klientus, veic dažādas naudas operācijas, organizē ceļojumus, informē klientus, organizē lietišķas tikšanās. Šajā apakšgrupā iekļauti arī darbinieki, kas strādā pie telefona komutatora pults.
43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki veic finanšu, statistikas, grāmatvedības un citas informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar skaitļošanas tehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.
44	Citi kalpotāji	Šīs apakšgrupas darbinieki veic informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar skaitļošanas tehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.

V Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki

51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki sniedz individuālos pakalpojumus, organizē ceļojumus, vada saimniecību, strādā sabiedriskajā ēdināšanā.
52	Tirdzniecības darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki pārdod dažādas preces, mākslas izstrādājumus, adījumus, avīzes, periodiskos izdevumus vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumos, kioskos, tirgus laukumos un ielās; demonstrē preces, skaidro to iedalījumu un kvalitāti, kā arī demonstrē apģērbu; pozē fotogrāfiem, skulptoriem un māksliniekiem vai filmējas reklāmas filmā.
53	Individuālās aprūpes darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki nodrošina aprūpi, uzraudzību un palīdzību bērniem, pacientiem, slimniekiem, invalīdiem un veciem cilvēkiem mājās, ārstniecības un sociālajās institūcijās, palīdz ārstiem, medicīnas māsām, sociālā darba speciālistiem, veterinārārstiem, farmaceitiem un citam medicīniskajam personālam slimnīcās, citās ārstniecības institūcijās un sociālajās institūcijās.
54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki dzēš ugunsgrēkus, glābj cilvēkus, mantu un materiālās vērtības ugunsgrēka laikā un pēc tā, sargā sabiedrisko kārtību, aiztur personas, kas pārkāpj likumus, sniedz kvalificētus apsardzes pakalpojumus juridiskām un fiziskām personām, nodrošina nepārtrauktu ieslodzīto personu diennakts apsardzi, izolāciju un uzraudzību ieslodzījuma vietās.

VI Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki

61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki audzē un novāc Latvijas apstākļiem piemērotu lauksaimniecības kultūru ražu, ražo lopkopības produkciju, audzē dzīvniekus, audzē, apsargā un izmanto mežu, nodarbojas ar biškopību. Produkciju piegādā realizācijas organizācijām vai pārdod tirgū.
----	--	--

62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	Kvalificēti mežsaimniecības, medību saimniecības un zivsaimniecības darbinieki medī dzīvniekus, audzē un zvejo zivis, audzē, apsargā un izmanto mežu un produkciju piegādā realizācijas organizācijām vai pārdod tirgū.
63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji, kas ražo personiskam patēriņam, audzē labību, dārzeņus, augļus un citas kultūras, audzē mājlopus, vāc savvaļas augļus un augus, medī zvērus un zvejo zivis.
VII Kvalificēti strādnieki un amatnieki		
71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektriķus)	Šīs apakšgrupas strādnieki būvē, uzrauga un remontē ēkas un citas būves, skalda un sagatavo akmeņus būvniecībai vai citiem mērķiem.
72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izgatavo veidnes un veidņu serdeņus metāla kausēšanai un liešanai; metina, griež un veido metālu; ceļ smagas metāla konstrukcijas; veic līdzīgus darbus zem ūdens; kaļ tēraudu un citus metālus dažādu instrumentu, mašīnu, izstrādājumu ražošanai; regulē un vada dažādus darbgalus, montē, izdara mašīnu dzinēju, kā arī elektrisko un elektronisko ierīču kārtējo un kapitālo remontu.
73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki un amatnieki izgatavo un remontē precīzijas instrumentus – navigācijas, meteoroloģijas, optikas un citas ierīces, dažādus dārgakmens un dārgmetāla izstrādājumus; izgatavo, krāso un rotā porcelāna, keramikas un stikla traukus; izgatavo mākslas izstrādājumus no koka, ziediem, tekstilijām, ādas un līdzīgiem materiāliem; veic iespiešanas darbus.
74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki komplektē, regulē, montē un remontē elektromehāniskās ierīces un citu elektroaparāturu un ierīces ēkās, fabrikās, cehos un citur, apkalpo un remontē radiouztvērējus, televizorus, audio un video aparāturu, montē, apkalpo un remontē informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju iekārtas sakaru mezglos un lietošanas vietās, montē, ievēl un remontē elektropārvades līnijas un kabeļus.
75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apgārbe izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki un amatnieki apstrādā un pārstrādā lauksaimniecības un rūpniecības izejvielas pārtikas un citos produktos, izgatavo un labo koka, auduma, kažokādu un citu materiālu izstrādājumus, veic kontroles un pārbaudes operācijas.

VIII Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri		
81	Rūpniecisko iekārtu operatori	Šīs apakšgrupas strādniekiem nepieciešama pieredze un zināšanas, kā vadīt un kontrolēt rūpnieciskās iekārtas, mašīnas un ierīces. Bieži nepieciešams strādāt atbilstoši mašīnas tempam un piemēroties iekārtu, mašīnu un ierīču tehniskajiem jauninājumiem.
82	Montieri	Šīs apakšgrupas strādnieki montē produkciju no sakomplektētām detaļām atbilstoši instrukcijai un tehnoloģiskajām prasībām.
83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	Šīs grupas strādnieki vada un apkalpo vilcienus un citus transportlīdzekļus, vada mašīnas rūpnīcās, vada lauksaimniecības mašīnas un iekārtas; apkalpo traktortehniku un citas mašīnas, kuras lieto karjeru izstrādē un minerālu ieguvē, ēku, tuneļu un ceļu būvniecībā; veic darbus uz kuģa klāja un citiem ūdenstransporta līdzekļiem.
Zemas kvalifikācijas profesijas		
IX Vienkāršās profesijas		
91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda tīrīšanas darbus mājāsaimniecībā, viesnīcās, birojos, slimnīcās un citās telpās, kā arī gaisa kuģos, vilcienos, autobusus, tramvajos, trolejbusos un citos transportlīdzekļos.
92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda vienkāršus darbus lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zivsaimniecībā, medību saimniecībā, lietojot vienkāršus darbarīkus, roku darbu un fizisko spēku.
93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda vienkāršus darbus raktuvēs, būvniecībā, ražošanas un transporta nozarēs, lietojot vienkāršus darbarīkus, roku darbu un fizisko spēku.
94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki palīdz pārtikas produktu sagatavošanas darbos un virtuves darbos.
95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	Šīs apakšgrupas strādnieki tīra apavus ielās un citās sabiedriskās vietās, mazgā automašīnu logus vai izpilda izsūtāmā pienākumus, pārdod dažādas nepārtikas sīkpreces ielās vai citās sabiedriskās vietās, piemēram, stadionos, kinoteātros, teātros.
96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki savāc atkritumus no ēkām, ielām un citām sabiedriskām vietām, slauka ielas, ietves, laukumus, piegādā korespondenci vai preces, pārnēsā bagāžu, dežurē publiskās vietās, dežurē garderobēs, savāc naudu no preču pārdošanas, autostāvvietu un citiem automātiem, reģistrē komunālo pakalpojumu patēriņa rādītājus un veic citur neklasificētus vienkāršus darbus.

DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA PROGNOZES

Nodarbināto skaits pa profesiju grupām (tūkst.)

				Fakts	Prognoze				
Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	2012	2015	2020	2025	2030	
Augstas kvalifikācijas profesijas		Kopā		885,6	915,6	935,3	948,9	965,7	
	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	28,9	29,6	29,3	28,6	27,9	
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	21,5	22,0	21,8	21,4	21,0	
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	23,0	25,3	28,5	31,6	34,9	
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	7,9	8,8	10,0	11,1	12,3	
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	21,7	26,4	33,2	39,8	46,8	
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	17,7	19,2	21,8	24,7	27,9	
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	48,7	47,4	45,0	43,5	42,4	
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	36,0	37,9	39,7	41,4	43,2	
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	8,3	10,1	12,6	15,1	17,8	
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	21,1	22,5	23,5	24,4	25,3	
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	22,3	27,1	34,6	41,9	49,4	
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	12,9	13,2	13,7	14,4	15,2	
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	64,0	66,4	68,0	69,1	70,5	
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	12,4	13,6	14,8	16,0	17,2	
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	5,9	7,5	9,9	12,3	14,8		
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	5,6	5,6	5,3	5,0	4,7	
		42	Klientu apkalpotāji	18,7	18,3	16,6	14,7	12,7	
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	26,5	26,9	26,7	26,2	25,6	
		44	Citi kalpotāji	4,0	4,1	4,2	4,2	4,3	

				Fakts	Prognoze				
Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	2012	2015	2020	2025	2030	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	40,6	42,4	43,2	43,8	44,5	
		52	Tirdzniecības darbinieki	56,1	55,9	54,6	52,8	51,0	
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	18,4	18,8	19,3	20,1	21,1	
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	19,3	20,7	22,3	23,7	25,2	
	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	15,2	14,2	12,9	11,9	10,9	
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	5,5	5,4	5,3	5,3	5,3	
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	11,0	9,4	7,2	5,2	3,3	
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	31,3	33,1	33,8	33,4	33,2	
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	34,5	35,8	36,7	36,9	37,1	
		73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	4,8	5,1	5,4	5,6	5,8	
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	10,4	11,2	11,9	12,4	13,0	
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	33,1	34,0	34,1	33,3	32,6	
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	19,3	20,0	20,4	20,3	20,2	
		82	Montieri	2,2	2,3	2,4	2,4	2,4	
		83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	59,2	59,7	59,0	57,9	56,8	
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	20,9	20,5	18,8	17,1	15,3	
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	16,5	16,1	15,6	15,4	15,3	
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	51,4	50,6	46,7	41,7	36,6	
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	4,1	4,0	3,6	3,2	2,8	
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	24,4	24,2	22,6	20,9	19,3	

**DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMA PROGNOZES
SAGLABĀJOTIES PATREIZĒJAI DARBASPĒKA SAGATAVOŠANAS STRUKTŪRAI**

**Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji pa profesiju grupām
(tūkst.)**

				Fakts	Prognoze				
Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	2012	2015	2020	2025	2030	
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	Kopā		1041,1	1011,7	999,5	1007,8	1021,4	
		11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	31,6	31,7	32,3	32,7	32,7	
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	23,5	23,8	25,0	26,0	26,5	
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	25,0	26,4	29,5	33,2	37,1	
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	9,1	10,2	12,4	14,5	16,5	
		Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	23,3	26,1	32,8	39,7	46,9
			22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	18,4	20,7	24,7	29,4	34,5
			23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	51,6	52,1	53,1	53,9	54,2
			24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	38,8	41,4	46,0	50,5	54,4
			25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	9,1	9,8	12,3	15,0	17,6
			26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	22,1	25,8	30,0	32,8	35,2
		Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	24,3	28,2	34,7	42,7	51,1
			32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	13,6	15,2	17,7	20,0	21,9
			33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	72,5	75,0	77,6	80,2	81,6
	34		Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	14,3	16,0	18,0	19,9	21,8	
35	Informācijas tehnoloģiju speciālisti		6,6	7,6	9,7	12,1	14,6		
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	6,7	6,6	6,6	6,8	6,9	
		42	Klientu apkalpotāji	22,4	22,4	21,2	19,3	17,3	
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	30,1	27,9	25,8	25,0	25,3	
		44	Citi kalpotāji	4,6	4,1	4,1	4,2	4,3	

				Fakts	Prognoze				
Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	2012	2015	2020	2025	2030	
Vidējās kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	48,8	45,0	42,9	43,4	44,3	
		52	Tirdzniecības darbinieki	69,8	67,3	64,8	64,3	64,6	
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	20,9	19,6	18,1	17,6	17,9	
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	24,3	23,3	22,9	23,9	25,7	
	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	17,7	14,7	11,9	10,0	8,5	
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	6,4	5,8	5,1	4,7	4,1	
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	11,3	9,1	6,7	4,7	3,2	
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	42,3	38,5	33,4	30,0	26,4	
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	40,7	36,8	33,1	30,1	27,9	
		73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	5,9	5,4	4,7	4,1	3,5	
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	12,6	11,3	10,1	9,3	8,9	
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	39,0	35,2	31,7	29,3	26,7	
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	23,4	21,0	18,1	15,6	13,3	
		82	Montieri	2,6	2,4	2,3	2,3	2,3	
		83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	66,6	61,0	53,7	47,7	42,5	
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	27,0	23,6	20,0	17,4	15,3	
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	21,4	19,1	16,7	15,3	15,0	
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	73,9	68,2	61,1	54,3	47,4	
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	5,2	4,8	4,3	3,8	3,3	
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	33,9	28,8	24,4	22,1	20,1	

Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2020.gadā pa profesiju grupām

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.	Piedāvājums, tūkst.	Pieprasījums pret piedāvājumu, %
Kopā				935,3	999,5	94
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	29,3	32,3	91
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	21,8	25,0	87
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	28,5	29,5	97
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	10,0	12,4	81
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	33,2	32,8	101
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	21,8	24,7	88
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	45,0	53,1	85
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	39,7	46,0	86
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	12,6	12,3	102
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	23,5	30,0	78
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	34,6	34,7	100
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	13,7	17,7	78
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	68,0	77,6	88
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	14,8	18,0	82
		35	Informācijas tehnoloģiju speciālisti	9,9	9,7	102
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	5,3	6,6	81
		42	Klientu apkalpotāji	16,6	21,2	79
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	26,7	25,8	103
		44	Citi kalpotāji	4,2	4,1	102
	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	43,2	42,9	101
		52	Tirdzniecības darbinieki	54,6	64,8	84
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	19,3	18,1	107
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	22,3	22,9	97

Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	12,9	11,9	109
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	5,3	5,1	105
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	7,2	6,7	108
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektriķus)	33,8	33,4	101
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	36,7	33,1	111
		73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	5,4	4,7	115
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	11,9	10,1	118
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	34,1	31,7	107
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	20,4	18,1	113
		82	Montieri	2,4	2,3	105
		83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	59,0	53,7	110
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	18,8	20,0	94
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	15,6	16,7	93
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	46,7	61,1	76
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	3,6	4,3	84
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,0	0,0	87
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	22,6	24,4	93

Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība 2030.gadā pa profesiju grupām

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.	Piedāvājums, tūkst.	Pieprasījums pret piedāvājumu, %
Kopā				965,7	1021,4	95
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	27,9	32,7	85
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	21,0	26,5	80
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	34,9	37,1	94
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	12,3	16,5	75
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	46,8	46,9	100
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	27,9	34,5	81
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	42,4	54,2	78
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	43,2	54,4	79
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	17,8	17,6	101
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	25,3	35,2	72
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	49,4	51,1	97
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	15,2	21,9	69
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	70,5	81,6	86
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	17,2	21,8	79
		35	Informācijas tehnoloģiju speciālisti	14,8	14,6	101
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	4,7	6,9	68
		42	Klientu apkalpotāji	12,7	17,3	73
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	25,6	25,3	101
		44	Citi kalpotāji	4,3	4,3	100
	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	44,5	44,3	101
		52	Tirdzniecības darbinieki	51,0	64,6	79
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	21,1	17,9	118
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	25,2	25,7	98

Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	10,9	8,5	128
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	5,3	4,1	128
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	3,3	3,2	101
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektriķus)	33,2	26,4	125
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	37,1	27,9	133
		73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	5,8	3,5	163
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	13,0	8,9	146
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	32,6	26,7	122
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	20,2	13,3	152
		82	Montieri	2,4	2,3	104
		83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un ceļšanas iekārtu un mašīnu operatori	56,8	42,5	134
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	15,3	15,3	100
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	15,3	15,0	102
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	36,6	47,4	77
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	2,8	3,3	85
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,0	0,0	104
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	19,3	20,1	96

Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums sadalījumā pa izglītības līmeņiem
(tūkst.)

Izglītības pakāpes	Fakts	Prognoze			
	2012	2015	2020	2025	2030
Pieprasījums kopā tai skaitā:	885,6	914,3	932,4	944,7	960,7
Augstākā izglītība	303,0	334,9	370,3	404,2	441,6
Vidējā profesionālā izglītība	292,4	292,4	284,4	273,8	264,6
Vidējā vispārējā izglītība	211,8	210,3	202,9	192,6	182,4
Pamatizglītība	78,4	76,6	74,8	74,0	72,2
Piedāvājums kopā tai skaitā:	1041,1	1011,7	999,5	1007,8	1021,4
Augstākā izglītība	323,3	340,4	375,5	421,2	468,7
Vidējā profesionālā izglītība	346,4	307,1	266,0	236,0	206,1
Vidējā vispārējā izglītība	264,6	246,0	231,2	225,2	222,5
Pamatizglītība	106,8	118,1	126,9	125,4	124,1

Nodarbināto skaita ar augstāko izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
(tūkst.)

		Fakts	Prognoze			
Kods	Izglītības tematiskās jomas	2012	2015	2020	2025	2030
Kopā		315,0	343,0	376,8	411,5	441,6
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	46,1	44,6	42,4	40,9	39,7
21	Mākslas	8,4	9,1	9,8	10,5	11,2
22	Humanitārās zinātnes	11,8	12,1	12,2	12,3	12,4
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	50,7	49,2	47,0	44,9	43,4
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	3,7	3,5	3,2	2,9	2,6
34	Komerczinības un administrēšana	53,1	60,1	67,0	73,6	79,5
38	Tiesību zinātne	21,8	26,7	31,4	36,0	39,8
42	Dzīvās dabas zinātnes	2,6	2,8	3,3	3,7	4,0
44	Fizikālās zinātnes	5,8	6,8	8,1	9,5	10,7
46	Matemātika un statistika	2,8	3,7	4,5	5,2	5,9
48	Datorika	7,3	11,9	18,2	24,7	30,2
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	37,6	44,7	55,1	65,3	73,9
54	Ražošana un pārstrāde	5,0	5,2	5,5	5,8	6,0
58	Arhitektūra un būvniecība	10,1	11,2	12,7	14,3	15,5
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	7,5	7,1	7,0	7,2	7,3
64	Veterinārija	1,1	1,2	1,4	1,7	1,8
72	Veselības aprūpe	19,2	22,2	26,4	31,0	35,0
76	Sociālā labklājība	4,9	4,7	4,4	4,1	3,9
81	Individuālie pakalpojumi	4,9	5,2	5,4	5,6	5,8
84	Transporta pakalpojumi	2,8	2,7	2,5	2,3	2,2
85	Vides aizsardzība	1,5	1,6	1,7	1,7	1,8
86	Civilā un militārā aizsardzība	5,7	6,3	7,1	7,9	8,6
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
(tūkst.)

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts	Prognoze				
		2012	2015	2020	2025	2030	
Kopā		329,8	346,1	383,8	430,8	468,7	
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	48,1	46,7	45,9	45,3	44,7	
21	Mākslas	9,4	10,6	12,2	13,3	14,1	
22	Humanitārās zinātnes	12,9	14,1	16,0	17,7	18,8	
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	53,9	52,0	52,3	53,2	53,1	
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	4,2	4,5	4,4	4,4	4,7	
34	Komerczinības un administrēšana	55,6	64,2	78,0	92,3	102,8	
38	Tiesību zinātne	21,8	24,7	29,6	35,9	40,7	
42	Dzīvās dabas zinātnes	2,4	2,5	2,9	3,3	3,6	
44	Fizikālās zinātnes	5,5	5,2	5,7	6,4	7,2	
46	Matemātika un statistika	2,7	2,8	2,9	2,9	2,9	
48	Datorika	7,1	9,3	13,7	19,2	24,2	
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	38,4	38,2	40,8	45,9	50,9	
54	Ražošana un pārstrāde	5,2	5,0	4,9	4,7	4,6	
58	Arhitektūra un būvniecība	10,9	11,6	13,0	15,4	17,5	
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	8,4	7,7	6,9	6,5	6,3	
64	Veterinārija	1,3	1,3	1,3	1,5	1,6	
72	Veselības aprūpe	19,4	21,2	25,2	32,1	38,2	
76	Sociālā labklājība	5,5	5,6	6,0	6,4	6,5	
81	Individuālie pakalpojumi	5,4	6,2	7,1	7,7	8,2	
84	Transporta pakalpojumi	3,1	3,3	3,5	3,5	3,4	
85	Vides aizsardzība	2,0	2,4	2,9	3,2	3,6	
86	Civilā un militārā aizsardzība	6,0	6,6	8,0	9,6	10,8	
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	

Nodarbināto skaita ar vidējo izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
(tūkst.)

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts	Prognoze			
		2012	2015	2020	2025	2030
Kopā		504,4	500,7	483,0	462,5	447,0
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	3,6	3,2	2,8	2,3	1,9
21	Mākslas	5,4	5,0	4,5	3,9	3,5
22	Humanitārās zinātnes	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	2,4	2,2	1,9	1,6	1,4
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5
34	Komerczinības un administrēšana	32,1	29,4	25,4	21,3	18,2
38	Tiesību zinātne	0,8	0,8	0,7	0,6	0,5
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,1	0,3	1,0	2,0	2,7
44	Fizikālās zinātnes	1,9	2,1	2,3	2,3	2,2
46	Matemātika un statistika	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
48	Datorika	2,5	2,4	2,2	1,9	1,7
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	101,7	102,3	100,2	97,3	95,2
54	Ražošana un pārstrāde	42,8	43,2	42,5	41,9	41,6
58	Arhitektūra un būvniecība	26,6	27,6	27,6	27,6	27,9
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	18,3	16,7	14,3	11,8	9,8
64	Veterinārija	1,6	1,5	1,2	1,0	0,8
72	Veselības aprūpe	16,4	14,6	12,4	10,3	8,6
76	Sociālā labklājība	0,8	0,8	0,7	0,6	0,5
81	Individuālie pakalpojumi	25,1	26,7	27,4	28,0	28,5
84	Transporta pakalpojumi	6,3	8,4	10,9	13,5	15,6
85	Vides aizsardzība	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
86	Civilā un militārā aizsardzība	2,6	2,7	2,7	2,8	2,8
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	211,6	209,2	200,9	190,6	182,4

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar vidējo izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
(tūkst.)

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts	Prognoze				
		2012	2015	2020	2025	2030	
	Kopā	589,3	538,4	489,0	454,4	428,6	
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	4,2	3,3	2,1	1,3	0,9	
21	Mākslas	7,6	7,5	7,6	7,7	7,7	
22	Humanitārās zinātnes	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	2,8	2,1	1,5	1,0	0,7	
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	1,0	1,0	0,9	0,7	0,5	
34	Komerczinības un administrēšana	37,7	34,2	29,7	26,2	23,8	
38	Tiesību zinātne	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
44	Fizikālās zinātnes	1,9	1,7	1,2	0,9	0,6	
46	Matemātika un statistika	0,8	0,6	0,5	0,3	0,2	
48	Datorika	3,3	3,4	3,6	3,8	4,0	
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	115,1	101,5	86,9	74,3	64,5	
54	Ražošana un pārstrāde	48,4	43,3	37,5	32,6	28,5	
58	Arhitektūra un būvniecība	30,9	27,0	23,0	20,2	18,2	
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	20,5	18,3	15,7	13,2	11,0	
64	Veterinārija	1,8	1,7	1,3	1,0	0,8	
72	Veselības aprūpe	16,9	14,6	11,7	9,3	7,4	
76	Sociālā labklājība	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	
81	Individuālie pakalpojumi	27,1	25,9	27,1	29,4	30,2	
84	Transporta pakalpojumi	6,5	5,7	4,5	3,2	2,5	
85	Vides aizsardzība	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	
86	Civilā un militārā aizsardzība	3,1	3,0	3,0	3,1	3,1	
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	257,3	241,7	229,4	224,5	222,5	

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma starpība pa izglītības jomām 2020.gadā
(tūkst.)

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Augstākā izglītība	Vidējā izglītība
	Kopā	7,0	6,0
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	3,4	-0,6
21	Mākslas	2,4	3,1
22	Humanitārās zinātnes	3,8	0,0
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	5,3	-0,5
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	1,2	0,2
34	Komerczinības un administrēšana	11,1	4,3
38	Tiesību zinātne	-1,8	0,0
42	Dzīvās dabas zinātnes	-0,4	-1,0
44	Fizikālās zinātnes	-2,4	-1,0
46	Matemātika un statistika	-1,6	0,1
48	Datorika	-4,5	1,4
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	-14,3	-13,3
54	Ražošana un pārstrāde	-0,6	-5,0
58	Arhitektūra un būvniecība	0,3	-4,6
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	-0,2	1,5
64	Veterinārija	-0,1	0,1
72	Veselības aprūpe	-1,2	-0,7
76	Sociālā labklājība	1,6	0,0
81	Individuālie pakalpojumi	1,7	-0,3
84	Transporta pakalpojumi	1,0	-6,4
85	Vides aizsardzība	1,2	0,2
86	Civilā un militārā aizsardzība	0,9	0,3
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	0,1	28,5

Tautsaimniecības nozaru agregācija

Agregētās tautsaimniecības nozares	Atbilstošās tautsaimniecības nozares NACE 2 burtu līmenī
Lauksaimniecība	A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
Apstrādes rūpniecība	C Apstrādes rūpniecība
Pārējā rūpniecība	B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana E Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
Būvniecība	F Būvniecība
Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
Transports un uzglabāšana	H Transports un uzglabāšana
Citi pakalpojumi	J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi K Finanšu un apdrošināšanas darbības L Operācijas ar nekustamo īpašumu M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība R Māksla, izklaide un atpūta S Citi pakalpojumi
Sabiedriskie pakalpojumi	O Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana P Izglītība Q Veselība un sociālā aprūpe

Ekonomikas ministrs

D.Pavļuts

Vīza: Valsts sekretārs

J.Pūce

21.06.2013. 8:48

6753

Ludis Neiders

Ludis.Neiders@em.gov.lv, 67013119